ISSN 1301-6938 12

GÜNEY

12

nisan · mayıs · haziran 2000
nîsan · gulan · hêziran 2000

750.000 TL • 5 DM • 15 Fr • 35 ÖS

KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ

ESERLERİYLE ÖLÜMSÜZLEŞENLER, YAŞAYAN ÖLÜLERİ ÇİLEDEN ÇIKARIYOR!

Yaşayan ölüler ölümsüzlere saldırıyor!

"Sevdalınız komünisttir!"

Georg Lukacs

Burjuvazinin gelecek için olumlu bir düşü yok...

Hilmi Bulunmaz'la söyleşi

GÜNEY 2000 KÜLTÜR KONFERANSINA ÇAĞRI

Değerli Güney Okurları;

Güney Dergisi'nin 9 Eylül 2000 tarihinde "Kültür Politikası" konulu İstanbul'da düzenlediği konferansa kültür emekçilerini ve konuyla ilgilenenleri davet ediyoruz.

Konferansın kapanışında yapılacak kültür etkinliğine dayanışma amacıyla katkıda bulunmak isteyenlerin 300 Haziran 2000 tarihine kadar dergimize başvurmalarını rica ederiz.

GÜNEY
KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ

Tom Tom Mahallesi, Akarsu Sokak, No: 6, Kat: 3 • Beyoğlu - İstanbul • Tel. (0212) 244 59 19 • Fax: (0212) 292 13 97

içindekiler

saldırılar	6	Yaşayan ölüler ölümsüzlere saldırıyor!	
	13	"Sevdalınız komünisttir!"	DERYA GÜMÜŞ
nazım'dan	16	Taranta-Babu'ya mektuplar	ALİ ŞENOL
anı	24	Teona'yı tanımak	S. KOÇİVA
şiir	25	Seni kardeş bildiğim	ALİ ÖZENÇ ÇAĞLAR
	26	Gide gide	TAN DOĞAN
öykü	27	Umut yarına kaldı	MÜRÜVVET CACIM
şiir	28	Gör ve duy	NECMETTİN ÇAKIR
söyleşi	29	Hilmi Bulunmaz ile söyleşi	
şiir	30	Tek kimliğim	ERDİNÇ KAYA
	31	Sevmek	TEKİN BİRİNCİ
	31	Kardeş halklar	HASAN HOŞOĞLU
	32	İnsanlar vardır	MAHİR BALDAN
	34	Unutamazsın	TEVFİK ACAR
öykü	35	Ağlayan ayakkabı	HASAN BİLDİRİCİ
şiir	36	Sevdalar yine ağlıyor	ÖZCAN ÖZGÜR
dosya	38	Georg Lukacs	
öykü	46	Da Durukun	A. KADİR KONUK
şiir	46	Sülün	A. KARABAĞ
	47	Karşılaştık çok sonra	H. TUĞRUL ATASOY
	49	Bahar mısın nesin	FARUK EMRE ÖZÜNLÜ
	49	Yeşil	SEDAT ARI
	50	Kırılgan insanlar ülkesi	BEKİR TORBALIOĞLU
	51	Nazım Hikmet Şiir Ödülü verildi	H. CANDAN
	52	Cesairé şiirine genel bir bakış	LİLYAN KESTELOOT
öykü	54	İp	ZAFER DORUK
şiir	55	Kimsenin umurunda mı	CEMAL ODABAŞI
sinema	56	Berlin Film Festivali sonuçları ve Mayıs Sıkıntısı üzerine	ANUŞ PAZARCIYAN
	60	Burjuvazinin gelecek için olumlu bir düşü yok	
	62	*gidenlerin ardından*	
	72	*karikatür*	MERAY ÜLGEN

GÜNEY

KÜLTÜR · SANAT ve EDEBİYAT DERGİSİ

ÇAĞRI Basın Yayın Ltd. Şti. Adına Sahibi: Aziz Özer
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: İlyas Emir

Yönetim Yeri ve Adresi
Tom Tom Mah., Akarsu Sokak, No: 6, Kat: 3
Beyoğlu - İstanbul
Tel. (0212) 244 59 19 • Fax: (0212) 292 13 97

Dizgi & Grafik: ÇAĞRI Grafik
Baskı: Aspaş Matbaası
Dağıtım: BİR-YAY

Banka Hesap Numaraları:
Türkiye: Türkiye İş Bankası
Galatasaray-İstanbul Şubesi
Hesap No: 1022 304210 738654 1022

Döviz Hesap No: Garanti Bankası
Galatasaray-İstanbul Şubesi
Hesap No: 9006021-1 / DEM (068023875)

• • •

Almanya Temsilciliği:
Frohlinder Str. 60 · 44577 Castrop-Rauxel
Tel.: 02305 / 54 28 46

Allestr. 32 · 42853 Remscheid
Tel.: 0170 / 55 17 887 • Fax: 02191 / 40401

Banka Hesap Numarası:
Sparkasse Remscheid
Konto Nr: 37325 · BLZ: 340 500 00

Abone koşulları:
Türkiye: Yıllık (4 sayı) 2.500.000 TL
Almanya: Yıllık (4 sayı) 32 DM
Almanya dışı: 40 DM

Abone olmak isteyenler, abone miktarını aşağıdaki hesap numaralarına yatırdıktan sonra havale makbuzunun fotokopisini ve adreslerini dergimize göndermelidir.

İlan Koşulları:
Ön ve arka kapak içleri (Renkli)
Tam sayfa: 400.000.000 TL
1/2 sayfa: 200.000.000 TL

İç sayfalar:
(En fazla yarım sayfa ve siyah beyaz)
1/2: 80.000.000 TL • 1/4: 40.000.000 TL
Yayınevi ve kitapçılara % 30 indirim yapılır.

güney'den sizlere

Merhaba;

Yeni bir sayıyla karşınızdayız...

Yeni sayımızın hazırlığı döneminde Yılmaz Güney'e yönelik saldırılar gündeme geldi. Burjuvazinin Güney gibi emekçilerin değerlerine saldırıları yeni değildir, geçmişte de çeşitli kereler saldırdılar; bundan sonra da saldıracaklar... Bu onların görevi...

Bizim görevimiz ise, Yılmaz Güney'e, Nâzım'a ve emekçilerin yanında saf tutan sanatçılara, aydınlara sahip çıkmak; onların görüşlerini sahiplenip kitleler içinde yaygınlaştırmak; eserlerini yaşatmaktır! Güney dergisi bu görevi elinden geldiği, gücü yettiği ölçüde yapıyor, yapacak!

• • • •

Eleştiri ve önerileriniz derginin daha iyi olması için önemli... Dergimize yoğun bir ilgi var, bir çok mektup alıyoruz. Şüphesiz bu ilgi bizleri sevindiriyor; derginin daha da yaygınlaştığını, benimsendiğini gösteriyor.

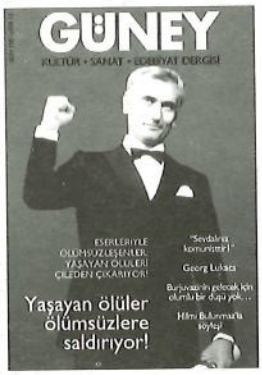

Ve sizden çok sayıda şiir, öykü, deneme, karikatür vb. geliyor. Bunların hepsini değerlendirme olanağına ne yazık ki sahip değiliz. Ancak sayfalarımız elverdiği ölçüde sizlerin ürünlerine yer verebiliyoruz. Şu ana kadar yayınlanmadı diye ürün göndermemezlik etmeyin... Yeni ürünlerinizi bekliyoruz.

• • • •

Bu sayımızda Yılmaz Güney ve Nâzım Hikmet'e yönelik saldırılara karşı tavır takınan iki temel yazımız; Georg Lukacs'la ilgili bir dosyamız var... Ayrıca sizlerden gelen öykü ve şiirler var bu sayımızda... Kısaca dergi yine dopdolu... O kadar dolu ki; Sobolev'den yaptığımız çeviriyi bu sayımızda yayınlayamıyoruz. Gelecek sayılarımızda yayınlayacağız.

• • • •

Doğaldır ki; iyi şeyler yanında kimi hatalar da yapıyoruz. Örneğin geçen sayımızda Temel Demirer'in makalesinin adını "İçindekiler" bölümüne yazmayı unutmuşuz. Yine aynı sayıda "Frankfurt Kitap Fuarı'nın ardından..." başlıklı yazıda Macaristan'ın 1992 yılında "Doğu Almanlar"a sınırlarını açarak kapitalizme hizmet ettiği ve Doğu'nun çözülüşünün hızlandırılmasına önemli katkı sağladığı yazılmış... İki Almanya'nın birleşmesi 1989'da gerçekleştiğinden Macaristan'ın "Doğu Almanya'ya" sınırlarını açması ve çözülmeye önemli katkı sağlaması sözkonusu olamaz...

Kimi dikkatsizlikler bu tür hatalara yolaçabiliyor. Daha dikkatli olmaya çalışacağız...

Yeni sayımızda buluşmak üzere...

Hoşçakalın!

GÜNEY

sizlerden güney'e

Genel olarak halka ait olan herşeye, her değere saldırıyorlar. Yılmaz Güney'in yaşatılmasını istemedikleri için ona saldırıyorlar...

Kemal Uzun

Yılmaz Güney ezilen sınıfların ve halkların umudunu, kurtuluş düşlerini beyaz perdeye taşıdığı için onların gönlünde taht kurmuştur. Özgürlüğün, barışın ve dostluğun düşmanları Yılmaz Güney'e düşmandırlar. Yılmaz Güney insanlık suçlarının, insanlığın vicdanında mahkum edilmesini işlemiştir. İnsanlık suçu işleyenler ve hesap vermekten korkanlar Yılmaz Güney'e düşmandırlar. Fakat hiçbir çamur ve iftira onun devasa kişiliğine gölge düşürmeyecektir.

Ali Ertem

Merhaba Güney emekçileri;

Sizlere "Dersim"den sevgiler gönderiyorum. Güney her yeni sayısıyla okuruna daha da yakınlaşıyor. Ciddi, samimi, düzeyli içeriğiyle diğer dergilerden çok farklı. Bunu içtenlikle ifade ediyorum. Tüm Güney emekçilerinin ve dünya emekçilerinin yeni yılını kutluyor, emekten ve barıştan yana yeni yıllar diliyorum.

Hasan Hoşoğlu / Dersim

Güney dergisi çalışanlarına merhaba;

Güney'i severek okuyan, takip eden, Yılmaz Güney'i çok seven bir hayranıyım. Daha önce de derginize mektup yazıp görüşmüştüm.

Güney'i severek okuyorum. Dostlara, çevreme, arkadaşlarıma Güney'i öneriyor, içeriğini anlatıyor, tanıtımı için elimden geleni yapıyorum. Bunu yapmayı bir borç biliyorum.

Bu vesileyle elinizde eski sayılardan varsa göndermenizi rica ediyorum. Selamlar.

Faik Demirkol / Aydın

Yeni yüzyılın bütün sıcaklığıyla merhaba;

(...) Çok değil, yüzyılın başında ilk uçak yapıldığında kimse ciddiye bile almamıştı. Ama şimdi gezegenlere yolculuk tartışılıyor. Teknolojik ilerleme o kadar hızlı oldu ki, 20. yüzyılın katettiği ilerlemeler anlatmakla bitmez.

Denilebilir ki, 20. yüzyıl, insanlık tarihinde 'Kahramanlık Çağı'na denk bir ilerlemeye tanıklık etti. Başdöndürücü bir yüzyıldı. Fakat nasıl ki, güneş tüm ihtişamına rağmen kendisine uzun bakanı kör ediyorsa, 20. yüzyıl da ardından büyük acılar bırakıtı. Bir anlamıyla tarihin en büyük savaşlarının, en büyük acılarının, en büyük kıyımlarının yaşandığı yüzyıl oldu. İnsanlık 20. yüzyılda büyük gelişmelere tanık oldu ama insanlık ilk kez bu denli vahşete, barbarlığa da tanıklık etti...

Şimdi tüm bunları geride bırakıp, yeni bir yüzyıla, yeni bir yıla girerken, kuşkusuz umudumuz büyük. Kim ne derse desin, kim ne yaparsa yapsın, gelecek bizimdir; gelecek, uğruna mücadele verenlerindir; gelecek insanlığındır; gelecek aydınlığın, özgürlüğündür! (...) Selamlarımla...

Soner Güçlü

Merhaba!

Gönderdiğiniz Güney Sanat · Kültür · Edebiyat dergilerini aldık. Yapmış olduğunuz bu sanatsal, kültürel ve edebi çalışmalarınız bizleri sevindirdiği gibi, bu çalışmaların bu derginin büyük sanatçı ve devrimci insan Yılmaz Güney'in anısına yapılması bir başka önem taşımaktadır.

Bu sevinç ve inançla bundan sonraki çalışmalarınızda başarılar diliyoruz. Esen kalınız...

Lokman Almaz / Erdemli - Mersin

Merhaba Güney Dergisi;

Çıktığından bu yana sizi izlemekteyim. Güney dergisine genel bir gözattığımızda Türkiye'de çıkan kültür, sanat ve edebiyat dergileri içinde iyi ve nitelikli bir yere ulaşma çabası olan dergilerin başında görüyorum. Bu yoğun emekle bunun yakında başarılacağından şüphem yok.

Sanatı "klasik Türk solu" anlayışıyla değil de, daha geniş, bağıntılarının diyalektiği içinde ele almanız ve aynı perspektifte yaklaşmanız, Türkiye'de "toplumcu sanatın" gelişmesi ve hakettiği yere oturtulması açısından çok önemli görüyorum.

Burjuvazinin çok amaçlı olarak "kitle kültürüne" sunduğu sanatın etkisini kırma ve emekçi, yarı-emekçi bu nüfusun estetik gereksinimlerini karşılama açısından da varoluşunuzu çok anlamlı görüyorum. Halkın ve sınıfın sanatsal bilinç düzeyini yükseltmek açısından böyle oluşumlar çok önemlidir. (...) Çalışmalarınızda başarılar diliyorum.

Faysal Ceyhan / Mardin

"GÜNEY" dergisiyle yeni tanışmama rağmen çok sevdiğimi zevkle ifade edebilirim. Selamlar.

Remzi Sönmez

Aslında Yılmaz Güney'e saldıranlar ülkede yaşayan halklara saldırmaktadırlar. Bunlar inkarcıdırlar. Yılmaz Güney'in Türkiye'deki özgürlük ve demokrasi anlayışına saldırmaktadırlar. Ayrıca Yılmaz Güney'in gerek günlük yaşamda, gerekse cezaevi yaşamında her türlü haksızlığa ve ayrımcılığa karşı verdiği mücadelesi ezilenler tarafından bilinmekte, Yılmaz bunun için sevilmektedir. Ezilenlerin Yılmaz Güney'e duyduğu sevgiyi kimse ortadan kaldıramaz.

Hasan Karakurt / Dormagen

Güney'e...

Eğer yaşam bir yol ise, sürekli yokuş yukarı gidilen acılarla dolu bir yoldur. Bu, iyi düşünenler için geçerliyse, o iyilerin başında Yılmaz Güney gelir. O hayatın hep bu yokuşlu yollarında yürümek zorunda kaldı. Acıları, mutsuzlukları yaşadı. Kayıplar gördü. Yasaklar ve soğuk hücreler peşini bırakmadı. Ölümlerden geçti, fakat iyimserliği elinden bırakmadı; umutluydu çünkü. Çünkü iyiydi ve güzel düşünüyordu. Yaşamın sürüklediği insan değil; birikimiyle, ürettikleriyle, edebiyatıyla, sinemasıyla, emeği ve yüreğiyle yaşamı sürükleyen insandı o. Yaşam ondan yana olmamasına rağmen...

"Edebiyatçısı, çizeri ve sanatçısıyla" o güzel mirası ondan alıp korudunuz. Onu daha da güzelleştirip bize ulaştırdınız. Yazılarınızla, yazarlarınızla, şiirlerinizle, sanatçılarınızla, yüreğinizle ve okuyucularınızla hep bu farklılığı korudunuz. Binlerce teşekkür... Bunun hep böyle süreceğine yüreğimle inanıyorum. Saygılarımla...

Abbas Karakuş / Ergani - Diyarbakır

SES ÖDÜLLERİ SAHİPLERİNİ BULDU

Kısa adı "SES" olan Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası 2. Kültür-Sanat Ödülleri, 19 Şubat 2000 akşamı Ankara Yılmaz Güney Salonu'nda törenle sahiplerine dağıtıldı.

Öykü dalında birincilik ödülünü, "Bir yanın bahar kalsın" adlı eseriyle Durcan Yaşacan'ın kazandığı yarışmada, şiir birincilik ödülünü "Biraz ihtiyar, çokça çocuk" adlı eseriyle Aydın Şimşek kazandı.

YILMAZ GÜNEY ANILDI...

Almanya'nın Köln kentinde Gençlik Evi, Yılmaz Güney'i anma toplantısı düzenledi. Yılmaz Güney Dergisi Yazı İşleri Müdürü İlyas Emir toplantıda yaptığı konuşmada, Yılmaz Güney'e yönelik saldırıları protesto ettiklerini; Güney'i savunmanın onun eserlerini ve mücadelesini sahiplenmekle olacağını belirtti.

1 Nisan'da doğumunun 63. yılında, Yılmaz Güney'e yönelik saldırılar, ona olan sevgimizi ortadan kaldırmaya yetmeyecektir! Her türlü saldırıya rağmen O, mücadelemizde yaşıyor, yaşayacak! O, boyun eğmez kararlı mücadelesi ile her zaman bizimle beraber olacaktır!

Almanya'dan GÜNEY okurları

ESERLERİYLE ÖLÜMSÜZLEŞENLER,
YAŞAYAN ÖLÜLERİ
ÇİLEDEN ÇIKARIYOR!

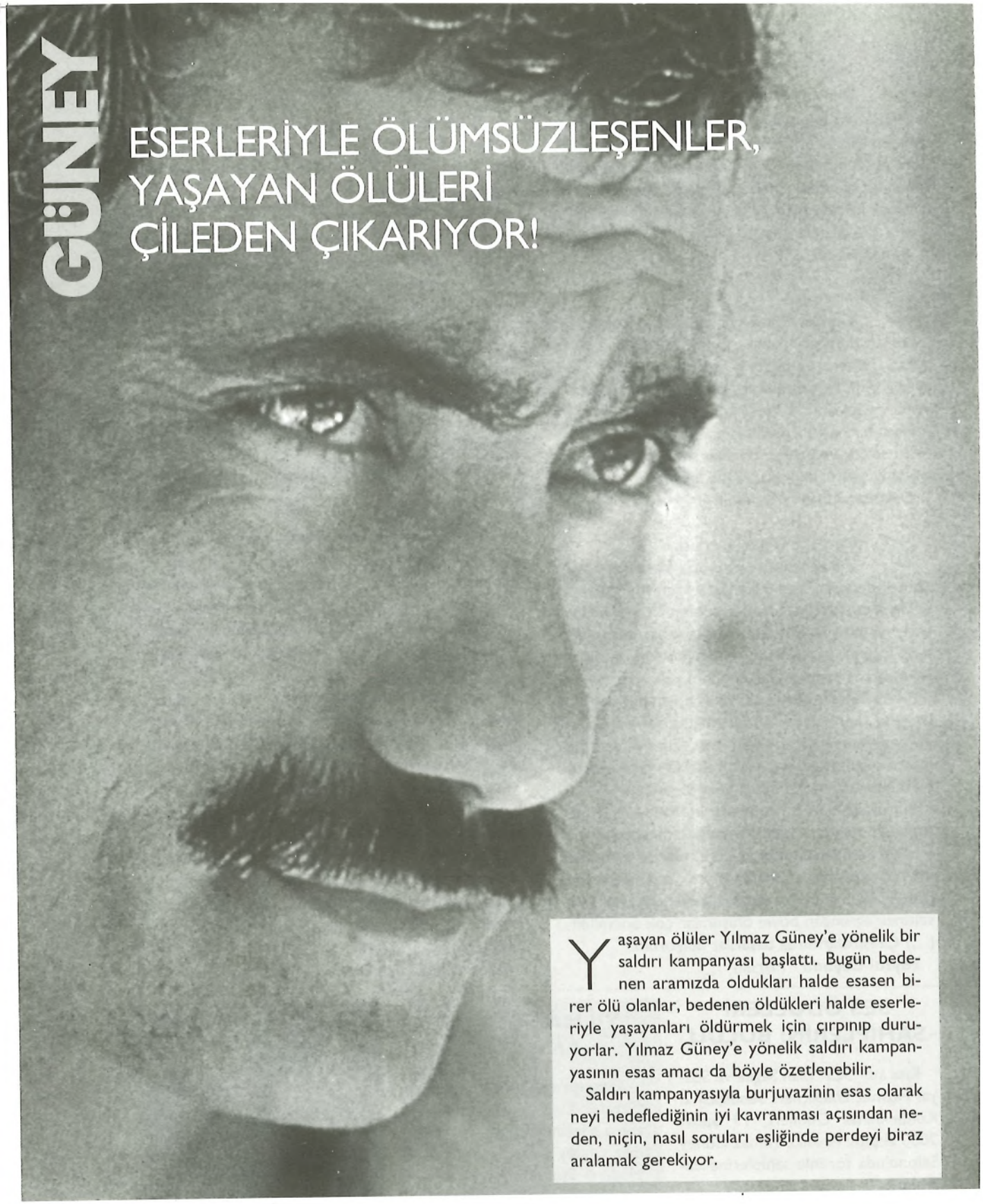

Yaşayan ölüler Yılmaz Güney'e yönelik bir saldırı kampanyası başlattı. Bugün bedenen aramızda oldukları halde esasen birer ölü olanlar, bedenen öldükleri halde eserleriyle yaşayanları öldürmek için çırpınıp duruyorlar. Yılmaz Güney'e yönelik saldırı kampanyasının esas amacı da böyle özetlenebilir.

Saldırı kampanyasıyla burjuvazinin esas olarak neyi hedeflediğinin iyi kavranması açısından neden, niçin, nasıl soruları eşliğinde perdeyi biraz aralamak gerekiyor.

Yaşayan ölüler ölü

O halde, ilk önce bu kampanyayla yapılmak istenen nedir? Buna bir bakalım.

Yapılmak istenen şudur: 9 Eylül 1984'te ölmüş olan, bugün bedenen aramızda olmayan, fakat eserleriyle yaşayan; sahip olduğu görüşleri ve pratiğiyle sömürücü sınıfların iktidarına karşı açık ve cepheden savaş açan, ezilenlerin safında mücadele bayrağını yükselten ve bugün sadece Türkiye'nin değil, uluslararası alanda da milyonlarca ezilmiş insanın sevdiği, saydığı bir insanı; Yılmaz Güney'i öldürmek. Yani ölümsüz birini öldürmek istiyorlar!

Nasıl öldürmek istiyorlar?

"Bu adam esasında lumpendi ve katildi" diyerek. Burjuva çöplüğündeki horozlar bu laflarla ötüyor. Kim bunlar?

Bunu yapanlar esasında aramızda yaşayanlar, vücutça var olanlar, fakat kendisi gayet barbar olan; sömürü üzerine kurulu bir düzeni savunan; kan emicileri ve onların kurulu düzenini savunan ve öldükten bir süre sonra hiçbir şekilde adlarının anılma imkanı olmayan birkaç kukla. Bunlar bugün bedenen aramızda yaşıyorlar ama aslında birer yaşayan ölüdürler.

Yaşarken birer ölü olmak veya öldükten sonra da yaşamak... Birincisi kolay, bunda burjuvazinin çöplüğünde binlercesi var. İkincisini kazanmak herkesin harcı değil. Yılmaz Güney bu ikincisini kazananlardan biri. O bu onurun hakkıyla sahibi!

Peki, Yılmaz Güney gibiler bedenen yok oldukları halde neden yaşıyor?

Yılmaz Güney'in öldükten sonra da yaşıyor olmasının en temel nedeni şudur: O, gelecekteki bir düzeni savunuyor; insanın geleceğini savunuyor, eserlerinde savunmaya çalışıyor. Onun için insanlar ona sahip çıkıyor. O, haksızlığa karşı isyanı dile getiriyor. Onun için insanlar onu savunuyor, sahip çıkıyor. Sahip çıkan insanlar Yılmaz'da esas olanı görüyorlar. Yılmaz başkaldırıdır, Yılmaz gelişmesi içinde, açıkça sosyalizmi, komünizmi savunmuş bir insandır. Bütün baskılara rağmen bunu açıkça da ilan etmiş bir insandır. Bu yüzden ezilen kitleler ona sahip çıkarken, burjuvazi ve uşakları ondan nefret ediyorlar.

"Osmanlıda oyun çok" derler. Şimdi Yılmaz'a saldıranlar bugün birer ölü olmaktan kurtulamadıkları için, ona saldırı içinde de olsa yarın nasıl anılabileceklerinin hesabını yapıyorlar. Bu hesap içindeki Osmanlı cingözleri Yılmaz'a saldırmakla ölümlerinden sonra da kendilerinin anılmasını sağlama çabası içindeler. Bedenen aramızda olmadığı halde yaşamaya devam eden Yılmaz Güney'i öldürmek isteyenler Yılmaz anıldığı zaman kendileri de anılsın istiyorlar. Yılmaz'a saldırarak kendilerini yaşatma taktiğine başvuruyorlar. Dedik ya "Osmanlı'da oyun çok"! Mesela Engels'in Anti-Dühring'i var. Engels Anti-Dühring'i yazmamış olsa Dühring'in adı bugün bilinmezdi. Dühring'i bugün tüm dünya Engels üzerinden tanıyor.

"Bürger Weston" denen, yani "Vatandaş Weston" denen biriyle Marx, "Ücret, Fiyat, Kâr" yazısında polemik yapıyor. O adamın yüzyıl, ikiyüzyıl sonra anılmasının bir tek nedeni olacaktır: Marx'ın eserinde adı geçiyor! Yoksa hiçbir nedenle bunların yıllarca, yüzyıllarca anılma, yaşama imkanı yoktur.

Bugün Yılmaz'a saldıranlar da; yarın öbürgün Yılmaz'dan bahsederken şunlar, şunlar da onun hakkında şunları söylemişlerdi vb. denerek anılsın istiyorlar. Ama öyle yağma yok! Bu gibi insanların esasında Yılmaz'la birlikte hangi biçimde olursa olsun anılmaya hakları yok. O nedenle sömürü düzeninin çöplük horozlarının adını anmayacağız.

Burjuvazi Yılmaz'a yönelik saldırı kampanyasını neden şimdi gündeme getirdi? Helen kökenli, Costa Gavras adlı çok ünlü bir yönetmen var. Costa Gavras esas olarak Fransa ve Amerika'da filim yapan ve dünyanın gerçekten ünlü rejisörlerinden biri ve şimdiye kadar yaptığı bütün filmleri açık solcu, siyasi filmler. Sinemayı çok iyi bildiği için büyük kumpanyalarında, büyük film şirketlerin de arada bir bütçeden para verdikleri, oldukça iyi filmler yapabilen bir yönetmen. Costa Gavras "Kayıp" isimli filmiyle, 1982'de Yılmaz Güney'le birlikte "Cannes Film Festivali"nin birincilik ödülünü paylaştılar.

Costa Gavras'ın Yılmaz Güney'le birlikte bir film yapma planı var. İkisi 1984'te bu konuda oturup anlaşırlar. Birlikte Latin Amerika'da çekilmiş bir yol filmi yapmayı tasarlarlar. Bu yol filminde insanlığın içinde bulunduğu durumu anlatacaklar. Projeleri budur. Yılmaz'ın erken ölmesi sonucu böyle bir projenin gerçekleştirilme şansı ortadan kalkmış oldu. Costa Gavras'ın bu anlamda Yılmaz'la bir bağı var. Ve Yılmaz'ı esasında yaşatmak isteyen bir insan. Bu yüzden de Yılmaz üzerine bir film yapmak istiyor. Bunun için nasıl bir film yaparım düşüncesi içinde; özellikle Fatoş Güney'le tartışma süreci içinde Fatoş Güney'in gözüyle Yılmaz nasıl anlatılır düşüncesiyle bir film yapılmak istenir. Bunun senaryosunu İnci Aral yazar ve bu projenin varlığı bir basın toplantı-

nsüzlere saldırıyor!

sıyla duyurulur. Bu noktadan itibaren gürültü kopuyor: "Vay yeniden başımıza mit yaratacaklar. Yılmaz Güney'i tanıtacaklar. Bizi Avrupa'da küçük düşüren, katil, lump olan, sanatçı bile olmayan, solcu geçinen bir adamı efsaneleştiriyorlar" vs. vs. laflarla saldırıya geçtiler. Yılmaz'ı anlatan bir filmin yapılması karşısında burjuva soytarıların bu kadar gürültü koparmasının, çirkef saldırılarda bulunmasının altında yatan bir gerçek var: Korkuyorlar!

Costa Gavra gibi bir insanın Yılmaz Güney üzerine bir film yapmasından korkuyorlar. Çünkü, Yılmaz Güney'i konu alan bir film Türkiye'de faşizmi de anlatan bir film olmak zorunda. Türkiye'de faşizmin çehresi ortaya konmadan Yılmaz Güney anlatılamaz. Yılmaz Güney'i anlatmak; sömürücü sınıfların iktidarına karşı başkaldırıyı, isyanı içerir. Yılmaz Güney'i anlatmak; işçi sınıfının ve tüm ezilenlerin iktidarı için mücadeleyi içerir. Yılmaz Güney'i anlatmak; açıkça devrimi, sosyalizmi savunmayı içerir. Yılmaz Güney'i anlatmak; kendisine "aydın" etiketi taktıkları halde bu köhnemiş sistemin uşaklığını yapanların gerçek çehresinin ortaya konmasını içerir. Yılmaz Güney'i anlatmak; her türlü oportünüzme, revizyonizme karşı mücadeleyi içerir. Yılmaz Güney'i anlatmak; O'nun yaşamı ve mücadelesiyle halkın sevgi ve saygısını kazanmış gerçek bir komünist sanatçı, savaşçı olduğunu anlatmayı içerir. Onu anlatmak; ezilenleri sınıf bilinciyle aydınlatmayı içerir...

"Zafer şarkılarımızı, destanlarımızı zorunlu olarak, kan ve ateş deryası içinde yazacağız. Herkes bilsin ki, zafer er geç bizim, işçi sınıfının, ezilen halkların ve mazlum ulusların olacaktır. Onlara sesleniyoruz:

Baylar, korkunuzu, telaşınızı anlıyoruz. Bugün otlandığınız toprakları, fabrikaları, madenleri korumak için her türlü vahşete hazırsınız. Ama bilmelisiniz ki, korkunun ecele faydası yoktur ve hiç bir vahşet bizi haklı davamızdan caydıramayacaktır. Sizi, kendi yarattığınız sosyal-siyasal çelişmeler içinde, döktüğünüz ve dökeceğiniz kanlar içinde boğacağız...

Bizim ülkemize dönme, hem de zaferle dönme umudumuz ve güvenimiz vardır. Ama sizler bir gün kaçacak ve bir daha dönemeyeceksiniz. Beyaz Ruslar'a bakın, Kral Faruk'a bakın, Şah'a, Somoza'ya bakın geleceğinizi görün!"

— Yılmaz Güney—

Costa Gavras sorunu bu bütünlükte ele almak istemese bile, filmin konusu Yılmaz'la ilişkili bir tek sorunu işlemekle sınırlı tutulsa bile Yılmaz'la tanışanlar, bu özelliklerle tanışmak zorunda kalabilirler! Burjuvazi bunun bilincindedir. Bu nedenle, bütünlüklü olarak Yılmaz Güney'i anlatmak bir yana; Costa Gavras'ın Fatoş Güney'in gözüyle Yılmaz'ı anlatan bir film yapmasından bile daha şimdiden korkuyorlar. Korkularında haklılar, Yılmaz onların sınıf düşmanıdır!

Saldırı kampanyasının zamanlaması bağlamında bir başka yan da şudur: Türkiye yeniden Yılmaz'la tanışıyor. Evet Yılmaz geliyor, insanlar Yılmaz'ı merak ediyor. Genç kuşaklardan hayatlarında hiç Yılmaz Güney filmi görmemiş olanlar şimdi Yılmaz Güney filmleriyle tanışıyor. Bu demektir ki, genç kuşaklardan Yılmaz'la aydınlananlar olacak; onun sevenleri giderek çoğalacak. Onun için de burjuvazi gayet bilinçli olarak en büyük medya kuruluşlarıyla bir kampanya başlattı, Yılmaz'ı öldürmek için. Bu kampanyada belli bir anlamda başarıya da ulaştılar. Yılmaz'ı öldürmek anlamında değil ama, bu tartışmanın nasıl yürüyeceği konusunda standartları saldıranlar koydu. Ve tartışma, Yılmaz'ı savunma iddiasında olanların önemli bir bölümü tarafından da saldırganların çizdiği sınırlar içinde yürütülmeye başlandı. "Lumpenlik nedir? Yılmaz lumpen miydi? Katil miydi, değilmiydi?" Bu tartışmada çizilen çerçeve bu oldu! Yılmaz'ı savunma adına tartışmaya katılanların bir kısmı "evet lupendi ama sanatçıydı", "katildi ama adam Türk sinemasının büyük bir ustasıydı" vs. vs. biçiminde güya Yılmaz'ı savundular!

Biz, en başta böyle bir tartışmanın Yılmaz'ın sınıf düşmanlarının provokatif bir biçimde çizdiği bu çerçevede yürütülmesine, sorunun bu çerçevede tartışılmasına kökten karşıyız.

Burada şu soru karşımıza çıkıyor: Saldıranlar neden tartışmayı bu biçimde yürütüyorlar, Yılmazı öldürmek için başka türlü tartışma imkanları var mı?

Yok! Başka türlü nereden Yılmaz'a dokunmaya çalışsalar orada sınıfsal temelde tokadı yiyeceklerini biliyorlar. Böyle olduğu için de sıkıştıklarında her zaman sarıldıkları bir yönteme başvuruyorlar: Sahtekarlık yap, çamur at izi kalsın!

Yılmaz somutunda bunu nasıl yapıyorlar?

Yılmaz'a çamur atmak için ilk önce ondaki gelişme sürecini sahtekarca bir yana bırakıyorlar. Yılmaz'ın gelişmesi içinde çoktan aştığı bir hatasını sanki onun savunduğu bir özelliğiymiş, sanki o, kadın dövmeyi savunuyormuş gibi olayı aktarmaya çalışıyorlar. Bunlara göre "Yılmaz Güney kadın

döven bir maço erkek!". "Kanıtı da var: Yılmaz Güney Nebahat Çehre'yi dövmüş"! Yılmaz'ın düşmanlarının ondan araya araya bulabildikleri zayıf yanlardan biri bu. Ama Yılmaz, içinde yaşadığı toplumsal yapıdan devraldığı bu zaafın özel mülkiyetçi anlayışın bir ürünü olduğunu gelişmesi içinde tespit etmiş, mahkum etmiş ve onu aşmış bir insandır. Yılmaz Güney gelişmesi içinde erkek egemen sistemi yıkmayı önüne bir görev olarak koymuştur!

Onun bu gelişmesini gözardı ederek onu karalamaya çalışanların sahtekarlığına bakın: Kadın sorunu bağlamında Yılmaz Güney'i Nebahat Çehre'ye yönelik bir hatasıyla açıklamaya çalışıyorlar, ama Fatoş Güney'in gözüyle Yılmaz Güney'in anlatılmasına "ver yansın" ediyorlar! Yılmaz'ın kadın sorununa yaklaşımı bağlamında pratiğinin ne olduğu konusunda neden Fatoş Güney'in söyledikleri görmezden geliniyor? Onun düşmanları soruna başka nasıl yaklaşsın ki? Öyle ya, Fatoş Güney, eski Yılmaz Güney'i değil; bir mücadele süreci içinde süzülüp gelen Yılmaz Güney'in bu noktadaki yaklaşımını anlatacaktır! Burjuvazi o durumda Yılmaz'ı karalayacak bir malzemeyi kullanmakta zorlanacaktır. Bu nedenle, sahtekarca, ondaki gelişme sürecini bir yana koyup 1970'lerdeki Yılmaz Güney'le 1980'lerdeki Yılmaz Güney'i bir ve aynı Yılmaz Güney'miş gibi göstermeye çalışıyorlar. Ama bu tür burjuva sahtekarlıkların beş para değeri yok. Emekçi yığınlar Yılmaz'ı da onun düşmanlarını da iyi tanıyor!

Güney Dergisi olarak biz, Yılmaz Güney'in eleştirilmesine karşı mıyız? Kesinlikle hayır! Herkes eleştirilebilir, Yılmaz Güney de. Bizim yöntemimiz, hataları eleştiri, özeleştiri silahıyla aşmaktır, bunu yapmak görevdir de. Ama ilk önce karalamalarla eleştirileri birbirinden ayırmak gerekiyor. Eleştirilere evet, karalamaya hayır! Bugün Yılmaz Güney'e yönelik eleştiri adına getirilenlerin birer karalama olduğu bir bir ortaya çıkıyor. Biz bunları reddediyoruz!

Güney Dergisi olarak bizim, Yılmaz Güney hiç yanlış yapmadı, o eleştirilemez vb. bir yaklaşımımız yok. Yanlışları birer doğruymuş gibi savunma ve öyle gösterme çabası içinde olmayız. Yılmaz Güney'in de ne buna ihtiyacı var, ne de bu tür Yılmaz Güney savunucularına. O soruna bilimsel yaklaşan biridir.

Biz Yılmaz Güney'in eserlerinin, siyasi görüşlerinin doğru bulduğumuz yanlarının savunucuları olarak hiç bir zaman Yılmaz hatasızdır, tapılacak insandır vs. vs. diye yaklaşmadık, yaklaşmayız. Biz tapınacak insan yaratılmasına karşıyız. Ama biz iş yapan insanların hata da yapabileceğini biliyoruz. Soruna gerçekte eleştirel yaklaşma gibi bir derdi olan herkes de bu çerçevenin bilincinde hareket etmeli ve genel değerlendirmede esas olana bakmalıdır. Ama bir bakıyoruz birileri açıkça sınıf kinini kusuyor, birileri de Yılmaz'a eleştiri adı altında kendi şizofrenisini ortaya döküyor.

Şerefli bir miras bırakmanın birinci koşulu, ezilenlerin yanında bilinçli bir biçimde saftutmak ve kendimizi, ezen sınıfların gerici,ideoloji ve kültürel, etkilenmelerinden, düşünce biçimlerinden, alışkanlıklarından kurtarmak için sabırlı çaba sarfetmektir.

Safımız, her türlü sahteliği, grupçuluğu aşarak, başta işçi sınıfı olmak üzere, ezilen, sömürülen bütün emekçi kitlelerin birliği doğrultusunda, devrimci proletaryanın mücadele safları olmalıdır.

Bu safı içtenlikle ve inanarak seçmişsek, bu saflara karşı olan bütün gerici güçlere ve bu güçlerin ideolojik, siyasi, kültürel ve toplumsal etkilerine karşı, bilimsel sosyalizmin ilkeleri temelinde savaşmalıyız.

Bu görev, kendimizi ve çevremizi değiştirmeyi emreder.

Bu görev, devrimci fedakarlığı, bilgi edinmeyi, yiğitliği ve alçak gönüllü olmayı emreder.

Bu görev, devrim saflarını seçmiş insanların, eleştiri-özeleştiri temelinde birliğini emreder.

Bu görev, devrim yolunu seçmiş insanların kardeşliğini, kitlelerle birleşmesini emreder.

— Yılmaz Güney—

Olgu olan şudur; Türkiye'de Yılmaz çapında başka komünist sanatçı yok. O durmadan kendini geliştirmeye çalışan; giderek geliştiren ve gelişen ender komünist bir sanatçıdır.

1974'teki Yılmaz'la 1979'daki Yılmaz bir ve aynı Yılmaz değil. Açık olarak Yılmaz'ın kendisi de bunu anlatıyor. Bu noktada biz, Yılmaz'daki gelişmenin; kendilerine aydın havası veren, aydın olmakla belki de bu ismin kullanılmasından öte bir bağı olmayan tiplerin Yılmaz'ın bu gelişmesini kavramaları zaten mümkün değildir. Onlar için insan yerinde duran birşeydir. Onların gözünde dünya da öyledir. Onlar için akla kara vardır, herşey yerli yerinde durur. Bu "aydın"ların dünyaya bakış açısı o.

Yine Yılmaz Güney öğretmen!

HASAN KIYAFET

Eskiden bazı değerlere komünist diye saldırırlardı. Şimdi Kürt diye saldırıyorlar. Demek ki saldırganlar, gerçeğin ışığından korkanlar her dönem belli değerlere saldıracak bir bahane bulacaklardır. Olay kurtla kuzunun ünlü suyu bulandırmak hikayesidir.

Bir zamanlar sosyalizme sövemeyenler, Stalin'e söverlerdi. Sosyalizme diyeceğimiz yok ama Stalin kötü derlerdi. Oysa gerçek niyetleri belliydi. Hakça üretmek ve paylaşmaktan yana bir düzen olan sosyalizm hiç işlerine gelmiyordu. Düz bir vatandaş gibi yaşamak, herkes kadar almak, hergün herkes gibi çalışmak güçlerine gidiyordu. Onlar ayrıcalıklı olmalıydılar. Çocukları, eşleri her bir şeyleri herkesten farklı olmalıydı. Parmaklarındaki yüzük, sırtlarındaki kürk, yedikleri içtikleri sıradan bir emekçininkine benzememeliydi. Bütün bunların olması için sosyalizm yerle bir edilmeliydi.

Çok çok eskilerde bilim adamlarına, aydınlatıcılara, saldırdılar. Tarih yakılan, derisi yüzülen, boğulan nice bilginlerin acı öyküleri ile doludur. En son Sivas'ta otuz yedi canı yakarak bu acımasızlıklarını kanıtladılar. Kibriti çakıp karşısında halay çektiler, dans ettiler, alkış tuttular. Bunu herkes te gördü. Bugün Yılmaz Güney'e saldıranlar, o gün insan yakanlara öyle saldırmadılar. Vietnamdaki Amerikan vahşetini, yurdumuzdaki on sekiz bin gözaltı kayıplarını, Pinoşe canavarlığını nedense hiç görmediler.

Nazım Hikmet'e, Yılmaz Güney'e, Stalin'e, Lenin'e, Marks'a saldıranları bizler tanıyoruz. Onlar gerçekte insana insanlığa düşman, patronların kü-

Yılmaz'a saldıran tipler aydın olma adına bugün ne savunuyorlar?

Bunların savunduğu şudur: "Bu sistem varolanlar içinde en iyisidir, değişmez. Gerisini boşverin. Bu sistemi değiştirmekle uğraşanlar geri kafalıdır. Sistemi değiştirmekle uğraşacağınıza, kafanız çalışıyor cebinizi doldurmaya, dünyanın keyfini çıkarmaya bakın. vs. vb." Bunların savunduğu budur.

Bu arada özgürlük, eşitlik adına en fazla savundukları; kendilerinin gazete sayfalarında, TV'lerde istedikleri gibi kusabilmeleri ve kendilerine karışılmamasıdır. Her türlü pisliği yayabilme özgürlüğünü, kendileri için (başkaları için değil!) savunuyorlar. Bunların ufku bu kadardır. Ufku bu olanların Yılmaz'daki gelişmeyi anlaması, kavraması mümkün değildir.

Bu tiplerin Yılmaz'da kızdıkları en önemli şeylerden biri (ki, lump tartışması bunu gösteriyor); Yılmaz'ın gerçekten bir halk sanatçısı olması. Yılmaz esasında bir köylüdür, köylülükten gelme bir insandır. Kürt'tür, bu bağlamda ezilmektedir. Halkın en yoksulları içinden gelmektedir. Bu bağlamda Yılmaz, sınıfsal, ulusal baskı altında iki, üç kez ezilen bir insandır. Bu ezilmeye başkaldıran ve onun içinde gerçekten hem kendini aydınlatan, aydınlanan ve çevresini aydınlatmaya çalışan bir insandır. Bu yüzden kitlelerin sevgilisi olmuştur. Bu bağlamda kızıyorlar Yılmaz'a. Lump tartışmasının bir nedeni de budur. Eğer adını koymak gerekirse; esasında tam da böyle bir aydınlanmayı lumpluk vs. olarak adlandıranların kendileri lump bile değil, paçavradır.

Peki bunlar Yılmaz'ı öldürebilir mi?

Bu saldırılar Yılmaz'ı yaralar mı?

Hayır! Yılmaz'a saldıranlar geleceğe saldırıyor. İnsanlığın geleceğini öldürmeye kimsenin gücü yetmez. Ona saldıranlar kendi kokuşmuş düzenleri devam ederken bile unutulup gidecekler, adları anılmayacaktır. Sonuçta da bugünkü kokuşmuş sistemleri de bütünüyle tarihin çöplüğüne atılacaktır.

Ama, Yılmaz geleceğin savunucusudur. O, yüz yıl, ikiyüz yıl... sonra da anılacak, yaşayacaktır.

"Devrimci sanatı, devrimin hedefleri doğrultusunda sürdürülen mücadeleden bağımsız düşünemeyiz. Mücadelenin dışında devrimci sanat olmaz. Bu nedenle, devrimci sanatçı, herşeyden önce, teorik ve ideolojik bir sağlamlığa ulaşmak için çaba göstermelidir. Yani, bilimsel sosyalizmin temel yasalarını öğrenmeli ve toplumsal, sanatsal mücadelesinin kılavuzu yapmalıdır. Devrimci teoriyi kavramadan devrimci sanat olmaz.

— Yılmaz Güney—

çük çömezleridir. Kapacakları küçük kırıntılar için efendilerine hizmet yarışı içindedirler. İnsafsız avcıya bu hizmeti hep yaparlar. Sadece bir sırt sıvazlanması için atmayacakları takla, yemeyecekleri nane yoktur.

Yılmaz Güney aramızdan ayrılalı on beş yıl olduğu halde halen dipdiri aramızda. Sineması, kitapları, aydınlık görüşleri ile dünyanın dört bir yanında yaşıyor. Costa Gavras mücadelesini film yapacakmış. Karanlık sinema salonlarında başlatacağı aydınlıkla yine dünyayı ışıtmaya devamına yardımcı olacakmış. Emekçi düşmanları, gözaltı kayıpçıları, kan emiciler kuşkusuz bundan rahatsız olacaklardır.

Bilimsel eleştiriye kim karşı olur ki? Sosyalizmin özünde vardır çelişiyle içiçe olan eleştiri. Ama biz dost eleştirisini de düşman vuruşunu da anlarız. Onsununa ve ölsününe vurmak!... Dünya dönüyor ve Güney öğretmen görevini yapıyor. Sermayenin çömezleri de üzerine düşeni yapıyor. Takındıkları maske, giydikleri Yeni Dünya Düzeni giyisisi bizi şaşırtmamalıdır... ✎

Yılmaz ezilenlerin sevgilisidir. Bu durum kendilerini aydın sayan, fakat aydın olmakla gerçek bağı olmayan birçok burjuva köşe yazarını oldukça rahatsız etmektedir. Onlar tabuları yıkma adına halkın sanatçısı/savaşçısını karalama özgürlüğü hakkını elde etmeye çalışıyorlar. Hem de ilerici bir iş yapıyor görüntüsüyle!

Tabuları yıkma bağlamında Yılmaz'ın bilimsel eleştiri yöntemine sahip olduğunu bilen herkes, en başta onun tabular yaratılmasına karşı olduğunu da bilir. Tersini iddia eden; Yılmaz'ın tabular yaratmaya çalıştığını söyleyen, yalan söylemektedir. Biz de tabulara karşıyız, en başta da Yılmaz'ın tabulaştırılmasına karşıyız. Ama olgu bu olmadığı halde; sanki birileri Yılmaz etrafında bir mit yaratıyorlar, onu dokunulmaz vb. ilan ediyorlar da bunlar da bu tür yaklaşımlara dokunarak ilerici bir iş yapıyorlar. Böyle görüntüler de vermek istiyorlar. Göstermeye çalıştıkları şey budur. Ama bu da büyük bir sahtekarlıktır. Birincisi böyle bir tabu Yılmaz etrafında hiç kimse tarafından yaratılmış durumda değil bugüne kadar. Gerçekten halkın kendi içinde gelen bir Yılmaz sevgisi var. Bunun için herhangi bir bilinçli çaba vs. yok. Tam tersine bir sürü insan ve örgüt halkın Yılmaz'a olan bu sevgisini kullanmak için Yılmaz'ı kullanmaya çalışıyor. Olgu budur.

Yılmaz'ı savunma adına yola çıkanların bir bölümü de esasında onu öldürme işine katılmaktadır. Bunlar en başta Yılmaz'ı siyasi kişiliğinde soyutlayıp; "O iyi sinemacıydı canım!" vb. diyenler ve bu lump tartışmasında "evet lumptu, katildi fakat iyiydi" vs. diyenlerdir. Bunlar en başta lumpluğu kabul etmekle, bütün köylülüğü lump ilan ediyorlar. Bunlara göre burjuva kökenli olmayan herkes lumptur. Eğer lumpluk "aşağı sınıflardan" gelmeyse, o zaman bütün "aşağı sınıf"tan gelenler lumptur! Bunu kabul eden ve ben Yılmaz'ı savunuyorum diyen sahtekarlık yapıyor.

"Devrimci sanatı, devrimin hedefleri doğrultusunda sürdürülen mücadeleden bağımsız düşünemeyiz. Mücadelenin dışında devrimci sanat olmaz. Bu nedenle, devrimci sanatçı, herşeyden önce, teorik ve ideolojik bir sağlamlığa ulaşmak için çaba göstermelidir. Yani, bilimsel sosyalizmin temel yasalarını öğrenmeli ve toplumsal, sanatsal mücadelesinin kılavuzu yapmalıdır. Devrimci teoriyi kavramadan devrimci sanat olmaz.

Sadece teoriyi bilmek sanatçı olmak için yeterli değildir. Sanatçının doğru bir dünya görüşü kazanması, sanatsal işlevini doğru bir temele oturtması için gereklidir. Ancak, bu temel üzerinde sanatının ustası olmalıdır. Seçtiği sanat dalında sanatının inceliklerini, pratik zorunluluklarını öğrenmeden, disiplinli ve ilkeli bir biçimde çalışmadan, fedakarlıklara katlanmadan, toplumun insanlarını tanımadan sanatçı olunamaz. Sanatçı yetenekleri, duyarlığı, ustalığı, sabırlı bir çalışma içerisinde kazanılabilir şeylerdir. O, kitlelerin içinde erimek, halkının organik bir parçası olmak zorundadır. Sadece doğru fikirleri ve toplumsal yaşamı, hikaye, şiir, roman, film vb. kalıplar içinde kabaca yansıtan, sanatı kuru slogan düzeyine indiren tutum, niyeti ne olursa olsun, devrimci sanat adına layık olamaz. Böylesi ucuzluklarla mücadele etmek devrimci görevdir."

— Yılmaz Güney—

"Bağımsızlık, demokrasi ve özgürlük isteyen... insanın insana kulluğuna son verilmesini isteyen halkların devrimci saflarında mı... yoksa, bağımsızlığa ve demokrasiye karşı çıkan, sömürüyü bir tasma gibi halkların boğazına geçirip onları köleleştiren ve düzeni korumak için her türlü baskı ve zulmü "meşru" gören halk düşmanı saflarda mı? (...) Ya ezilen halkların ve sınıfların fedakar, yiğit, bilinçli , unutulmaz savaşçıları olarak, bilinen-bilinmeyen kahramanları olarak tarihe geçeriz... Ya da, halk düşmanları olarak, nefretle anılarak tarihin kara sayfalarına, tarihin çöplüğüne. Ya anamıza, babamıza, karımıza ve çocuklarımıza, bizden sonraki kuşaklara şerefli insanların mirasını bırakırız... Ya da, onların, yakınlarımızın... uzun bir süre utanacakları, hatırladıkça yüzlerini kızartacak acı bir miras. Biz, çocuklarımıza şerefli, onurlu bir miras bırakmak istiyoruz.

— Yılmaz Güney—

Yılmaz'ın tek başına sinemacı olarak savunulması yanlıştır. Onu yalnızca bir sinemacı olarak kabul etmek, Onun ortaya koyduğu ve uğruna amansız bir mücadele yürüttüğü görüşlerinin yok sayılmasıdır. Yine Yılmaz, sıradan bir sinemacı değil; o, komünist bir sinemacıdır. Ve yalnızca komünist bir sinemacı değil; o, komünist bir sanatçıdır. Yılmaz'ın sanata bakış açısını bilinçli olarak çarpıtıp, onu sınıfsal temelden alıkoymaya çalışanları dışta tutarsak (ki, bunlar onu bilinçli olarak zayıflatmak isteyenlerdir.); O'nu gerçekten sevip, sayan, bu açıdan savunmaya çalışanlardan da Yılmaz'ı bu bütünlük içinde tanımlamayanların niyeti ne olursa olsun, yaptıkları gerçek durumun tespiti değildir; eksiktir, tek yanlıdır. O, sanatı sınıflar mücadelesinde bir araç olarak görmekte; bu araçla ezilen kitleleri aydınlatmayı, onları sömürüsüz, sınıfsız bir dünya yaratma mücadelesinde eğitmeyi amaçlamaktadır. O, yaşamını sosyalizm mücadelesine adamıştır. Onu bu bütünlükle kitlelere aktarmayanlar, onun gerçek amacının gözlerden gizlenmesine hizmet etmiş olur. Yanısıra, kitlelerin sorunun özünü kavramaları engellenmiş olur. Yılmaz'ı savunma iddiasında olan herkesin bunları önemsemesi gerektiğini düşünüyoruz.

Yılmaz'ı savunma iddiasında olanların bir bölümü de "o gerçek bir sanatçı bile değildi" diyenlerin çizdiği çerçevede tartışmaya katılmakta, Yılmaz'ın gerçek bir sanatçı olduğunu ispata çalışmaktadır! Bu ne biçim tartışma, bu ne biçim savunma!

Birincisi, Yılmaz'ın bir sanatçı bile olmadığını iddia eden biri tüm dünyanın gözü önünde tek birşeyi ispat etmiş olur: Kendi aptallığını!

Yılmaz'ın sanatı bağlamında da herşey relatif. O, dünyanın en iyi sinemacısı, en iyi romancısı değil. Bunu söyleyen yanlış yapar. Yılmaz'ın da böyle bir iddiası yoktur, olmamıştır. Ama Yılmaz Türkiye için döneminin en iyi sinemacısıdır ve bugün de ne yazık ki hâlâ aşılamamıştır. Romancılar içinde de romanı belli bir dönemde en iyi roman ödülünü hak etmiştir. Burada kalkıp Yılmaz'ın sanatçı olup olmadığını, tartışmaya sokmak abesle iştigaldir.

Yine; Yılmaz Kürt olarak da savunulamaz. "Esas özelliği Kürt'tü, o bir Kürt sinemacısıydı" vs. diyenler de yanlış yapıyor, onu yanlış savunuyor. Ya da, o "Büyük bir Türk sinemacısıydı" vs. Bunlar yanlış yaklaşımlardır. Ona bu çerçeve içinde yaklaşanlar, Yılmaz'dan birşey anlamayanlardır. Onu var eden, Yılmaz Güney yapan ne Kürt olma özelliğidir, ne Kürt sinemacısı olma özelliğidir; ne de Türk sinemacısı olma özelliğidir. Hayır bunların hiç biri değil; sinemaya yaklaşım bağlamında da hiç bir yoruma açık kapı bırakmayacak berraklıkta onun tavrı vardır. O proleter ve enternasyonalist olmaya çalışan bir sinemacıdır. Seçtiği ve kullandığı motiflerin esası tabi ki kendi geldiği alanın; gördüğü, doğrudan yaşadığı alanın motifleridir. Ama anlattığı öykülerin içeriği kesinlikle yalnızca Kürtlerin, ya da yalnızca Türkiye'nin sorunlarıyla sınırlı değil. Öykülerin içeriğini oluşturan temel tema ezenle ezilen, sömürenle sömürülen, emekle sermaye arasındaki çatışmadır; sınıf çatışmasıdır. Bu Umut'ta da böyledir. Bu Arkadaş'ta da böyledir. Bu Endişe'de de böyledir. Bu Yol'da da böyledir. Bu Duvar'da da böyledir. Ve Yılmaz gittikçe yerellikten evrenselliğe doğru gelişen bir hat çizmektedir. Bu anlaşılır da. Çünkü Yılmaz sürekli kendini geliştiren bir insandır. Bu noktayı görmek gerekiyor.

Türk hakim sınıfları ve onların uşakları Yılmaz Güney'i unutturmak, onun kitlelerle buluşmasını engellemek için ellerinden gelen herşeyi yaptılar, yapmaya da devam ediyorlar. Ama tüm çabaları boşuna. Yılmaz Güney ve onun eseri kitlelerin malıdır. Egemenlerin baskıları, yasakları, demagoji ve karalamaları Yılmaz Güney'in ve onun eserinin kitlelerle buluşmasını engelleyemedi, engelleyemeyecektir. Yılmaz Güney emekçilerin sevgilisidir. O enternasyonal proletaryanın bir değeridir, mücadelesiyle ölümsüzleşen bir komünisttir. Onun ölümü de burjuvaziyi tedirgin etmeye devam edecektir.

Mart 2000

"Sevdalınız komünisttir!"

DERYA GÜMÜŞ

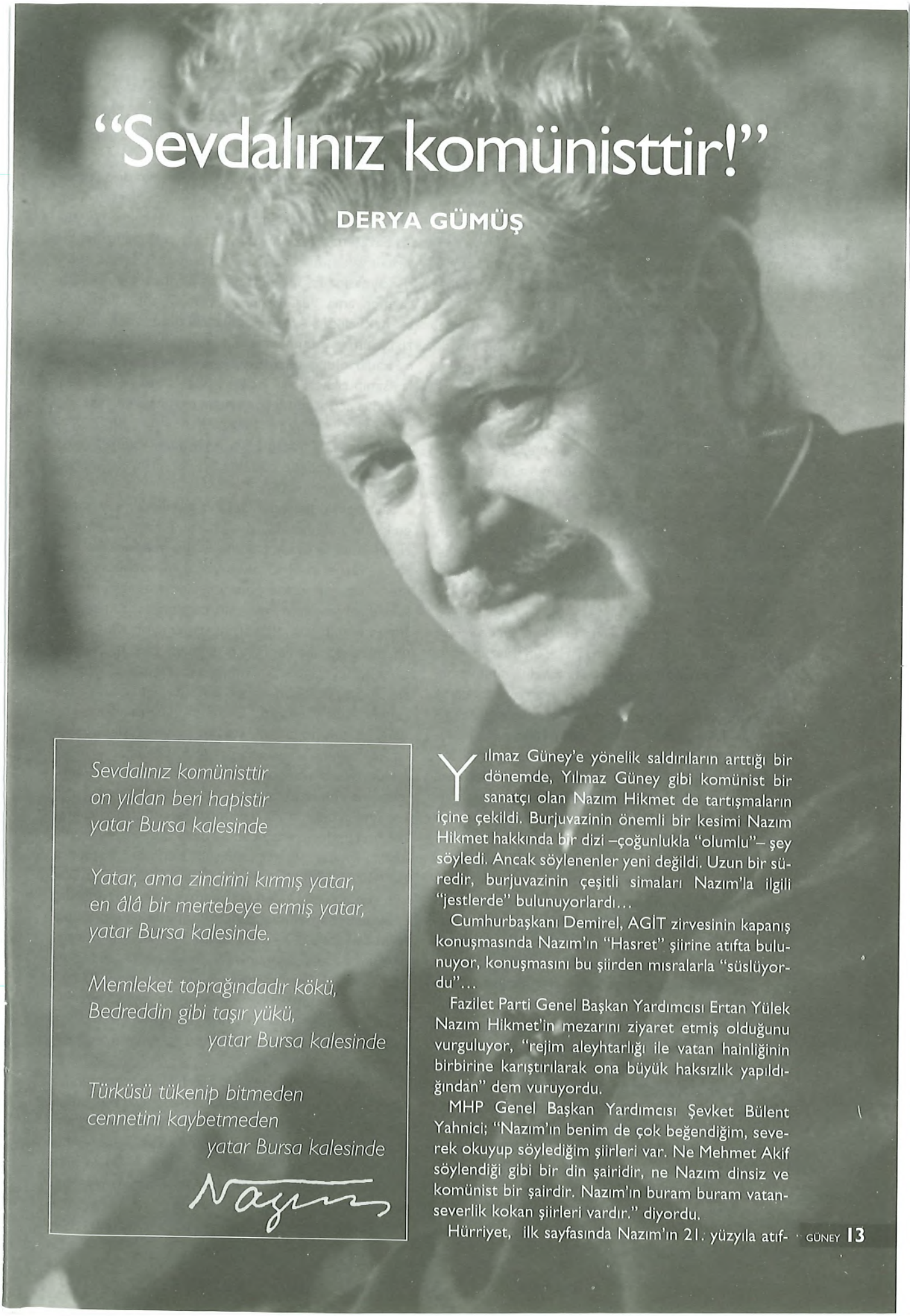

Sevdalınız komünisttir
on yıldan beri hapistir
yatar Bursa kalesinde

Yatar, ama zincirini kırmış yatar,
en âlâ bir mertebeye ermiş yatar,
yatar Bursa kalesinde.

Memleket toprağındadır kökü,
Bedreddin gibi taşır yükü,
yatar Bursa kalesinde

Türküsü tükenip bitmeden
cennetini kaybetmeden
yatar Bursa kalesinde

Nazım

Yılmaz Güney'e yönelik saldırıların arttığı bir dönemde, Yılmaz Güney gibi komünist bir sanatçı olan Nazım Hikmet de tartışmaların içine çekildi. Burjuvazinin önemli bir kesimi Nazım Hikmet hakkında bir dizi –çoğunlukla "olumlu"– şey söyledi. Ancak söylenenler yeni değildi. Uzun bir süredir, burjuvazinin çeşitli simaları Nazım'la ilgili "jestlerde" bulunuyorlardı...

Cumhurbaşkanı Demirel, AGİT zirvesinin kapanış konuşmasında Nazım'ın "Hasret" şiirine atıfta bulunuyor, konuşmasını bu şiirden mısralarla "süslüyordu"...

Fazilet Parti Genel Başkan Yardımcısı Ertan Yülek Nazım Hikmet'in mezarını ziyaret etmiş olduğunu vurguluyor, "rejim aleyhtarlığı ile vatan hainliğinin birbirine karıştırılarak ona büyük haksızlık yapıldığından" dem vuruyordu.

MHP Genel Başkan Yardımcısı Şevket Bülent Yahnici; "Nazım'ın benim de çok beğendiğim, severek okuyup söylediğim şiirleri var. Ne Mehmet Akif söylendiği gibi bir din şairidir, ne Nazım dinsiz ve komünist bir şairdir. Nazım'ın buram buram vatanseverlik kokan şiirleri vardır." diyordu.

Hürriyet, ilk sayfasında Nazım'ın 21. yüzyıla atıf-

ta bulunan "20. Asra Dair" şiiriyle 2000'li yılları karşılıyordu... vs. vs.

Tüm bunların öncesinde ama MHP'nin ölen başkanı Alparslan Türkeş, ölümünden önceki son MHP kongresinde Nazım'ın "Bu hasret bizim" dizelerini okuyor ve "Acaba neler oluyor?" dedirtiyordu...

Gerçekten neler oluyordu?

Türk burjuvazisinin daha düne kadar "vatan haini", "komünist" vs. olarak ilan ettiği Nazım'a bu "sevdanın" altında neler yatıyordu?

Yukarıda da değindiğimiz gibi hakim sınıflar Yılmaz Güney gibi Nazım Hikmet'e de yıllarca çok çeşitli saldırılarda bulunmuş, sürgünler, hapisler, yasaklamalar, vs. ile onlara düşmanlıklarını açıkça göstermiş; halkların gönlünde taht kuran bu iki komünist sanatçıyı oradan söküp atmak için çok uğraşmışlardı. Ancak nafile! Yoksul halkın, ne kendilerinin bir parçası olarak gördüğü Yılmaz Güney ve Nazım Hikmet'e sevgisi azaldı; ne de onu oradan söküp almaya burjuvazinin gücü yetti...

O halde ne yapılmalıydı? Osmanlı'da ve onların mirasçılarında oyun çoktu! Ve bu mirasçılar kitlelerin gönlünden söküp atamadıkları Nazım'ı sistemle buluşturmaya, onu "ehlileştirmeye", kimi yanlarını "törpüleyerek" sahiplenme çalışmalarına başladılar.

Yılmaz Güney tartışmaları sürerken Liberal Demokrat Parti Başkanı Besim Tibuk'un Nazım Hikmet'i "zayıf karakterli, zararlı bir zavallı" tanımlamasıyla Nazım Hikmet konusu bir kez daha tartışma ortamına çekildi. Diğer yandan ama Kültür Bakanlığı 2002 yılının Nazım'ın 100. doğum yılı olması nedeniyle UNESCO tarafından "Nazım Hikmet Yılı" olması için çalışmalar başlattığını açıkladı. Associated Press Haber Ajansı Kültür Bakanlığı'nın bu girişimini dünyaya "Türkiye Nazım'dan özür diliyor!" yorumuyla duyuruyordu...

Tüm bu tartışmaları şu noktalarda toplamak mümkün:

Nazım'la ilgili yürüyen tartışmada iki yön var...

Bunlardan birincisi; Burjuvazinin Nazım'a bir türlü sahip çıkma çabasıdır. Burjuvazinin Nazım'a sahip çıkmasının da bir tek yolu var: O'nu komünist, sosyalist kişiliğinden soyutlamak... Türk burjuvazisi Nazım'ı Türk şairi olarak sahipleniyor. Demirel ve diğerleri O'nu komünist kişiliğinden soyutlayıp şairliğini kullanmaya çoktan başladılar.

Nazım siyasi kişiliğinden soyutlanarak ele alınabilir mi? Elbette hayır! Nazım tam da siyasi kişiliği nedeniyleTürk burjuvazisi tarafından sürüm sürüm süründürülmüş, 23 yıl hapis yatmış ve sonra yurtdışına çıkmak zorunda kalmış birisidir. O'nun şiirlerine de çok açık bir şekilde yansıttığı dünya görüşü, bu görüşler uğruna çektiği sıkıntıları görmezden gelmek ve görüşleriyle eserleri arasında olmayan bir farklılık aramaya kalkışmak, böyle bir farklılığın olmadığının görülmediği yerde bunu yaratmaya çalışmak boş uğraştır. Bu yüzden onu bu şekilde "savunma" ve "sahiplenme" çabaları sahtekarlıktır.

Nazım'ın, belli bir biçimde burjuvazinin de sahiplenip kullanabileceği patriyotizm, Türk milliyetçiliği vs. yanları da vardır. Kemalizme karşı tavrında, Kurtuluş Savaşı'nda ve sonrasında TKP'nin Kemalizme hayırhah yaklaşımında, TKP içinde en solcularından birisi olmasına rağmen Nazım da payını almıştır. Buna rağmen ama burjuvazinin Nazım'a yaptığı korkunç bir haksızlıktır. Ama önümüzdeki dönemde burjuvazi, Nazım'ı "vatanperver bir Türk şairi" olarak bugüne kadar olduğundan daha öne çıkarıp ona daha fazla "sahip çıkacakları" açıktır. Nazım Hikmet'in vatana bakış açısı sınıfsal bakışından bağımsız değildir. Bu noktada en iyi yanıtı Nazım kendi şiirlerinde vermektedir. O, "Vatan Haini" şiirinde "vatana" bakış açısını çok iyi ifade etmektedir. Bu şiirini yan sütunlarımızda yayınlıyoruz.

Şair olarak; herkes Nazım'ın çok iyi bir şair olduğu konusunda hemfikirdir. En azılı Nazım düşmanları bile onun bu yanını teslim etmek zorunda kalmışlardır. Örneğin 11 Ocak 2000 tarihli yazısında Altemur Kılıç, bir yandan ona olan düşmanlığını kusarken, diğer yandan O'nun şiiri karşısında; "Kimse Nazım'ın iyi bir şair olmadığını söylemiyor. Çoğumuz, en milliyetçi olanlarımız bile, onun bazı mısralarını sevmiş, belleğimizde tutmuş, okumuşuzdur. Alparslan Türkeş de onun Anadolu'yu tasvir eden mısralarından alıntı yapmıştır. Bu onun günahlarını ve ihanetlerini unuttuğumuz, Türkiye'ye karşı işlediği suçları affettiğimiz manasına gelmez!" diyordu.

Bütün hatalarına, yanlışlarına rağmen Nazım, sübjektif niyet olarak şiirlerinde komünizmi geleceğin toplum projesi olarak propaganda etmiştir. Ve hiç bir dönemde, en azından söylem düzeyinde Nazım komünizmden vazgeçmemiştir. Kendisini komünist bir şair, hedefini komünizm olarak belirleyen Nazım'ı bu görüşlerinden soyutlamak mümkün değildir.

Nazım Hikmet'in siyasi yanı konusunda komünistlerin bir görevi vardır: Hataları ve yanlışları bağlamında bugünkü komünistler, bunların ne olduğuna açık tavır takınma görevine sahiptirler. Komünistler Nazım konusunda doğru dürüst bir değerlendirme yapıp Nazım'a ne ölçüde, ne kadar sahip çıkacaklarını belirlemek zorundadırlar. Bu iş önümüzde durmaktadır.

İkinci olarak; burjuvazi içinde Nazım "sahiplenilirken" yine Nazım'ın siyasi kişiliği nedeniyle bu "sahiplenmeye" karşı çıkanlar da vardır. Bunlar, Nazım'ın vatan hainliğini öne çıkarıp yapılanın yanlış olduğunu söylemektedirler. Altemur Kılıç gibileri bu kesime örnektir. Bunlar giderek azınlıkta kalmalarına rağmen hâlâ varlıklarını sürdürüyorlar.

Bütünlüklü baktığımızda gidişat burjuvazinin Na-

Vatan Haini

NAZIM HİKMET

"Nazım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hâlâ.
Amerikan emperyalizminin yarı sömürgesiyiz, dedi Hikmet.
Nazım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hâlâ."
Bir Ankara gazetesinde çıktı bunlar, üç sütun üstüne, kapkara
haykıran puntolarla,
bir Ankara gazetesinde, fotoğrafı yanında Amiral Vilyamson'un
66 santimetre karede gülüyor, ağzı kulaklarında, Amerikan amirali
Amerika, bütçemize 120 milyon lira hibe etti, 120 milyon lira.
"Amerikan emperyalizminin yarı sömürgesiyiz, dedi Hikmet.
Nazım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hâlâ."

Evet, vatan hainiyim, siz vatanperverseniz, siz yurtseverseniz, ben yurt
hainiyim, ben vatan hainiyim.
Vatan çiftliklerinizse,
kasalarınızın ve çek defterlerinizin içindekilerse vatan,
vatan, şose boylarında gebermekse açlıktan,
vatan, soğuktan it gibi titremek ve sıtmadan kıvranmaksa yazın,
fabrikalarınızda al kanımızı içmekse vatan,
vatan tımaklarıysa ağalarınızın,
vatan, mızraklı ilmühalse, vatan, polis copuysa,
ödeneklerinizse, maaşlarınızsa vatan,
vatan, Amerikan üsleri, Amerikan bombası, Amerikan donanması topuysa,
vatan, kurtulmamaksa kokmuş karanlığımızdan,
ben vatan hainiyim.
Yazın üç sütun üstüne kapkara haykıran puntolarla:
Nazım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hâlâ.

zım'ı daha çok sahipleneceği yönündedir. Burjuvazi Nazım'ın komünistliğini de "gençlik hevesi", "kendini bir kere bu işin içine sokmuştu, kurtulamadı" vs. vs. gerekçelere bağlıyor. Önümüzdeki dönem bu yönü daha fazla işleyeceklerdir. Ancak yukarıda da değindiğimiz gibi Nazım; komünist olduğunu şiirlerinde açıkça belirtmiştir. Burjuvazinin sevdalısı Nazım komünisttir! Onun bu tercihi ne bir gençlik hevesidir, ne de dalgaya kapılıp gitme şeklinde bir komünistliktir. O'nun bu tercihini, dünün "devrimcisi", "komünisti" olan, bugün ise burjuvazinin emir-komutasında hizmet gören dönek solcuların kendi pozisyonları ile kıyaslamaya kalkışması –ki; kimi "dönekler" böyle bir tavır içindedirler!– bile abesle iştigaldir.

Hakim sınıfların, Nazım'ı siyasi görüşlerinden soyutlayarak "sahiplenme" çabaları karşısında işçilerin, emekçilerin görevi kendi şairine sahip çıkmak, burjuva sahtekarlığa karşı mücadele etmektir!

Burjuvazinin Nazım'ı "sahiplenme" sahtekarlığına izin verilemez... Nazım uluslararası proletaryanın değerlerinden biridir...

Nazım bizimdir!

Mart 2000

Taranta Babu'ya mektuplar

NAZIM HİKMET

(TEK KİŞİLİK OYUN — SAHNEYE UYARLAYAN: ALİ ŞENOL)

İTALYAN YAZAR — *(Elinde valizi, başında fötr şapkası ile sahneye girer. Şapkasını masaya koyar, çevresine araştıran gözlerle bakar.)*

Ben bu kentte yaşıyorum. Yeryüzünün dört bucağına akla gelen bütün yollarla bağlanmış bu kentte, Roma'da...

Çoğunuz bizim bu Roma'yı kartpostallardan tanırsınız. Tarih ve coğrafya kitaplarına basılmış fotoğraflarını görenleriniz de vardır elbette. Nasıl bir yer bu Roma? Gözünüzün önüne getirin: Taşlarında Sezarların, lejyonların kabartmaları... Yol boylarında, alanlarda, parklarda, kimi yapıların üstlerinde gelip geçenleri gözetleyen yaşlı heykeller... Kenarlarını fareler yemiş kocaman bir eleğe benzeyen Colosseum... Petrus kilisesi, kilisenin önündeki o kocaman alan, alandaki tombul güvercinler... Suları ile birlikte pek çok insanın, yaşlı dul kadınların, genç kızların, işsizlerin düşlerinin akıp gittiği Dilek Çeşmesi... Bir de... bir de Palazzo Venezia Sarayı, bu sarayın balkonu ve bu balkonda geniş suratındaki ağzı bir karış açık, sağ eli kalın, yaglı kalçasında, sol eli havada öylece donakalmış Mussolini...

Fakat bu kartpostallar Roma'sına benzemeyen bir Roma daha vardır. Onun ne bu fotoğraflarını çekerler, ne kartpostallarını satarlar.. Bu ikinci Roma'nın adı, Kartieri Popolari... Sizin dilinizle... Çünkü ben sizin dilinizi de öğrendim, öteki tüm Asya dillerini, Afrika dillerini de öğrendim. Ne yapacaktım bundan başka? Bana kendi ülkemde, kendi dilimi kullandırtmıyorlar ki... Kartieri Popolari, sizin dilinizle, Halk Mahalleleri...

Burada evler, Amerika'ya göç edememiş bir İtalyan işsizinin umutsuzluğuna benzer. Buranın karanlığı terlidir, yapışkandır, kokusu ağırdır. Bu mahalleler boyalı kartpostallar için gerekli ışığı gün ortasında bile bulamazlar. O yüzden de ne coğrafya kitaplarına girerler, ne de güzel, tarihi manzaralar meraklısı yolcuların çantalarına...

Ama bu mahallelerde oturanlar, devletin hapisaneleri, vergi daireleri, polis karakolları için çok gereklidirler. Yoksa devlet, hapisaneleri, karakolları için gerekli insanı nereden bulsun? Vergiyi kimden alsın? Eh, zaten bu insanlara da devletin dışında her şeyin değersiz olduğu bir güzel anlatılmış, belletilmiştir.

(Elindeki kalın kitabı göstererek) İşte, burada, bakın. Kızını İtalya'nın en zengin, en rahat delikanlısı Konte Ciano ile evlendiren ve kendisi Prens Torlanya'nın armağanı Villa Torlanya'da oturan büyük idealist Sinyör Mussolini, İtalyan Ansiklopedisi'nin "F" harfinde faşizmin ne olduğunu o insanlara şöyle anlatıyor*(Kitaptan okur)*:

"Faşist, rahat yaşama hor bakar. Yeryüzünde mutluluğun mümkün olacağına inanmaz."

Banka Komerçiale'de direktörlük ve İtalyan finansına Sezarlık eden Lehli Töplitz'in en yakın dostu İl Duçe Benito Mussolini, yine "F" harfinde, "Faşizmde her şey devlet içindir," diyor, "Devletin dışında manevi veya insani hiçbir şey yoktur, herşey değersizdir."

Yalnız Roma'nın Halk Mahallelerinde değil, bütün İtalyan kentlerinin Halk mahallelerinde karınları kaburgalarına yapışmış binlerce aç orospu işte böyle yetiştiriliyor. Roma'nın o kartal gibi ağır, koyu Halk Mahallesine, Garbatella'ya geldiğimde bana üç katlı evi gösterdiler. "Orada kiralık oda bulabilirsin," dediler. Beğendim burasını. Öteki odalardaki komşularım yoksul öğrenciler, faşizmin yüceliğini anlamamış bilginler ve artistler, bekar işçiler...

Az önce siz buraya gelmeden, beni buraya çıkaran kapıcı kadına, "Kim kaldı benden önce bu odada? Kimdi benden önceki kiracınız? diye sordum.

Kadın, kaba etine iğne batırılmış gibi silkindi, kuşkulu gözlerle yüzüme baktı: "Size söylemediler galiba," dedi, "İki gün önce tutuklayıp götürdüler onu."

"Kim? Niye"

"Habeşistanlıydı o," dedi kadın, "Oranın Galla boyundanmış. Zenciydi, putperestti. Bu odayı bir yıl önce kiraladı. İtalya'ya resim öğrenmek için gelmiş."

Şaşkınlığım hala geçmedi üzerimden. Sen tut, yerini yurdunu, anamı babamı, varsa, karını çocuklarını Habeşistan'da bırak, resim öğreneceğim diye buralara gel... Sonra... Kadın, odayı kiralamaktan vazgeçeceğimi sandı, üzüntüyle:

"Ama Sinyör," dedi, "Bir güzel süpürdüm, sildim odanızı. Karyolanın demirlerini bile lizolledim!"

"Tamam, tamam," dedim, "Tutuyorum odanızı."

Bu kez kadın şaşırdı. Hatta baskına uğrayıp içinden bir adam götürülmüş bu odada yaşamaktan korkma-

dığım için gözünde kahraman bile kesildim.

Düşünüyorum: Demek, biraz sonra, sırt üstü yatacağım bu karyolada, o Gallalı delikanlı bir yıl yatmış. Onun kara kıvırcık saçlı başını koyduğu şu yastığa, akşam olunca ben, saçları seyrelmeye yüz tutmuş yarı dazlak kafamı koyacağım. İşte, kapıcı kadının yukarıdan aşağı lizollediğini söylediği koryolanın demirlerinde onun koyu pembe, yumuşak avuç içlerinin yeri duruyor. Tavanda şu tahtadaki budağa onun da gözleri ilişmiştir. Dirseklerimi dayadığım bu masaya, hem de masanın tam burasına, o da kara abanoz dirseklerini dayamıştır. Belki dün gece kurşuna dizilen, belki bu gece kurşuna dizilecek olan bir adamın, içinde bir yıl soluk aldığı, kımıldadığı, düşündüğü, şarkı söylediği bu odada ben yalnız değilim.

Ne sevdim onu birdenbire! Oğlum benim! Sana sınırsız saygı duyuyorum. Yıllarca beraber düşünmüş, yan yana dövüşmüş, bir ağızdan şarkı söylemiş gibiyim seninle.

Habeşistan, Habeşistan! Yarı müstemleke memleket! O, oğlum, bu yarı müstemlekenin müstemlekesi Galla'dan bir zenci! Ben, kara gömlek giymiş emperyalizmin ak derili yerli kölesi!...

Ben anamın yüzünü görmedim. Beni doğururken ölmüş. Bu zenci delikanlının da yüzünü bilmiyorum. O, bu kapıdan ölüme götürülmüş. Ben de o kapıdan, aynı kapıdan içeri girdim. Şimdi çok iyi anlıyorum, o, bana anam kadar yakındır.

Bu kadar yakınımda, yanı başımda, görünmez ellerinin havada görünmez yapraklar gibi kımıldadığını duyduğum bu adamdan gözle görülür, elle tutulur bir şeyler kalmıştır, mutlak kalmıştır. En açıkgöz baskınlarda, araştırmalarda bile, en umulmadık yerlerde, en çok ele geçirilmek istenen bir şey kalır çünkü, mutlak kalır.

(Hırsla orayı burayı araştırır, çekmeceleri karıştırır. Kendi kendine söylenir.) Gazeteler, gazeteler... Eski gazete kağıtları... *(Elinde bir tomarla masaya oturur. Tomarı açar, kağıtları ilgiyle gözden geçirir)* Habeş diliyle yazılmış bunlar... İyi ki vaktiyle öğrenmişim o dili... İtalyanca'ya çevirsem, yayımlayamam. Yasak bana kendi dilim. En iyisi, Türkçe'ye çevirip Türkiye'ye, Nazım'a yollamak. Nazım, Nazım!

NAZIM HİKMET — Kendi ülkesinde kendi dilini istediği gibi kullanamadığı için Asya, Afrika dillerine merak saran İtalyan arkadaşın gönderdiği paketten, o Habeşli delikanlının karısı Taranta Babu'ya yazdığı mektuplar çıktı. Mektuplardan bazıları eksik. Ara yerden kağıtlar kaybolmuş.

Ben, Taranta-Babu'ya yazılmış bu mektupları soluksuz okudum ve çok sevdim. Delikanlıyı da, karısı Taranta-Babu kızı da... Çocuklarım benim!

Son mektubu bitirdiğim vakit, dışarıda gün ağarıyordu. Tepemde sallanan elektrik ampulünün yaldızlı ışığı, kanı çekilmiş gibi boyasını kaybetti. Lambayı söndürdüm. Üç gün üç gece yol yürümüşüm gibi yorgundum. Yatağa gittim. Elimde Habeşli delikanlının karısı Taranta-Babu'ya yazdığı, fakat gönderemediği, göndermiş olsaydı bile, göndermiş olsaydı bile, Taranta-Babu'nun –okuma yazma bilmediği için– okuyamayacağı mektupları ile uyuyakalmışım. Yastığımda delikanlının kara kıvırcık saçlı kafası vardı.

Ben bu mektupları hemen o günlerde kitap haline getirdim. Kitaba "İtalya'da Bir Habeş Delikanlısı" adını koydum. Kitabın bir parçası "Ayda Bir" adlı derginin 1 Ekim 1935 tarihli 2. sayısında yayımlandı. Hatta dergi, yayımlanan şiirin sonuna "Bu yazı, Nazım Hikmet'in yakında çıkacak olan 'İtalya'da Bir Habeş Delikanlısı' adındaki kitabındadır" diye bir açıklama koydu. Bunu duyan İtalyan Büyükelçisi, kitap daha basımevinde iken, hükümete başvurmuş. Kitabın dizgisi hemen durduruldu. Böylece kitabım o adla yayımlanamadı.

Şimdi Habeşli delikanlının karısı Taranta-Babu'ya mektuplarını yeniden yayımlıyorum. Bu sefer kitabımın adı, "Taranta-Babu'ba Mektuplar"dır. Ama bu mektupların matbaa harfleriyle basılmış, biçime sokulmuş, kitaplaştırılmış halini ne o delikanlı, ne Taranta-Tabu, ne de kendi ülkesinde kendi dilini kullanamayan İtalyan arkadaş görecek. Hiçbiri göremeyecek. Neyse canım... Hey, delikanlı! Gel de oku bakalım şu mektuplarını...

HABEŞLİ DELİKANLI —

TARANTA -BABU'YA BİRİNCİ MEKTUP

Babasının yirmi beşinci kızı
benim üçüncü karım,
gözlerim, dudaklarım
TARANTA BABU
Sana bu
mektubu
içine yüreğimden başka bir şey komadan
yolluyorum
Roma'dan

Bana darılma sakın
şehirlerin şehrinden sana gönderecek
kendi yüreğimden daha akla yakın
bir hediye
bulamadım
diye.

TARANTA-BABU;
onuncu gecemdir ki bu
başımı gümüş yaldızlı kitaplara sokuyorum
okuyorum
doğuşunu
Roma'nın.
Önde sıska dişi bir kurt

arkada tombul ve çıplak
REMÜS'le ROMİLÜS
dolaşıyorlar içinde odamın.
Ağlama TARANTA - BABU.
Bu ROMİLÜS
UAL - UAL çarşısında
güpegündüz
senin o incir memeli kız kardeşini
altına alan
mavi boncuk tüccarı Sinyor ROMİLÜS
değil
ilk Romalı, kıral ROMİLÜS...

Not: Birinci mektubun burasında bir atlayış var. Belki ara yerden bir kaat kaybolmuş. Fakat aşağıdaki satırlarla ilk Romalı Kıral Romilüs'ü Taranta - Babu'ya anlatmak istediği belli:

Dalgalar
birbirlerini devire devire,
Dalgalar
döverdi Korsika kıyılarını
haykırdıkça açık denizlere
Antium yamaçlarından, o,
çalardı yere
ne zaman
göğe kaldırsa elini.
Sanki babası boksür Karnera'ydı,
anası başbakan Musolini.

Not: Mektubun buradan aşağısı yine eksik. Fakat anlaşılıyor ki, Romilüs'ün tarifinden sonra Taranta - Babu'ya Roma'nın kuruluş efsanesi anlatılıyor.

REMÜS ve ROMİLÜS...
İkizleri Silvia'nın...
Venüs'ün torunları...
Bakılmadan
gözlerinin
yaşına,
karanlık bir gece bir dağ başına
fırlatıp
attılar onları...
Ne
alınlarında defne,
ne bacaklarında donları...
Ve daha o zaman
Habeşistan'a yeşil boya
vurulmadığı için
ve BANKA di ROMA
daha kurulmadığı için,
ROMİLÜS'le REMÜS
bir sabah erken
dağda düşünürlerken:
–"Şimdi biz
ne haltederiz,
diye, burada?"
Rasladılar yavrulu bir dişi kurda.
Yavruları vurdular.
Ana kurdun sütüyle
karınlarını bir temiz doyurdular.
Sonra gidip
Roma'yı kurdular.
Kurdular ama
iki adama
dar geldi Roma.
Ve bir akşam
bilmeden geçti diye
şehrin sınır taşını
çekince kopardı ROMİLÜS
kardeşi REMÜS'ün başını...

İşte böyle TARANTA - BABU...
Gümüş yaldızlı kitaplarda yazılı bu:
temelinde Roma'nın
dişi kurt sütüyle dolu kovalar
ve bir avuç kardeş kanı var...

TARANTA - BABU'YA İKİNCİ MEKTUP

Boynunda mavi maymun dişinden
üç dizi gerdanlık taşıyan,
kırmızı tüylü bir kuş gibi göğün altında
ve bir akarsu gibi yerin üstünde yaşıyan,
sözleri sözlerimin
gözleri gözlerimin bakır aynası,
üçüncü kızımın
ve beşinci oğlumun anası
TARANTA - BABU!...

Aylardır
kalmadı çalmadığım kapı.
Sokak sokak
yapı yapı
adım adım
Roma'da
Roma'yı aradım!...
Burda artık
büyük ustalar mermeri ipekli bir kumaş gibi
kesmiyor;
Floransa'da rüzgar esmiyor!...
Ne Dante Aligeri'den şarkılar,
ne Beatriçi'nin nakışlı yüzü var,
ne Leonardo da Vinçi'nin öpülesi eli!...
Mikel Ancelo
müzelerde pırangalı bir kürek mahkumudur.
Ve sapsarı boynundan
bir katedral duvarına asmışlar Rafael'i!.
Roma'nın büyük
Roma'nın geniş caddelerinde bugün;

dayamış sırtını betonarme bankalara,
çifte başlı bir balta gibi duran
yalnız bir kara
yalnız bir kanlı gölge var:

Her adımında bir
esir
başı vuran,
her adımında bir mezar
açıp
geçen
SEZAR!...
Roma!
Kovadis Roma?
diye sorma!
Bizim oraların güneşi gibi aydın
ve ortada bu!
Sus TARANTA - BABU!
Sevgiyle
saygıyla,
gülerek
haykırarak
sus!...
Dinle bak:
zincirlerini kırıyor
Roma'nın varoşlarında SPARTAKUS!...

TARANTA - BABU'YA ÜÇÜNCÜ MEKTUP

Papa XI'inci Pi'yi gördüm Taranta - Babu;
bizim kabilenin
büyük sihirbazı neyse
burada o da, bu.
Yalnız
bizim sihirbaz,
üç başlı mavi şeytanı
Harar dağları ardına kovmak için
para almaz.

Kurbanlık yaban eşekleriyle
yılda iki yük fildişi yığını
kapatır onun
bütçe acığını.
Oysa ki, Sa sentede
Papa
bütçesini yaban eşekleriyle kapa-
-tamaz.
Adamcağızın
kara cübbeleri altın işleme haçlı elçileri
ve kısa donları ponponlu askerleri var.
O onların
onlar onun
eline bakıyorlar.

Papa XI'inci Pi'yi gördüm Taranta - Babu!
Korporatif bir heyecanla dudaklarını satan
ve yarım lirete yarım saat yatan
cennet İtalya'nın hür vatandaşlarından bir kadın,
Papa bağışlasın diye günahını etin
yarısını verip yarım liretin
satın almış da bir resmini hazretin
başucunda asmıştı bir yere.
Baktım:
ne Azizlerden Jorj'a benziyor
ne Sen Piyer'e.
Onların altın gözlükleri yok
taranmamış
yağlı uzun sakalları vardı...
Bunun
taranmamış yağlı, uzun
sakalı yok,
fakat altın gözlükleri var.
Papa XI'inci Pi'yi gördüm TARANTA - BABU!
XI'inci Pi
yumuşak tüylü kara koyunlar otlatan
bir çoban
gibi
taçlı ve taçsız kralların otlağında
ruhları otlatıyor.

XI'inci Pi
ki
bir ahırda babasız doğanın vekilidir,
Meryem'e yakın olmak için
nefsi nefsine edip işkence
her gece
mermer sütunlu bir sarayda yatıyor.

TARANTA - BABU'YA DÖRDÜNCÜ MEKTUP

İtalya'nın
nakışlarında güneşler oynaşan ipekli şalları,
Pomperi yollarında kara katırların nalları,
boyalı kutusunda Verdi'nin yüreği atan
laternası
ve ala düdük makarnası
kadar
faşizmi de meşhuuuuurdur
TARANTA - BABU.
İtalya'da faşizm
Emilialı büyük toprak kontlarının asalarından
ve Romalı bankerlerin kasalarından
geçip
İL DUÇE'nin dazlak kafasında dank demiş
bir nuuuurdur
Taranta - Babu.

Bu
nur

yarın
inecektir üstüne
Habeş ovalarında mezarların.

TARANTA - BABU'YA BEŞİNCİ MEKTUP

Görmek
işitmek
duymak
düşünmek
ve konuşmak
koşmak alabildiğine
başı dolu
başı boş
koş-
-mak...

Hehehey TARANTA - BABU
hehehey
yaşamak ne güzel şey
anasını sattığımın
yaşamak ne güzel şey...
Düşün beni
kollarım, senin üç çocuk doğurmuş
geniş kalçalarındayken...
Düşün sıcak...
Düşün kara bir taşa damlıyan
çırılçıplak
bir su sesini...
İstediğin yemişin
rengini, etini, adını düşün...
Gözdeki tadını düşün
kıpkırmızı güneşin
yemyeşil otun
ve koskocaman
masmavi bir çiçek gibi açan
ay ışığını...

Düşün TARANTA - BABU!
İnsan oğlunun yüreği
kafası
kolu
yedi kat yerin altından
çekip çıkarıp
öyle ateş gözlü çelik allahlar yaratmış ki
kara toprağı bir yumrukta yere serebilir,
yılda bir veren nar
bin verebilir.
Ve dünya öyle büyük,
öyle güzel
öyle sonsuz ki deniz kıyıları
her gece hepimiz
yan yana uzanıp yaldızlı kumlara
yıldızlı suların
türküsünü dinleyebiliriz...

Yaşamak ne güzel şey
TARANTA - BABU
Anlıyarak bir usta kitap gibi
bir sevda şarkısı gibi duyup
bir çocuk gibi şaşarak
YAŞAMAK...
Yaşamak:
birer birer
ve hep beraber
ipekli bir kumaş dokur gibi...
Hep bir ağızdan
sevinçli bir destan
okur gibi
YAŞAMAK...
.....
.....
YAŞAMAK
Ne acayip iştir ki
bu ne mene gidiştir ki TARANTA - BABU
bugün bu
"bu inanılmıyacak kadar güzel"
bu anlatılamıyacak kadar sevinçli şey:
böyle zor
bu kadar
dar
böyle kanlı
bu denlü kepaze...

TARANTA - BABU'YA ALTINCI MEKTUP

Buranın yazarları üçe bölünmüş Taranta - Babu.

Bir çeşitleri var: Yalnız iç gömleğine değil, ipekli bir mendile benzeyen yüreğinin kenarına da altı dişli taç işleten Danunçio gibi; zıpır Marinetti ve dinamitçi Nobel'in ödülüyle İl Duçe'nin yumruğundan başka her şeyden kuşkulanan Pirandello gibi...

Bunlar faşist edebiyatının dahileri soyundan Taranta - Babu.

Bunlar Allahlar gibi konuşur, anlaşılmayacak kadar karanlıklarla dolu, ulaşılamayacak kadar yüksek ve dibi bulunamayacak kadar derin yazarlar. Fakat yine de bunların senin gibi karınları ağrır. Benim gibi karınları acıkır. Yaşayışları, ya Milanolu bir kumaş fabrikatörününki gibidir, ya geniş topraklar işleten bir prensinki gibidir.

Bunlar faşist edebiyatının dahileri soyundadırlar Taranta - Babu.

Ve bunlar, bizim oralardaki altın külçelerinin kara toprağın altından güneş parçalar gibi çıkartılıp Banka Komerçialenin çelik depolarına getirilmesi için savaşın dinamik bir güç; sapsarı bir çölde boynunun damarı kesilerek ölmenin İtalya'nın Akdeniz suyu gibi masmavi göğünün altında ebediyen yaşamak demek olduğunu yazarlar, bunu edebiyatlaştırırlar.

Ben, üç nehirle ayrılmış üç toprak parçası gibi üçe

bölünen İtalyan yazarlarının bu dahiler soyuyla yalnız kitaplarının satırlarında konuştum. Yüzlerini yalnız gazetelere basılan rötuşlu fotoğraflarından tanırım.

İtalyan yazarlar dünyasının ikinci çeşidine gelince, bunlardan bir ikisiyle karşılıklı oturup konuşmuşumdur. Ve benim bir Afrika gecesinin ılıklığını taşıyan ellerim, onların, pırıltısı yaldızlı Meryem Ana resimleri önüne dikilen ince mumlar gibi sarı ve soğuk parmaklarına dokundu. Hele içlerinde bir tanesi vardı ki Taranta - Babu, gözleri, bir yaz günü güneşin ışığına ve sıcaklığına dayanamayıp kuduran, kudurduktan sonra da sıra dağlardaki küçük mağaranın ıslak karanlığında ölen köpeğin gözlerine benzerdi.

Bu bir şairdi, bir romancıydı, bir düşünürdü, Taranta - Babu. Fakat her şeyden önce, zavallı bir kokainmandı. Onunla arkadaşlarına yarı lokanta ve yarı ve yarı meyhanemsi bir yerde rastlıyordum. Bağıra çağıra konuşurlardı. Kavga ederlerdi. Hatta bir gece aralarında, "İsa mı daha mistiktir, Konfüçyüs mü?" diye bir tartışma çıktıydı. Böylesine yüksek, böylesine derin, böylesine bilimsel tartışma sonunda, bir genç, benimkinin kafasında bir şarap şişesi kırdıydı.

Faşist miydi? Tam değil. Demokrat mıydı? Tam değil. Kafası da, kokainle harap olmuş vücudu gibi, yarımdı. Onda tam olan bir şey vardı Taranta - Babu, şaşkın, zavallı ve kökü kurumuş bir ağaç gibi, soysuzlaşmış bir insan örneği olması. Faşizme düşman geçinmiş, fakat günün birinde el altından mahalle faşyosuna dilekçe vermişti.

İtalyan faşizmin bu ikinci çeşit yazıcılarının neler yazdıklarını sana anlatabilmek için, onun bir şiirini buraya geçiriyorum.

Bu şiir, o yarı lokanta, yarı meyhanemsi yerdeki toplantılardan birinde okundu. O gece hepsi oradaydılar. Yaşlı bir romancının onuruna bir şölen veriliyordu. Benimki birden ayağa kalktı. Sarhoştu. Ağzının açılıp kapanışlarını bile kullanamıyordu. Ortaya doğru bir iki adım attı:

"Size" dedi, "Son kitabımdan, aklıma şöyle geliveren bir şiirimi okuyacağım."

Ve elleriyle havada geniş çizgiler çizerek şu şiiri okumaya başladı:

KÖR OLMAK

Kör olmak ne iyi şeydir,
ne güzeldir sevmek karanlığı.
Ne yalın bir kılıç gibi bir ışık
ne renklerin ağırlığı
ve ne şekillerin kabalığı.
Ne güzeldir sevmek karanlığı.

Kör olmak ne iyi şeydir.
Kapalı gözleriniz
çevrili içinize,
kıyısında oturup bakarsınız
içinizde dalgalanan denize.
Kapalı gözleriniz çevrili içinize.

Kör olmak ne iyi şeydir.
Körlerdir ki yalnız
kendi yürekleriyle baş başa kalırlar.
Ne kimseye kendi gözlerinden verirler
ne kimsenin gözlerinden alırlar.
Körlerdir ki yalnız
kendi yürekleriyle baş başa kalırlar.
Ne güzeldir sevmek karanlığı.
Karanlık allah gibidir ve tek başınadır.
Karanlık ölüm gibidir
rengi yok
ahengi yok
dengi yoktur karanlığın.
Dağıtın yanınızdan sopalarınızla
karanlığın peygamberleri, körler,
kalabalığı...
Kör olmak ne iyi şeydir
ve ne güzeldir sevmek karanlığı...

"Bu ne biçim şiir?" deme Taranta - Babu. İtalyan yazıcılarının ikinci çeşidinden olanlar işte böyle şeyler yazıyorlar. Oysa,

"Sıska öküzün yanına koşulup şiirlerimi
toprağı sürebilmeli
Pirinç tarlalarında bataklığa girebilmeli
dizlerine kadar
Bütün soruları sorabilmeli
Bütün ışıkları derebilmeli
Yol başlarında durabilmeli
kilometre taşları gibi şiirlerimiz.
Yaklaşan düşmanı herkesten önce görebilmeli
Çengelde tamtamlara vurabilmeli
Ve yeryüzünde tek esir yurt, tek esir insan
gökyüzünde atomlu tek bulut kalmayıncaya kadar
malı mülkü, aklı fikri, canı, neyi varsa verebilmeli
büyük hürriyete şiirlerimiz."

Değil mi Taranta - Babu, öyle değilmi?

Bizim kokainman şiirini bitirince ne oldu, biliyor musun, benim Taranta - Babum? Önce adamı çok çok alkışladılar. O da, saatlerce çalışıp beyaz bir duvarı renkli resimlerle doldurmuş bir nakkaş yorgunluğuyla, sallanarak yerine döndü. Tam benim yanımdaki masada, onuruna şölen verilen yaşlı romancıyla modellerini baştan çıkartmaktan resim yapmaya vakit bulamayan ressam oturuyordu. Ressam, şiir biter bitmez, romancının kulağına eğildi, alaycı bir sesle:

"Nasıl buldunuz?" dedi, "Onun, bu şiiri bir Fransız şairinden aşırdığı söyleniyor."

Romancı birden bire cevap vermedi, düşündü. Sonra:

"Bu şiiri okuyan, sizin en yakın dostunuzmuş, diye duydum," dedi.

Ressam güldü:

"Dostluk, sapına birbirine düşman iki elin yapıştığı bir bıçağa benzer," diye cevap verdi.

Ne yalan söyleyeyim, Taranta - Babu, ben bu dostluk tarifini anlamadım, hiç anlamadım. Bu, yalnız faşist İtalya'da mı böyledir, yoksa bütün Avrupa...

TARANTA - BABU'YA YEDİNCİ MEKTUP

Bilirim
beş altıyı geçmez
senin kafanın raflarında dizili
kapalı şişeler gibi sorgular...
Sen ki kapkara cahilsin
herhangi bir
hukuku düvelprofesörü kadar...
Buna rağmen
sana sorsam
desem ki ben:
-"Keçilerimizin
kıvırcık uzun
tüyleri dökülüp,
iki başlı memelerinden
iki kol ışık gibi akan
sütleri kesilirse;
ve portakallarımız
sönen birer güneş yavrusu gibi dallarında kuruyup,
kemik ayaklarıyla kıtlık
yerli bir kral gibi geçerse toprağımızdan"
sen ne yaparsın?
Bana dersin ki sen:
-"İlk ışıklarla ağarmaya başlayan
yıldızlı bir gece gibi
damla damla kaybederim boyamı,
damla damla solarım..."
Bana dersin ki sen:
-"Bir Afrika kadınına bu sorular sorulur mu hiç?
Kıtlık ölümdür bizim için
bolluk sevinç..."

Fakat ne hikmettir ki TARANTA - BABU
büsbütün tersine burda bul.
Bir öyle şaşılası
dünyaki burası
bollukla ölüyor,
kıtlıkla yaşıyor.
Varoşlarda hasta, aç kurtlar gibi
insanlar dolaşıyor
anbarlar kilitli
anbarlar buğdayla dolu...
Tezgahlar
ipekli kumaşla dokuyabilir
topraktan güneşe kadar giden yolu.
İnsanlar yalnayak
insanlar çıplak...
Bir öyle şaşılası
dünya ki burası,
balıklar kahve içerken
çocuklar süt bulamıyor.
İnsanları sözle besliyorlar,
domuzları patatesle...

TARANTA - BABU'YA SEKİZİNCİ MEKTUP

Mussolini çok konuşuyor TARANTA - BABU!
Tek başına
yapayalnız
karanlıklara
bırakılmış bir çocuk gibi
bağıra bağıra
kendi sesiyle uyanarak,
korkuyla tutuşup
korkuyla yanarak
durup dinlemeden konuşuyor.
Mussolini çok konuşuyor TARANTA - BABU
çok korktuğu için
çok konuşuyor!

TARANTA - BABU'YA DOKUZUNCU MEKTUP

Not: Bu dokuzuncu mektubun başında bir radyo makinasının fotoğrafı vardı.

Bugün aklıma
yazısız ve çizgisiz
bir resim geldi, Taranta - Babu!
Ve benim, birdenbire
yüzünü değil,
gözünü değil,
senin sesini göresim geldi, Taranta - Babu;
"Mavi Nil" gibi serin,
Yaralı bir kaplan gözü gibi derin
sesini senin!

Not: Bu dokuzuncu mektubun burasına bir gazeteden kesilmiş şöyle bir haber iliştirilmişti:

MARKONİ, İL DUÇE'NİN
SADIK NEFERİ...

Markoni, gazetecilere: "Ben şefim Mussolini'nin emrine amedeyim," demiştir. Markoni, ilk tecrübeleri muvaffakiyetle neticelenen, Habeşistan'da tatbik edilecek olan bir ölüm ışığı bulmuştur. Bu ışık...

Havalara sesleri
başı boş

mavi kanatlı kuşlar gibi salan
ve havalardan en güzel şarkıları
olgun yemişler gibi toplıyan elleri, ONUN,
yaprak
kulluğunu karagömlekli Benito'nun,
boyanacak dirseklerine kadar
kardeşlerimin kanıyla.
Ve Habeş ovalarında öldürecek
büyük bilgin Markoni'yi,
Banka Komerçiale'de aksiyoner
mülti milyoner
Kont Markoni.

TARANTA - BABU'YA ONUNCU MEKTUP

NOT: Bu onuncu mektubun başına, yine gazetelerden kesilmiş şöyle bir telgraf haberi iliştirilmişti:
. . . İtalyan kuvvetlerinin Habeşistan'da harekete geçmeleri için yağmur mevsiminin bitmesi ve baharın gelmesi bekleniyor...

Ne tuhaf şey Taranta - Babu;
bizi kendi topraklarımızda öldürmek için
kendi topraklarımızın
baharını bekliyorlar.

Ne tuhaf şey TARANTA - BABU;
belki bu yıl Afrika'da
yağmurların dinişi,
renklerin, kokuların
gökten yere bir şarkı gibi inişi
ve güneşin altında ıslak toprağımızın
derisi tunç yaldızlı Gallalı bir kadın gibi gerinişi,
bize senin
memelerin
gibi tatlı yemişlerle beraber
ölümü getirecek.
Ne tuhaf şey Taranta - Babu!
Kapımızdan içeri ölüm
kolonyal şapkasına
bir bahar çiçeği takıp girecek...

TARANTA - BABU'YA ON BİRİNCİ MEKTUP

Bu gece
İl Duçe
binerek bir kır ata
aedromda söyledi söylev
500 pilota...
Söylev bitti.
Onlar yarın
Afrika'ya gidecekler;
O bu gece
sarayında salçalı makarna yemeğe gitti...

TARANTA - BABU'YA ON İKİNCİ MEKTUP

Geliyorlar Taranta - Babu,
seni öldürmeğe geliyorlar.
Karnını deşip
barsaklarının
kumun üstünde aç yılanlar gibi kıvrandıklarını
görmeğe geliyorlar.

Seni öldürmeğe geliyorlar TARANTA - BABU,
seni
ve keçilerini.
Oysa ki ne onlar seni tanır
ne onları sen...
Ve ne keçilerin atlamıştır
onların çitlerinden.

Geliyorlar Taranta - Babu.
Kimi Napoli'den
Tirol'den kimi.
Kimi doyulmamış bir bakıştan
yumuşak
ve sıcak
bir elden kimi...
Onları ordu ordu
tabur tabur
bölük bölük
fakat teker teker
düğüne götürür gibi
üç denizden aşırıp
ölüme getirdi gemiler...

Geliyorlar Taranta - Babu,
geliyorlar içinden bir yangın alevinin.
Ve bayraklarını dikip
samandan damına
senin toprak evinin,
gelenler
geri dönseler bile eğer,
kanlı kesik sağ kolunu Somali'den bırakan
Torinolu tornacı artık
çelik çubukları ipek gibi öremiyecek...
Ve kör gözleriyle bir daha
Sicilyalı balıkçı
denizlerin ışığını göremiyecek.

Geliyorlar Taranta - Babu.
Bu ölmeğe ve öldürmeğe gönderilenler
kanlı sargılarına birer birer
teneke haçlar takıp döndükleri gün,
büyük ve adil Roma'da
hisse senetleriyle aksiyonlar yükselecek,
ve gidenlerin ardından
yeni efendilerimiz
ölülerimizi soymaya gelecek...

Teona'yı tanımak

S. KOÇİVA

Onu ilk gördüğümde bir yakınımın düğünüydü. İnce, uzun boylu; ceylan bakışlı tipik bir Laz kızıydı. Hasretle kucaklaştık. Beni yakınlarının anlatmasından tanıyordu. Gürcistan'den buraya dil öğrenmeye gelmişti. Bir Alman ailenin yanında kalıyordu. İlk kez Gürcistanlı bir Laz kızıyla karşılaşıyordum. Elimde olmadan duygulandım. Adı Teona... Işıklık anlamına geliyor. Bizler Lazca isimlerimizi unutmuşken Gürcistan'daki ve Abhazya'daki Lazlar inatla sürdürüyorlar isimlerini. Teona'ya hayranlıkla baktım. Lazca konuşurken duraksayarak cevap veriyordu. Gürcüce, Rusça, Almanca bilen 23 yaşındaki şirin kız annesinden Mengrelce, babasından Lazca da öğrenmiş. Bizde sadece Türkçe konuşmayı marifet sayarlarken başka ülkelerde insanlar çok dilliliklerıyle harikalar yaratıyorlar.

Teona merakla Laz yöresini, Lazları soruyor. Onunla yarı Lazca, yarı Almanca sohbete daldığımızda çevremizle ilgiyi kestik. Düğün devam ederken biz hasret gideriyorduk. Cıvıl cıvıl yanımda konuşan Teona'yı tanıdıktan sonra Gürcistan'ı daha da merak ediyorum. Nasıl oluyor da biz Türkiye'de kendi kültürümüze bunca yabancılaşırken yanıbaşımızdaki Gürcistan kendi vatandaşlarına bunca doğallıkla kendileri olabilmelerini sağlıyor. Politik sistem farkından başka birşey olmamalı bunun cevabı. Biz kendimizi unuturken onlar sınırlar açıldığında anadilleriyle, Lazca isimleriyle karşımıza çıktılar... İçinde yüzdüğümüz şovenizmi yüzümüze vurdular. Yanımda oturup tatlı tatlı bana Lazca cevap veren Teona'ya bakıyorum. Bir de Türkiye'de büyümüş yaşıtlarını düşünüyorum. Henüz Lazca anlıyorlar, çoğu konuşamıyor, Laz kültürünü geri kalmışlıkla eşdeğer tutuyor. Modern olmayı batılıların kopyesi olmak olarak anlıyorlar. Güzel Türkçe konuşalım derken anne-babalarının diliyle belki alay bile ediyorlar...

Teona'yı tanımak düşlere daldırıyor beni. Oysa Anadolu mozayiğinde herkes kendisi olabilse... Anadilimiz üzerine rahatça konuşabilsek... Çocuklarımıza Lazcayı öğretebilsek, Lazca isimlerimizi serbestçe taşıyabilsek... Özlemin sınırı yoktur. Özlemlerimiz Karadenizce çoğul... Kaçkar dağları kadar ulaşılmaz...

Düğün devam ediyor. Uzun bir süre sonunda yöresel çalgımızla, tulumla devam ediyor düğün. Gelin Hopalı bir arkadaşımız. Damat Orta Anadolulu bir genç. Bu güzel birliktelikler Anadolu insanının kaynaşmasına örnek. Damatla gelin, horoncularla birlikte tulum eşliğinde horona durmuşlar. Çevrede meraklı izleyiciler hemen tüm yörelerden arkadaşlar horona katılıyorlar. Bu birliktelik kendi kültürümüzü yaşattığımız düğünlerimizde bize gurur veriyor. Kendimiz olabiliyoruz, bir parça da olsa...

Düğünün akışı devam ederken Teona'yla birlikte horon vuruyoruz. Kültürümüzün dağınık parçaları biraraya geliyor. Lazca türküler söylerken şive farkına aldıran yok. Bir ara gelin Lazca bir türküyü, damat Kürtçe bir türküyü seslendiriyor. Halkların kardeşliği için iyi dileklerde bulunuyorlar. Böyle düğünler nadir olsa gerek... Teona'yı bu güzel insanların düğününde tanımak daha da bir anlamlı. O narin Laz kızından geleceğe ait pırıltılar gördüm. Kültürümüzün unutulmaya yüz tutmuş birikimini onun şahsında dipdiri görmek beni çok duygulandırdı. Neredeyse kızım olabilirdi bu güzel kız. Ne kadar hasret varmış aramızda. Parçalanmış ailelerin fertleri gibi kucaklaştık böyle...

Teona Arhavi şivesini konuşuyor. Ben Ardeşen ağzıyla cevap veriyorum. Yanına gittiğimiz gelin arkadaşımız Hopa şivesiyle konuşmaya katılıyor... Lazcaya bütün şiveleriyle hakimiz. Arkada Laz aileleri sohbete dalıyorlar. Bir ara kulak misafiri oluyoruz. Yaşlı bir bey damadın Lazca öğrenmesi gerektiğini, gelin arkadaşımıza anlatıyor. "Lazlardan kız almak kolay değil!" diye ekliyor. Sevecen insanlarımıza bakarak dalıyorum. Yöre farkına aldıran yok. Erkek tarafı da ilgiyle Laz horonunu izliyor. Gençler halay vururken, horon oynarken kaynaşıyorlar. Ve Teona aralarında... Gözlerim hep onu izliyor, yöremin genç kızlarına ne kadar benziyor yüz yapısı, boyu posu, konuşması... Gürcistan'da doğup büyüdüğünü bilmesem neredeyse Türkçe de konuşacağım kendisiyle! Çok az da Türkçe biliyor. Fazla anlamadığına üzülüyor üstelik. Harika bir çocuk bu...

Düğünden sonra evdeyiz. Birkaç arkadaşla sabahlara kadar sohbet ediyoruz. O kendilerinden sözediyor, biz kendimizden... Ne kadar benzerlikler var. Sınırların parçalayamadığı kültürümüz bilince çıkıyor. Bir ara Zuğaşi Berepe'yi dinliyoruz birlikte. Aynı kaseti Tiflis'te dinlediğini anlatınca yüreğim ağzıma geldi. Gençlere ulaşıyor türkülerimiz. Nerede yaşadığımız önemli değil aslında. Ha Tiflis olsun okudukları şehir, ha Berlin, ha İstanbul... Geçmişle bağımız kopmuyor. Teona bir ara

Seni kardeş bildiğim

ALİ ÖZENÇ ÇAĞLAR

Desen: Ali Özenç Çağlar

sus/suspayı versinler
son dualarınla geceye gizlenmeden
iftarsız oruçlara sal beni/seni
açlığıma sermek istiyorum günbatımı/sus

soğuk steplere çağır yaz ortasında
sorgusuz infazların başlamadığı/sır gibi
kimliğimi yüreğimde taşıdığım/sus
elverme beni/seni
kardeş bildiğim

kör sokakları aç bana
mayınsız bahçeler istiyorum
ilkyazların düşselliğiyle çoğalan
askerlerin gül dağıttığı

ölüm orada kalsın/sus

mart/95

Türkiye'deki akrabalarını dolaşıp gezdiğini anlatıyor. Yaşıtlarıyla direkt konuşamadığını, dil sorunu olduğunu anlatıyor. Oysa bir konuşabilselerdi... Birbirlerine anlatabilselerdi kendilerini, her iki tarafında ufku açılarak çıkardı bu sohbetten... Dil bilmek bir zenginliktir, bir gelişmedir, ufuktur... Oysa bizler gençlerimizi anadilden mahrum ediyoruz.

Teona'nın büyüdüğü ortam farklıydı... Dil öğrenmenin önemini kavramış büyükleri sayesinde o şanslıydı. Bizlerse Lazcayı küçümseyen büyüklerimizden devraldığımız düşünce mirasıyla bir sır gibi sakladık dilimizi çocuklarımızdan... Eksildik, küçüldük, azaldık. Çocuklarımızın meraklı bakışlarından, bitmeyen sorularından çekinmedik. Tek dilde, tek kültürde karar kıldık. Ya da kıldırdılar! Oysa Anadolu çok yönlüydü. Binbir çiçek açmış bir bahçeydi. Çiçeklerimizi kendi ellerimizle soldurduk. Teonalar yetiştiremedik çok sayıda... Çok dil bilen gözleri pırıl pırıl... Geleceğe umutla bakan, alnı açık...

Bizim büyüttüğümüz gençler Lazcayı kaçamak öğrendiler. Büyüklerinin inadına öğrendiler. Öğrenemeyenler, öğrenenleri kıskanır oldu. Onlar dıştalanıyorlar dost sohbetlerinden; Birşeyleri yitirdiklerini biliyorlar. Yalnız henüz sorgulama başlamadı. Büyüklerinden kendilerine yapılan haksızlığın hesabını henüz sormuyorlar. Ya onlar da Lazca isimleri merak ederlerse, bir gün Lazca kelimeleri birleştirerek çatpat konuşmalarla büyüklerine yönelirlerse; ya birileri Teona gibi olmaya özenirse...

Sanırım bir kuşak söyleyecek söz bulamaz. En azından bu tarihi suçu yüzlerine vuracaklar olacak. Çocukları dillerinden mahrum edenler kızaracak kadar insan kalabilmişler midir acaba?

Teona kendisinin bende çağrıştırdığı düşüncelerden habersizdi. Oysa ben onu tanıyınca Gürcistan'ı dolaşmış kadar oldum. Bir Teona da ben büyütebilecek miyim?

Kafamın takıldığı en canalıcı soru bu...

Haziran 1997

gide gide

TAN DOĞAN

1.
ekmeğe gidiyoruz her sabah
düşüyoruz yollara taş taş toz toz bulut bulut dumun duman aman aman
aklımız fikrimiz çoluk çocuk derdine
içimiz dışımız çiçekleri dermekte
gece güne gün güneşe güneş aya ay dünyaya dünya evrene dura dura
dağda bayırda sokakta fabrikada okulda dört duvarda emek emek çalışmaya
ter ter nur nur nasır nasır nasıl nasıl gidiyoruz işe güce
gidiyoruz her sabah asya'da avrupa'da ve
dünyanın dört yanında düşüyoruz ekmeğe

2.
bana bir şiirden bir dize söyle dede
içinde mavi olsun içinde sevi
anamı anlatsın ve toprağımda açan bin gülü bir çift meme
babamı anlatsın ve tohumunda çoğalan bin umudu gece gece
kardeşlerimi dostlarımı arkadaşlarımı
bana bir şiirden bir dize söyle dede
dağıtsın acımı

3.
ekmeğe duruyoruz her sabah her öğle her akşam
binbir destanı yazıyoruz insan yüreğimizle
açlığa savaşa ve ölüme yanıyoruz
yüzyıllar boyu ağlıyoruz kendimizce

4.
bana bir türküden bir uzun hava söyle nine
içinde biz olalım
içinde ince ince

Umut yarına kaldı

MÜRÜVVET CACIM

Dokuz on yaşlarında idim. Biri benden büyük, beşi benden küçük yedi kardeştik. İhtişamlı eski Ermeni evlerinin birinde oturuyorduk. Evimiz cumbalı ve geniş bir avluya bakardı. Avlunun ortasında sonradan betonla yapılmış küçücük bir havuz, havuzun ortasında ise emme basma bir tulumba vardı. Sabah ve akşam, ellerimizi kapkacağımızı orada yıkar, yemek ve çay için suyu oradan çekerdik.

Evimiz imkansızlıklardan bakımsız kalmış uzun zamandan bu yana tamir yüzü görmemişti. Damın çevresindeki oymalı kirişler yer yer sökülmüş ve çatlamıştı. Duvarlardaki sıvalar dökülmüştü. Kapı ve pencerelere iyi zamanda sürülen boyadan eser kalmamış, çürümeye yüztutmuştu. Aslında ihtişamlı evin ihtişamından da eser kalmamıştı ama bizi kışın sıcak yazın serin tutan kalın duvarlı evimizi seviyorduk.

O gün bilemediğim politik nedenlerle babam işinden atılmış ve bu atılma sonraki süreçte çok tekrarlanacak ve biz o malum politik nedenleri daha iyi anlar olacaktık... Tabiki çok sonraları... Büyüyünce!

Bize her yıl köyden gönderilen bulgur, mercimek, peynir ve kurutulmuş sebzeler olmasa babamın işsiz olduğu dönemlerde perişan olurduk. Bir de önceleri çok olan, yani iyi zamanda alınan, sonrada babamın işten atılmaları tekrarlandıkça azalan annemin altınları zor zamanın imdadı idi.

Onuncu yaşıma girdiğimin bir kaç ay sonrası dini bayram vardı. Bayram hazırlıkları birçok evde başlamıştı. Babam o sırada yine işsiz idi. Aylar önce işten atılmıştı! Atılma nedeni yine aynı... Güvenlik soruşturması; devrimci, ve tehlikeli...

Babamın her işten atılması bana ve kardeşlerime anında yansırdı. Okula düzenli gidiyorduk ama defter, kalem ve spor gereçlerini karşılayamıyorduk. Bu da bizi çok mahçup eder ve zaten sınıfta aramızın iyi olmadığı zenginlerin şımarık çocuklarına fırsat verirdi. Okul sonrası ardıma düşer; "Kuyruklu, kuyruklu(*) defter ister misin hahaa! İstediğini söyle ben vereyim!" ya da; "Evde atılacak bir eşofmanım var kuyruklu olduğunu kabul et ben onu sana vereyim tamam mı?!". Topluca gülüşür ve beni mutlaka ağlatırlardı. Gerçi bana sataşmaları ve okuldan eve geldiğimde ağlatmaları babamın çalıştığı dönemlerde de olurdu ama işsiz olduğu dönemlerde daha çok içime oturuyordu... Okuldan eve ağlayarak geldiğim zamanlar hemen gider emmebasma tulumbanın başına yüzümü yıkar öyle girerdim eve. Yüzümün ıslaklığı gözlerimdeki yaşları elle vermiyordu...

Bu durumlar öyle can bezdirici bir hal alıyordu ki; bazen okula gitmek isteği bile kalmıyordu bende ama sınıf öğretmenimi üzmeyeyim diye katlanıyordum, hem derslerimde çok iyi idi. Öğretmenim Kastamano'nun Araç ilçesindendi. Görevine kendisini adamış, öğrencileri ile tek tek uğraşan, sorunları ile ilgilenen Ali Akça isminde genç ve yakışıklı bir adamdı. Öğrencilerinin sevinçlerini ve üzüntülerini büyük bir içtenlikle paylaşır, onlarla hem bir ağabey, bir arkadaş gibi, hem bir öğretmen gibi ilgilenirdi. Benim zaman zaman eksikliklerimi diğer öğrencilere çaktırmadan giderirdi. Bu bir kalem, bir defter ya da bir kitap olurdu. Bir gün sınıfta büyük ayaklarla ilgili bir espiri yaptı, sonra da hepimizin ayakkabı numarasını tek tek sordu. Bir kaç hafta sonra bir gün paydos zili çalınca bana kalmamı ve kendisine yardım etmemi istedi. Bir öğrenci daha talip oldu ama o, gereğinin olmadığını sadece birkaç dosyanın düzenlenip toplanacağını söyledi. Tüm öğrenciler çıktıktan sonra, ben çantamı sıraya koydum bir dosyayı topladım, henüz ikincisine başlamıştım ki çantasından bir paket çıkardı "Bunu seninle yaşıt yeğenime almıştım ama onlar bu sene gelmediler, diğer abime gitmişler. Seneye kalsa artık küçülür, geri de veremiyorum, senin almanı istiyorum küçük bir hediye..." dedi. Uzattığı paketi aldım açtım içinde çok güzel bir ayakkabı vardı, hem de pahalı cinsinden. "Yoo, alamam öğretmenim. Lütfen bunu geriye verin" dedim. "Geriye veremem dedim ya sana! Haydi al al ben parasını sonra babandan alırım" dedi. "Hem almazsan bundan sonra sana yazılıda sıfır vereceğim sırf öğretmenini dinlemediğin için" dedi... Bu tutumu daha sonraki aylarda ve yılarda devam etti öğretmenimin... Sadece bana değil tüm öğrenciler için o öyleydi: İnce ve hassas.

Aylardır yaptığı çalışmalar, dostların araya girmesi ve köyden gelen el dokuması halı sayesinde babam YSE'ye girdi... Mutluluk bizim de kapımızı çalmıştı. Bizi üzüntüler içinde bırakan, umutlarımızı tuz buz eden felaketlere alışıktık ama mutluluğa yabancıydık.

gör ve duy

NECMETTİN ÇAKIR

bulutları kızıl akşamların konuğu
duldasına dokun da şafağın
uyansın artık
utangaç
ışıkları suların
dostunu bir pula satan
ufkunu
yakan insanlara inat

gör işte
karanlığa seher entariler biçildiğini
kan uykuların
silindiğini bacalardan
duy işte
başakların başında şimdi
bir rüzgâr eser esmer
sesi türkülere dayalı

Bir sevinç dalgası bizi girdabına aldı. Bayram evimize erken gelmişti. Evde olanlar, önceden haber alanlar, daha sonra eve gelenlere müjdeyi veriyordu! Eve geldiğimde babam çıkmıştı. Müjdeyi aldığımda tarifi mümkün olmayan sevinçler duydum. Elimdeki okul çantasını havaya fırlattım, anneme sarıldım ve deliler gibi dönmeye başladım. Annemin gözleri doldu...

Babam geldiği zaman sevincimiz bir kat daha artı. Elleri kolları dolu dolu gelmişti. "Maaşını erken mi aldın baba" diye sordum. "Hayır yavrum annenin bayram için harcayacağımız altınını bozdurduk. Nasıl olsa işe girdim, alacağım maaşımla bayram alışverişi yapacağız." dedi ve beni bir tedirginlik aldı... "Ya babamı yeniden işten çıkarırlarsa?" diyordum kendikendime. O günlerde ben ve kardeşlerim annemle birlikte bayram hazırlığına başladık. Babam işe gitmeye başlayalı üç, dört gün olmuştu.

Biz kardeşler arasında arada bir çıkan kavgalar da eskisi gibi uzun sürmüyordu. Spor ayakabılarını anne veya babamızın zoru ile değil gönüllü olarak birbirimize verir olmuştuk. Annemin gizli gizli ağlamaları artık yokolmuştu. Erken çöken yüzünde gülücükleri daha sık görüyorduk. Babamın işe girdiğinden sonraki ilk cumartesi evimizin avlusunda babam, annem ve kardeşlerimle birlikte piknik yaptık. Babam, anneme takılıyor, bizimle şakalaşıyordu. Yemeğimizi yedik. Annem emmebasma tulumbanın yanına kurduğu semaverde çay demledi. Çayımızı içerken, babam küçük kardeşime yarısı soğuk su, yarısı çay olan bardağını uzattı; "Al bakalım oğlum paşa çayı içecek..." dedi. Eskiden çok kızar içmezdi öyle çayı küçük kardeşim. Babam ona anlatı. "Oğlum bu çayı herkes içemez. Yalnız paşalar içer. Sen de içersen büyüyünce paşa olursun..." Bu açıklamadan sonra kardeşim içer oldu o sulandırılmış çayı. Biz diğer kardeşler de küçüklüğümüzde, büyüyünce paşa olalım diye çok içmiştik o çaydan.

Babamın işe girmesinden sonra okula giderken kılık kıyafetimiz aynı olmasına rağmen havamız farklı idi. Öğretmenime koşup babamın işe girdiği haberini verdim. Çok sevindi.

İki hafta sonra bir akşam yemeği sonrasında tüm aile oturmuş bayram alışverişi üzerine sohbet ediyorduk. Annem evin badana yapılması gerektiğini, ayrıca sehpamızın ayağının kırılmış olduğunu, tamir istediğini söyleyince diğerlerinin istekleri de ardarda sıralandı. Kimi ayakkabı gömlek, kimi pantalon kazak, kimi de etek ve bluz istiyordu. Ben de iyice eskiyen ayakkabılarımın yerine yeni bir ayakkabı, gömlek ve pantalon istiyordum babamdan. Babam anneme şöyle bir baktı gülümseyerek; "Sen ne istersin, sana ne lazım köroğlu?" diye sordu. Köroğlu; babamın keyifli olduğu zamanlar anneme söylediği bir ad idi.

Ben ve kardeşlerim bayramda alınacak eşyaların hayali ve o hayalin yarattığı heyecanla gecelerimizin yarısını uykusuz geçirir olduk. Sabahları zar zor ama neşeli kalkar okulumuza giderdik.

Babamın işe başladığının üçüncü haftasıydı. Bayrama da bir hafta kala kardeşimle birlikte okuldan sevinçle, hoplaya zıplaya eve gelirken yol boyu, babam ve annemle hafta sonunda yapacağımız bayram alışverişini konuştuk. Eve vardığımızda kapı kapalıydı, evde hüzünlü bir sessizlik hakimdi... Emmebasma tulumbanın başında elimizi yüzümüzü yıkadıktan sonra içeri girdik. Bu saatte evde olmaması gereken babam gelmiş ve annemle oturuyorlardı. Kafalarını kaldırdıklarında ikisinin de yüzündeki hüzünden olup biteni anlamıştık. Belli belirsiz bir inleme çıktı ağzımdan. Gözlerim doldu. Orada ağlayarak, o munis, fedakar, iyilik timsali babamı üzmemek için odama kaçtım... Babam yine işten atılmıştı ve umut yine yarına kalmıştı...

(*) "Kuyruklu" kelimesi bazı ırkçı kafaların Kürtleri küçümsemek için kullandığı bir yakıştırmadır.

"Komünist sanatçı duyarlılığıyla yaklaşan kurumsal yapılar cılız!"

– HİLMİ BULUNMAZ İLE SÖYLEŞİ –

Güney: Hocam, ilk soruyla başlayalım, yıllardan beri tiyatro çalışmalarınız var, adınızı taşıyan bir kültür merkezi ("Bulunmaz Kültür Merkezi") çalıştırıyorsunuz, şiirleriniz var ve bir süre "Mum" adıyla bir edebiyat broşürü çıkardınız. Sanata nasıl başladınız ve bu kadar çok faaliyeti nasıl birarada yürütebiliyorsunuz?

Bulunmaz: Ben "üstad" ve "hocam" sözcüklerini sevmemekle birlikte, ancak her şeye karşın çok biçemsel görünse de, böyle bir zorunluluk olmamakla birlikte, bana "usta" önadıyla ya da sıfatıyla yaklaşılması çok hoşuma gider. Ben röportajları okurken öncelikle soru soranın sözlerini okuyorum tümel olarak röportajı okumadan önce. Sizin ya da bizim diyelim veya sizin taksim bizim Güney Kültür-Sanat-Edebiyat dergisinde de yapılan röportajları okurken, örnekse Ara Güler'le söyleşide, önce soru soranın, yani senin, yani Aziz'in, sorularını okuyorum. Şimdi sorulara geçebiliriz.

Üstad, çok iş yaptığım söyleniyor bana her nedense, tabi ben buna katılmıyorum. Çünkü başkalarının başarısızlığı üzerine ben başarı tesis edemem. Genellikle Ortadoğu insanı, Anadolu insanı, halkımızdır, onlar için bir sürü ağıtlar yakarız, türküler söyleriz, tiyatrolar yaparız, ne yazık ki, iklimsel koşulların ivmelendirmesiyle olsa gerek, tembel bir yapılanmadayız. Onun için benim için çok halt ettiğim, çok iş yaptığım savlanıyor. Hayır değil. Benim yaptıklarım benim kafamdakilerin yüzde beşidir, fazla bir şey değil. Sorduğunuz için yanıtlıyorum, örnekse tiyatroyla uğraşıyorum, hatta tiyatro yaptığım savlanıyor, işte sinema, kısa filmler çekiyoruz, şiirler yazıyorum, sizin de belirttiğiniz gibi, yazınsal sanatların her türüyle uğraşmaya çalışıyorum, yarım yamalak bir romanım var, yüzlerce öykülerim var, ekonomik nedenlerden dolayı kitaplaşmamış ne yazık ki, binlerce-onbinlerce şiirlerim var, üç tane kitabım var, işte oyunlarım var, kuramsal yazılarım var, makalelerim var, her yerde yazıyorum –şu sıralar biraz azalttım– ama bunların hiçbiri insanüstü, insandışı, insanlıkötesi ya da insan ötesi bir güçle yapılmıyor. Sadece ve sadece emekle yapılıyor. Çok slogansı bir biçimde, saf sosyal biçimde söylersek, emek eşittir sosyalizm diye bir çıkarsamada bulunursak, bu kendiliğinden ortaya çıkar. Örnekse, Ulucanlar, Ankara Kapalı Cezaevinde Ümit Altıntaş veya dokuz yoldaşı, ki on kişi (şu anda 22 Şubat'ta Ankara'da 5. Ağır Ceza'da davası görülecek) katledildi, devletin ise yaklaşımı şu: Arkadaşları öldürdü onları. Şimdi konuyu dağıtmak istemiyorum, yani Ümit Altıntaş gövdesini, bedenini, elini yatırıyorsa, insanlar devrim için, sosyalizm için, geleceğimiz için gencecik bedenlerini filizken yatırı-

yorsa, Erdal Erenler, Deniz Gezmişler bunu yapıyorsa, yaşayan bir Hilmi Bulunmaz da Ümit Altıntaş'a olan borcunu ödemek için doğal ki çok üretecektir. Bu benim komünist olduğumdan kaynaklıdır, başka hiç birşey değil, komünist bir sanatçı olduğum için, çok üretiyorum, komünist sanatçı olmayanlar üretemezler, bu kadar basit bir denklem.

Sorunuzun ilk bölümüne gelince, sanata nasıl başladığım konusunda, şu: Ben işçi bir aileden geliyorum, ben işçiyim, ilkokul mezunuyum. Yalnız içinde bulunduğum sömürü düzenini tam ayrımsıyamama karşın, bir şeylerin yanlış gittiğini, ben zeki olduğum halde, ya da geri zekalı olmadığım halde, neden ilkokuldan sonra okuyamadığımı sorguladığımda, elime Victor Hugo'nun "Sefiller"i geçti. Daha küçücük beyniyle, küçücük bilekleriyle Victor Hugo'nun "Sefiller"ini okuyan bu insan, yani Hilmi Bulunmaz kardeşimiz, orda bir insanın gümüş çatallar, tabaklar çaldığını gördü, okudu. Neden çaldığını sordu, baktı ki verilmeyen alınır, yani hak verilmez alınır. Victor Hugo'dan başladım, Charles Dickens'ten gittim, sonra geldim geldim geldim, onbeş yaşındayken sanata başladığım kanısındayım. Hiç unutmam 3 Aralık 1972'de "Cırcır Böcekleri" adlı iki kişilik oyunda İsmail Dümbüllü'yle beraber –1973'de öldü– komiklik yaparak sahneyi paylaştım. İsmail Dümbüllü'yle beraber başlayan tiyatral çalışmaları, şiir çalışmaları, karikatür çalışmaları, resim çalışmaları günümüze kadar sürüyor. Böyle başladı. Yani sınıfsal soruları tam bir ideolojik ayrımsamada bulunamama karşın bir şeylerin kötü gittiğini, ters gittiğini gördüm –tıpkı Yılmaz Güney gibi, şu anda Yılmaz Güney'e alçakça saldıran çanakyalayıcıları var ya, Fatih Altaylı, Serdar Turgut, Hadi Uluengin gibi emek ve sosyalizm düşmanları var ya, o adamlar anlayamazlar, o adam pamuk tarlalarında çalıştı, ırgatlık yaptı, işte o yoksulluk içerisinden çıkan Yılmaz Güney de ilk hikayelerinde nasıl ki tam ayrımsıyamamasına karşın komünizm propagandasından yargılanıp sonradan komünist oldu–, beni de bu düzen sonradan komünist sanatçı yaptı ve böyle yürüyor bu hayat.

Güney: Bir yandan devletin baskılarıyla sık sık karşılaşırken, bazı sol çevrelerden de örneğin bireycilik vb. ile eleştiriliyorsunuz. Bu duruma nasıl bakıyorsunuz?

Bulunmaz: Şimdi şu tırnak içinde sol çevreler ne yaparlar merak ediyorum. "Bir Dinozorun Anıları"nı yazmış Mina Urgan, kapitalizm böyledir, Yapı Kredi Yayınları tutar solu bulandıran insanları baştacı eder. "Bir Dinozorun Anıları"nı okurken gördüm ki, Mina Urgan solculuk yapıyor. İki de bir solcu, solcu, biz solcular... Ya kardeşim patlıcancı patlıcan satar da, lokantacı yemek satar da, bu solcular ne satar ben bir türlü anlayamadım. Şimdi bu böyle olur. Gelelim şimdi bizim tırnak işaretiyle solcularımıza. Bu solcularımız ne yapar? Bakınız Türkiye'de askerlik 18 ay, solculuk dört yıl, nasıl oluyor bu? Şöyle oluyor bu. Benim gibi ilkokul mezunu kendini yetiştiren zavallılar bunu algılamakta biraz zorlanıyorlar tabi. Gençler doğal olarak –şöyle söyleyeyim tabi bunun eksikliğini savunmama karşın yanlışlığını savunmuyorum, bunlar faşist de olabilirlerdi iyi ki olmadılar– gençlik bazı nedenlerden anarşist oluyor, nihilist oluyor, karşı koyan oluyor, muhalif oluyor, sol çevreyle de karşılaştığı zaman da üniversite de, o dört yıllık süreçte de üniversite de solcu oluyor. Ne diyelim, rahmetli mi diyelem, mezarında rahat mı veya rahatsız mı olsun diyelim, Nihat Erim'in bir lafı vardı, bir zamanlar başbakanlık yaptı biliyorsunuz, "bizde diyalektik materyalistler 30 yaşına kadar diyalektik materyalisttir, 30 yaşından sonra materyalisttir". Böyle bir tehlike var bizim solcularımızda. Şimdi ben Nihat Erim'in argümanlarıyla düşünecek bir insan olmamama karşın, bu bende bir düşünce oluşturdu ister istemez. Ne yazık ki ben şöyle düşünüyorum, "Lenin" oyunu çıktığı zaman yapacağım röportajı şimdiden görüyorum. Bana soracaklar, neden Lenin? Benim vereceğim yanıt da şimdiden belli: Lenin'i, ayrı sayılarda aynı yazıları yazan dergilerden kurtarmak için Lenin'i sahneye koydum diyeceğim, ömrüm yeterse, gücüm yeterse. Şimdi ben hem Lenin'i sahneye koyacağı, hem Marksist olduğum kanısındayım, hem Leninist olduğum kanısındayım, hem de bir kültür merkezi yürüteceğim, birçok kültür merkezi yürü-

Tek kimliğim

ERDİNÇ KAYA

Gece
yani güneş,
diğer yarımküredeki insanları
aldatmakla meşgul
Cebimde Kürtçe bir kaset
yürümekteyim
Kimliğim yok cebimde
Ve ben, ben olarak
İnsanların bende kalan kimliklerini
kirletmemeliyim
sokakları sindirerek yürümekteyim
azar azar
Ve tek kimliğim
insan olduğumu
gösterecek kadar

Sevmek

TEKİN BİRİNCİ

Sevmek, acı çekmektir
acı çekmekle başlar sevmek...
Eğer seviyorsan,
Yani acı çekiyorsan
evet, sen de bizdensin
Yani, biz de seninleyiz...

müyor –devletin baskılarını ayrı tutuyorum– ne yazık ki... Örnekse Mezopotamya Kültür Merkezinin, İdil Kültür Merkezi'nin, Tohum Kültür Merkezi'nin, Bulunmaz Kültür Merkezi'nin salonları mühürlüdür. Bu saydığım dört kültür merkezine hoşgörüyle yaklaşabilirim, diğer kültür merkezleri de kötüdür gibi basit çıkarsamalarda bulunmuyorum, ama ne yazık ki, devletin baskılarından öte bir Marksist kültür, Marksist yaşama kültürü, sosyalist yaşama kültürü yaratabilme yetisinden yoksun bir çok siyasal yapı. Yoksun olunca bunlar da Beyoğlu ilçesinden ibaret sanıyorlar kültür-sanatı. Zaten burjuvazi şunu yapıyor, İstiklal Caddesi'nde yoğunlaşsın kültür, bar kültürü de orda olsun, sözde sol kültür de orda olsun. Ne yazık ki Bulunmaz Kültür Merkezi de aynı caddededir, ancak işte salonumun birbuçuk yıldır mühürlü olması, işte Ortaköy Kültür Merkezi kapandığında onlara salonlarını olanakları açması sözkonusu... Neyse toparlarsak özetle, bireycilikle, bireysellikle arkadaşlar eleştirebilirler, ancak tarih gösterecek bunu, ben bu konuda hiç alçakgönüllü değilim, tarihe malolacak bir insan olduğum kanısındayım. Bu da benim narsist yanımla açıklanmasın, açıklanmasını istemem, çünkü ben bazen şaka yollu narsist olduğumu söylerim, ancak ben narsist filan değilim, ben Marksistim, Marksist olduğumu da çok seviyorum.

Güney: Bireyselliği benimsiyor musunuz?

Bulunmaz: Tabii ki benimsemiyorum. Ben Lenin'i ayrı sayılarda aynı yazılardan kurtaracağım derken, 45 yaşına geldim aşağı yukarı, ömrüm yeterse 50 yaşında, artık yasal mı olur, yasadışı mı olur, bunu o zamanki koşullar belirler, siyasal bir yapılanmaya gitmek istiyorum. Benim bu sözde sol dergilere, özellikle bana karşı yaklaşımları olumsuz olanlara yaklaşımım, ben sesimi keser otururum değil, benim yaklaşımım da çok acımasız, evet, siz kültür merkezlerinizi, kültür bürolarınızı kuramıyorsunuz, yürütemiyorsunuz ama, ben siyasal parti kurucağım haberiniz olsun.

Güney: Biraz değindiniz ama Türkiye'de kültür-sanat alanının, kültür emekçilerinin, devrimci kültür-sanat cephesinin durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bulunmaz: Arkadaş, ne yazık ki, bildiğimiz diyalektik kurallar var, materyalist kurallar var, bilimsel kurallar var, altyapı üstyapıyı belirler, Marksist bir söylemdir, bir praksistir, ama herşeye karşın ben devrimin olabilirlik derecesinin tartışıldığı bir süreçte, devrimci sanatı, kültürü, devrimci aklı ileri ertelemekten yana değilim. Herşeye karşın birçok insan

Kardeş halklar

HASAN HOŞOĞLU

Tanrının tüm çocukları,
toplandı akasyaların gölgesinde.
Kimi esmer, kimi sarışın, kimi çekik gözlü.
Birbirinden güzel ve sevimli yüzlerce çocuk.
Elele tutuştular
Tanrı herbirine ayrı bir isim ve dil verdi.
Ve hepsini kardeşlik bağıyla kutsadı.
Sonra dağıldılar,
Dünyanın dört bir yanına.
Şarkılar, türküler, masallar,
Ninniler söylemeyi öğrendiler.
Özgürce söylüyorlardı kendi türkülerini.
Yalnız birisi hariç.
Mezopotamyalı esmer çocuk
Hiç söyleyemedi kendi türkülerini
Oysa onun da türküleri vardı.
Masalları, ninnileri vardı.
Ağıtları vardı, yüreklere işleyen.
Ne zaman özgürce
söylemek istese türkülerini
Kurşun sesleri boğdu sesini.
Asırlardan süzülüp geldi bu acı.
Ama o hiç vazgeçmedi türkülerinden.
Kalbinin en derin yerinden
söylemeye başladı türkülerini
Bir gün kardeşleri duyar umuduyla.

birşeyler yapıyor, gerçekten yapıyor. Ancak açık konuşmak gerekirse komünist sanatçı duyarlılığıyla yaklaşan kurumsal yapıların cılız olduğu kanısındayım. Bu da dediğim gibi altyapının üstyapıyı belirlemesi, işte kapitalist-feodal değerlerin hala egemen olduğu, Fast-Food'ların, MacDonalds'ların egemen olduğu, "ortak vatan-demokratik cumhuriyetçilik" gibi muallakta olan, MHP'nin nerdeyse birinci parti olduğu bir süreçte, böyle demokratikleşiyoruz, Avrupa Birliği'ne giriyoruz denilen bir süreçte, kavramların tartışılmasından kaçınıldığı bir süreçte, işte barış barış deyip ilerici savaşımın ertelenmesinin istendiği bir süreçte, devrimci sanatçılara, proleter sanatçılara, komünist sanatçılara fazla yüklenilmesinden yana olmamakla birlikte şunu söyleyebilirim, gerçekten cılızlık var, Bulunmaz Kültür Merkezi için de geçerlidir bu. Bunu aşmak için, ne diyebilirim, ideolojik netlik gerekiyor. Bunu söyleyebilirim, böyle bir saptamaya katılıyorum, sanatsal-ideolojik netlik gerekiyor.

Güney: Son dönemde burjuva medyada ün yapan Cem Yılmaz, Yılmaz Erdoğan gibi sanatçıların sanatçılığına nasıl bakıyorsunuz?

Bulunmaz: Şimdi Cem Yılmaz olsun, Yılmaz Erdoğan olsun, Cem Özer olsun, bunların isimleri hep birbirine benzer biliyorsunuz: Cem Özer-Cem Yılmaz-Yılmaz Erdoğan filan gibi. 12 Eylül faşizmi oluyor –birçok faşizm oluyor da–, toplumsal savaşım, toplumsal muhalefet durduruluyor. Ya da işte yeraltına çekiliyor, ya da üstüne beton dökülüyor. Böyle olduğu zaman "Gırgır" denilen bir ekol diyebileceğimiz, Oğuz Aral denen adamın ortaya çıkardığı sözde, yapay, sanal bir muhalefet oluşuyor. Şimdi ben bunlara şöyle bakıyorum: Kültürle başlayan, Leman'a, LeManyak'a gelen bu yapay, sanal, içi boşaltılmış muhalefet dergilerinde sürekli karikatürler çizildi. Şöyle bir şey var: Ben eşimle yattım çocuğumuz oldu, şimdi 18 yaşında, o da şimdi komünist olmak üzere sanırım. Şimdi bu Gırgır'lar vs. 12 Eylül faşizmiyle çiftleşince ortaya böyle çocuklar çıktı, bu çocuklara da fazla kızamıyorum. Yani bu dergilerde çizilen bu imgeler, bu simgeler, kağıt üzerinden çıktılar, bir metamorfoz geçirdiler, bunlar böyle kağıt, biraz karikatür, karikatürden çıktılar bunlar. Dolayısıyla 12 Eylül faşizminin türevidirler. Bunlara böyle sağlam bakmak, doğru bakmak olası değil, bunlar zararlı insanlar, bunların nereye hizmet ettiklerini ayırmsıyabiliyorlar mı düşünüyorum, bunlara acıyorum yani, içimden acımak geliyor başka birşey gelmiyor.

Güney: Önümüzdeki dönemde Lenin'i sahnelemeyi düşündüğünüzü belirttiniz, bu projenizden biraz bahseder misiniz?

Bulunmaz: Şimdi ben bunu yaparsam çok şeyi kırmış, çok şeyi başarmış olacağım. Burjuvazi buna ne kadar izin verir? Biliyorsunuz, şu anda konuştuğumuz 16.80 metrekarelik odanın dağınıklığını siz kendiniz görüyorsunuz, bu tabii bir sonuçtur, nedenleri var, birbuçuk yıldır salonumuz (tiyatro salonu) mühürlü, devlet sürekli üstümüze geliyor, tabi ki üstümüze gelmesinin nedeni çok açık, kızmıyorum da buna, çünkü Leninist bir sanatçıyım ben. Şimdi Lenin'i gündeme getirmek isteyişimin asal nedeni, açıkçası insanın beyin altındaki, bilinçaltındaki söylemler vardır, bu da eylemden kaynaklanıyor doğal ki, işte praksis denen şey budur. Hep böyle ben Lenin'i yazmak istiyorum, Lenin'i yazmak istiyorum derdim kendi kendime, bir gün de böyle bir arkadaşa söylerken Lenin'i yazıyorum yerine Lenin'i yaşıyorum dedim. Bir devrim yaratmak diyorum ben buna. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatrolarında Heiner Müller'in "Misyon, Bir Devrimi Anmak" diye bir oyunu vardı, çok sinirlendim, devrimi niye anayım, anmak unutmakla birlikte vardır, unutan insan anar,

İnsanlar vardır

MAHİR BALDAN

Çalışırlar herkes uyurken
Uyumak
onlara haramdır
Gözleri kan çanağına döner
Nasır tutar elleri
Lakin dilleri
şikayet nedir bilmez
Ödevdir mutlu etmek
kuştüyü yatakta uyuyan
şişman
göbekleri

İnsanlar vardır

Verirler omuzlarını en ağır yüklere
Ne bıkar ne usanır
Dünyayı hergün
yeniden yaratır
Buna mukabil
yorgunluğudur tek kazancı
ve çalınmış hayatıdır

İnsanlar vardır

Belki küçüktür dünyaları
ama umutları
dağlar kadar
Umut parayla değil

İnsanlar vardır
-severler-
Ve inanırlar
değişebileceğine dünyanın
sevgiyle
O sevgiler ki ihanet olup
Saplanır da yüreğine bir bir
Yine de sevmekten vazgeçmez

Ve insanlar vardır
insan demeye utandığım
insanlıktan bihaber
Onlar uyur
tatil yapar
gezer
eğlenir
Dünya göbeğinin emrindedir
Onlar içindir
kumaşın en hası
ve yemeğin
ve içkinin
ve arabanın
... kadınların
Ve herşeye hakları vardır
Çalmaya mesela
çırpmaya
öldürmeye
Tanrıları yaratan tanrılardır
offffffffff! off!
Asalak bir böcektir onlar
Kemirir de insanlığı
kemirir
Biliyorum
Böyle kurulmuş ama bu düğün
böyle sürmeyecek
Birileri çıkacak birgün
-DUR- diyecek
-dur bre asalak böcek-
Kurtuluşa erecek dünya
İnsan
yine insan olacak
sömürülmeyen
ezilmeyen
özgür insan
Hayal değil dostlar
bunlar gerçek
Bugün değilse bile
Yarın
mutlaka gelecek

anımsar. Ben anmıyorum, anımsamıyorum, çünkü unutmuyorum, ben bir devrim yaratılmasından yanayım. Nasıl ki Gorbaçov, Andropov, Çernenko, hatta ondan önce Brejnev, Kruşçev Sovyet sosyalemperyalizmini hazırladılarsa, bunlara karşı bir karşıçıkış göstermek gerekiyor. Bu Lenin'le olur, bu Stalin'le olur. Yani ben sadece, aman aman bir oyun olsun diye uğraşmıyorum açık konuşmak gerekirse. Gorbaçovlara, Brejnevlere, Sovyetleri bir emperyalist düzleme çeken, Afganistan'a 115 bin askeri yollayan yapılanmaya karşı Lenin'i gündeme getirmek istiyorum. Lenin'i gündeme getirmeyi başarırım, başaramam bilemiyorum bunu, ama salt tiyatral amaçla getirmiyorum, salt estetik amaçla getirmiyorum, salt etik amaçla getirmiyorum, siyasal-ideolojik amaçla getiriyorum. Böyle bir projem var, umarım, sanırım olacak, büyük olasılıkla Güney Kültür-Sanat dergisiyle birleşebilirsek, anlaşabilirsek, ki öyle bir olasılık var, öyle bir düşüncem var, size açmış bulunayım, Almanya'da Güney Kültür-Sanat dergisiyle birlikte, ayrıca İsviçre'de oynanacak, Rusya'da, İngiltere'de ve Türkiye'de oynanacak. Böyle bir şey düşünüyorum, güzel bir proje olacağı kanısındayım. Oyunun başında bir tabut olacak, tabuttan bir sol kol çıkacak, bir sol yumruk ve mumyalanmış Lenin çıkacak içinden ve "nerede kalmıştık" diyecek. Lenin sürekli sorular soracak. Ayrıca şunu diyeceğim, "Ben size ulusların kendi yazgısını belirleme hakkını önerdim, ama böyle mi?" diyeceğim, "faşistlerin iktidarda olduğu, açık faşist partinin nerdeyse birinici parti olduğu böyle bir durumda böyle mi?" diyeceğim, yani bu tür şeyler söyleyeceğim, tabi ki birilerinin hoşuna gitmeyecek, beni de çok fazla ilgilendirmiyor, çünkü ben ideolojik nedenlerle tiyatro yapıyorum. Salonum bunun için mühürlü. Kabaca böyle.

Güney: Son olarak, son dönemde yürüyen Yılmaz Gü-

Unutamazsın

TEVFİK ACAR

Sen beni unutamazsın nazlı,
Doğaya baksan beni hatırlarsın,
Çiğdemler bende saklı,
Ben ağlasam yastasın.

Sen beni unutamazsın nazlı,
Unutmazsın,
Sokaktan bir kedi geçer,
Kuş geçer kınalı,
Yastasın sen, meraktasın.

ney tartışmaları var. Bu konuyu siz nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bulunmaz: Tabii şimdi Güney Kültür ve Sanat dergisini son zamanlarda daha çok sevmemin nedenlerinden biri, Yılmaz Güney'e sahip çıkması. Herşeye karşın şunu söyleyebilirim, Güney Kültür, Sanat ve Edebiyat dergisinin tavrı, birtakım Yılmaz Güney'in adını kullanan yapılar gibi olmadı, okuduğum kadarıyla komünist sanatı ve kişiliğini vurgulayarak sahip çıkıyor Güney dergisi. Güney dergisi ideolojik olarak tartışılabilir doğal olarak, herşeyin tartışılabildiği gibi, ama komünist sanatçı yanının vurgulanması konusunda Güney dergisine teşekkür ediyorum gerçekten. Benimle röportaj yaptığı için değil de Yılmaz Güney'e sahip çıktığı için teşekkür ediyorum. Daha doğrusu Yılmaz Güney'e sahip çıkmak zorundasınız, sizin isteğiniz de bu zaten. Yılmaz Güney'in adını kullanıp da, sahip çıktığında eve para götürmek isteyenlere karşı tabii hiç de hoşgörülü değilim. Şimdi bir defa yaram çok boyutlu, çok çatallı. Uzatmak istemiyorum, özetle söylüyorum: İnci Aral denen yazar Costa Gavras'ın çekeceği filmin senaryistiymiş. Çok korkunç bir şey bu! Çok tehlikeli bir şey bu! Bunu şiddetle kınıyorum. Niye kınıyorum? Bir kere İnci Aral bir ilaç firmasının menapoza karşı geliştirdiği bir ilacın reklamını yapan ve Leman'da defalarca ilacın adı anılarak, ilacın nasıl kendisinin nasıl bir menapoz sarsıntısı geçirdiğini anlatmıştır. Ve ilaç firması o Leman'ı Can Yayınları'ndan çıkarmadan önce, kendisi doktorlara, hemşirelere, yani kapitalist üretim ilişkilerini ilgilendirecek herkese ücretsiz yayınlamıştır. O anlamda İnci Aral bağışlanamaz şekilde kapitalistlerle birlikte sosyalistlere karşı estetiğini kullanarak bir suç işlemiştir. Bir kere ben İnci Aral'ın Yılmaz Güney'in senaryosunu yazmasına şiddetle karşıyım, hiddetle karşıyım. Bu bir. Costa Gavras'a gelince, onun hakkında bir şey söyleme hakkını ben kendimde bulamıyorum, geçiyorum. Gelelim faşistlere, faşist kalemşörlere. Faşist demek ille de koçbaşı yapıp "Ya sev, ya terk et" sloganları atanlarla sınırlı değil. Bugün bence Bülent Ecevit de faşisttir. Güvercin postuna girmiş bir kurttur. Neyse benim amacım şimdi günübirlik politika değil. Şunu demek istiyorum: Fatih Altaylı, Serdar Turgut, Hadi Uluengin –demin yukarıda saydığım gibi–, bunlar gibi yeminli emek düşmanları, yeminli burjuvazinin çanak yalayıcıları, bunlar Yılmaz Güney'den ellerini çeksinler. Çok açık söylüyorum, gücüm oranında söylüyorum. Onlar da isterlerse benim hakkımda yasal işlem yapsınlar, ne yaparlarsa yapsınlar, isterse yargısız infaz yaptırsınlar. Açık açık söylüyorum ellerini kırarım, kollarını kırarım, gücüm neyse tabi, ben bir örgüt başkanı değilim, bilmem ne değilim, ben sonuçta bir kültür adamıyım, ama Yılmaz Güney'le uğraşmasınlar. Yılmaz Güney adamı cin gibi çarpar, çünkü Yılmaz Güney halkın adamıdır, zaten hep halkın adamı olmuştur. Yılmaz Güney bir ideolojinin adamı olmuştur. Yani şunu hiç yapmayalım, ideolojisi ayrı, sanatı ayrı. Bugün Yılmaz Güney'in birinci derecede akranı olan kimseler bile, Yılmaz Güney şöyle iyiydi, böyle kötüydü demesinler. Yılmaz Güney komünist bir sanatçıydı, komünist olduğu için iyi sanatçıydı. Şunu demek istemiyorum, her komünist iyi sanatçı olur, ya da her sanatçı iyi komünist olur. Ama Yılmaz Güney gerçekten de komünizmle sanatı birleştirebilen, paylaştırabilen, özdeşleştirebilen bir bireydi. Dolayısıyla Yılmaz Güney yanlışlarıyla birlikte bizimdir ama Yılmaz Güney çok az yanlış yapmıştır, her insan gibi o da yanlış yapabilir, oran vermek istemiyorum ama çok az yanlış yapmıştır. Lumpen yakıştırması filan, bunlar tamamen medya faşistlerinin saldırısıdır. Şiddetle kınıyorum, kınamakla kalmıyorum, kınamak ne demek, şiddetle karşısındayım, yüreğimle bileğimle karşısındayım, kesinlikle karşısındayım.

Güney: Son olarak eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Bulunmaz: Şu olabilir: Proletarya kendi aydınlarını yaratmalı. Salt entelektüalizme, salt aydınlanmacılığa karşıyım. Aynı Bertolt Brecht'in yazdığı gibi, 8.040 sayfalık yapıtı vardır, büyük bir aydın olmasına karşın, tırnak işaretiyle söylüyorum aydınlanmacılığa, entelektüalizme karşı çıkmıştır. Proletaryanın geleceği için Bertolt Brecht fabrika işgal etmiştir. Bütün fabrikaları işgal edeceğiz, bütün üretim araçlarına el koyacağız ve burjuvaziden ödünç aydın almayacağız, burjuvazinin vicdanıyla bu iş yürümez. Herkesin devrimi, devrimci sanatı düşünmesini istiyorum, insan olarak bunu söylüyorum. Teşekkür ederim.

Güney: Biz teşekkür ederiz.

Ağlayan ayakkabı

HASAN BİLDİRİCİ

Çayırlarında kuzu otlattığı ovanın tozuyla savrulan Baran'ı Harmandüzü'nde kim tanımaz! Biçilmiş tarlalardan kopup gelen ve bozkır ateşiyle kavrulmuş kızıl saçlarına ilişen buğday kılçığının tozunda saklıdır yalnızlığı. Ovayı inleten dertli kavalı da olmasa bir gölgeden farksız göçüp gidecek. Önemsiz, yalnızca çayır ve kuzularla arkadaşlık ederek... Sanki hiç bir ana doğurmamıştır onu! Doğurmamış, tenini okşamamış; meraklı ıslak bakışlarına hüzünlü bir çift göz düşmemiştir. Çocuk olmak ondan ne kadar da uzaktır! Bir fırtınadan arta kalmış gibidir. Harmandüzü'ndeki alıç ağaçları gibi... Dikenli, karmakarışık ve kuru dalları arasında toprağın yalnızlık ıslığını çalan...

O gün öğlene kadar aynı toprak kümesi üzerinde oturdu Baran. Elini bir şeye sürmeden, tozlu rüzgarların ters yüz ettiği tüylü yavşan kümelerinin bozkır yalnızlığı kokan esrarlı titreyişlerine daldı. Ağustos böceklerinin bitmeyen zırıltısı, yırtık ayakkabılarından ayağına dolan kibrit kuruluğundaki kumlar ve buğday sapı taşıyan karıncaların minik çabaları da olmasa korkunç boşlukta yitip gidecekti. Sanki bir yılan ıslığı duyar gibi olduğunda sabit bakışlarını almak zorunda kaldığı Vangölü'nün sodalı yalnızlığında ne aradığını bilmiyordu. Lacivert ve parlak; özellikle tozlu ikindileri kumsal ufkunda oluşan hasret yolunun nedeni esintiler, kuru duduklarında dökülen acılı ağıtları alıp götürürdü. İstemese de götürürdü; el çatlaklarında sızan koyu kanın yüzünde yarattığı gerginlik kimsenin umurunda değildi. O, yaşından öte davranması gereken kiralık bir çocuktu; dalından koparılıp atılmış erkenci bir çağla...

Şafaktan beridir elini bir şeye sürdürmeyen ve onu, bir yıl öncenin kuru kenger dikeninden farksız bir yazgıyla oradan oraya savuran nedenler toplamının hiç biri tarif edilecek cinsten değildi. En iyisi oturduğu yerden yavaş yavaş doğrulmak; ıslak göz kenarlarında birikmiş kuru gözyaşlarının izlerini silmek; sağa sola dağılmış kuzuları bir araya topladıktan sonra rüzgar hızında göl kıyısına inmekti. Öyle yaptı. Bataklık kenarını takip ederek indiği göl kıyısında renkli çakıl taşlarıyla biraz oyalandı. Güneşi tepeden yiyen kumsal, sacda kavrulan yağ gibiydi. Saatte bir susayan kuzuların sodalı göl suyuna saldırmalarına engel olmaktan göle giremedi. Bitkin düştü. Oysa nasıl isterdi serinlemeyi. Bir ananın ılık soluğu kadar yakın duran gölün kadife yumuşaklığındaki dalgalarıyla kaygısız boğuşabilmeyi...

Sodalı göl suyunun içilmemesi gerektiğini, fazla değil birkaç yudum içildiği takdirde ölüme kapı aralanacağını kuzulara nasıl anlatabilirdi! Anlamıyordu mübarekler; anlamadıkları gibi, göl suyunu görür görmez saldırıyorlardı. Geçen yıl iki kuzu kaybetmişti böyle. Bu yıl bir. Çobanlığını yaptığı ova köylüleri daha geçen ay evire çevire dövmüşlerdi bu yüzden ve göl kıyısına inmeyi ona yasak etmişlerdi. Fakat Vangölü çekiyordu insanı. Esrarlı boğumları arasına alıp eritiyordu.

Susuz kuzu sürüsünü kumsaldan güçlükle alıp şose yol üzerindeki biçilmiş ekin tarlasına getirdi Baran. Öğle geçiyordu. Vangölü bir kaç yüz metre aşağılarda kalmıştı. Kuzuların otlamakta olduğu tarlanın tam hizasında, şose yolun alt tarafındaki siyah kayalıkta, yıkıntı taşlarını göl dalgalarının yıkayıp durduğu eski bir çeşme vardı. Kuzuları tarlada bırakıp çeşme başına indi. Sıcaktan irin gibi olmuş çıkınındaki domates ve salatalıkları çeşmenin buz soğukluğuna bıraktı. Fazla değil, beş on dakika içinde salatalıklar çatlamıştı. Ah ne hoştu öğlen çıkınını burada açmak! Yaz aylarının kavurucu sıcaklarında burası anne soluğu kadar cana yakındı.

Her yaz dört-beş ay süren çobanlığı esnasında en çok da annesini özlüyordu baran. Aslında annesinden ayırmadığı köyünü... Karşı kıyıları tutan sıra dağlar arasındaki köyü ne kadar uzaklardaydı! Yabani armut, ceviz, elma ve kan kırmızısı narlı vadiyi düşündükçe ovanın bozkır tozuyla savrulan ıssızlığından nefret ediyordu. Kuzularını otlattığı evlerde sırayla geçirdiği itilmiş geceler ve her adımını yılanların karşılığı ovanın ürpertili gündüzleri... Oniki yaşlarına denk düşen çocukluğu, yılan kokulu ıssız bozkırla, çobanlığını yapmakta olduğu köy evlerinin ahıra yakın köşelerinde geçip gidiyordu işte! Kışlık zahire karşılığı getirip kendisini ova köyüne teslim eden babasına kızgındı bu yüzden.

Fakat öğlen çıkınını taşlar üstünde açtığı çeşme her şeyden ilginç geliyordu Baran'a. Dalgalı zamanlarda göl suları altında kalan çeşmenin çevresindeki düzgün taşların bir zamanlar insanlar tarafından yontulmuş olduğu kesindi. Ne zaman ve kim tarafından? Bu soruyu köyün imamına sordu bir gün. İmamdan aldığı yanıt Baran'ın kafasını allak bulak etti:

Çeşmenin hemen yukarısındaki yıkıntılar bundan belki altmış yıl kadar önce insanlarıyla birlikte ortadan kaldırılan zengin bir Ermeni köye aitmiş:

"Senin kuzuları otlattığın araziler de bir zamanlar

onlara aitti," dedi imam. Baran'ı şaşırtacak derecede ciddi konuşan imam, hayret verici başka bir şey daha söyledi:

"Yıkıntıları karıştırırsan altın dahi bulabilirsin!"

İmamla olan konuşmasından sonra, toprak altı olmuş köyün yıkıntıları arasında ayrılmaz oldu Baran. Bazı yerlerde hazine arayıcıları tarafından yakın zamanda açılmış taze çukurlar vardı. Çukurlardan çıkarılmış toprak yığınlarını karıştırdıkça kırık çömlek parçaları buldu. bir başka gün içi kül dolu bir pipo geçti eline. Göl suyunda iyice yıkadığı pipodan yanık tütün kokusu geliyordu hala. Burada yitik bir hayat saklıydı. Bir yetişkinden daha merakla bu hayat içine daldı Baran ve bir gün, toprak altı olmuş ev yıkıntılarından birinin temelini karıştırırken bir çocuk çığlığı duydu.

Kuzuları sürüp çıktı oradan hemen. Uçsuz bucaksız bozkır sıcağında yapayalnızdı. Korkusundan arkasına dönüp bakamıyordu. Sürdüğü yöne gitmeyen ve ısrarla geri dönmeye çalışan kuzulardan birinin belini meşe sopasıyla ikiye katladı. Toprakla aynı seviyeye inmiş yıkık Ermeni köyünün hayli geride kalmış olduğuna iyice kanaat getirdikten sonra, bir grup yavşan otunun yüksek dalları arasına sinip, duyduğu çocuk sesinin sahici olup olmadığını düşündü.

Ağlayan çocuk çığlığı taşların altından gelmişti. Bir tilkininki kadar dikkatli kulaklarının yanılmış olmasına ihtimal vermiyordu. Bir çocuk mezarı olabilirdi orada. Anasından hatırladığı kadarıyla çocuklar ölmezdi! Dünya değiştirirlerdi yalnızca ve gömüldükleri yerde, yaşamdaki ilk çığlıklarıyla birer melek olarak yatarlardı!

Çıldıracaktı neredeyse. Başını alıp giden kuzular peşinde koşarken ağlıyordu. Korku, merak ve bozkırın uğuldayan lanet ıssızlığı... Bir an önce köye varmak için en kestirme yolları izledi. Köyün yakınlarına vardığında ikindi olmamıştı daha. Aç kuzular, köyü çevreleyen yeşil yoncalıklara saldırdılar. Köylüler yetişmese sürü tümden telef olacaktı. Beş-on dakika içinde karınlarını yeşil yonca

Sevdalar yine ağlıyor

ÖZCAN ÖZGÜN

Rengarenk çamaşırlar
Öpüşüyordu balkondan balkona
Ansızın açıldı kapı
Senmiydin göremedim
İşittim ama
İçli laz türküleri gibi
Hıçkırık seslerini
    Ağlayan sendin Sevda
    Kendini kendine
    Balkonda
    Cehennem sıcağı gecede
Geveydi
Ağlıyordun
Adı silinmiş sokak
Öptü gözyaşlarını
    Sevda ne tuhaf değilmi
    Kalabalıklarda ağlayamıyorsun
    Ağlamak için de
    Geceleri bekliyorsun
Sen ki mahallenin sincabıydın
Evden eve sıçrayıp dururdun
Girip çıktığın evler
Düşlerinle yeşerirdi
Ya şimdi
Gördüğün her yer yosun bağlıyor
Bir düşün Sevda
Sevdalar niye ağlıyor
    Kuş gözleriyle bakıyordu sana
    Karşıdan
    İsmini hatırlayamayacağın çocuk
    En gerçek
    En yalın
    Sorular sorar gibi
Denizsiz pencereden denizi doğur
Bu kadar kolay mı deme
Yüzü asık her arkadaşınla
Ettiğin sohbetin ilk cümlesini
    Kimbilir
    Deniz kıyılı bir kentin
    Denize bakan penceresindesindir
Anıları bavulunda kaldı
Seni son gören
Kuş gözlü çocuğun
    Sesini rüzgar aldı
    Bir daha getirmedi
Sevda
Ağladığın o balkon
Çerçevesi kırık bir resim şimdi

yaprağıyla dolduran kuzular çatlayacak derecede şiştiler. Ölüm sınırında olan bir kaçının böğrü deşilerek şişkinlikleri boşaltıldı. Geri kalanlara kadınların yetiştirdiği ayran içirildi. Şişkin kuzu sürüsünün geğirtisi dindikten sonra genç bir oğlan Baran'ı yere yıkana kadar dövdü. Yaşlı bir adam Baran'ın yıllık çoban hakkını vermeyeceğini söyledi. Yerden ağzı burnu kan içinde kalkan Baran, tarlalara doğru koştu. Saban yarıklarında deliler gibi debelendi. Şaşkınlıkla kendini izleyen köylü kalabalığına kesek fırlattı, onlara Kürtçe küfürler savurdu. Fakat köylüler onu tutup geri getirdiler. Köyün imamı Kuran okudu üstüne. Azizliğine inanılan yaşlı bir kadın Baran'ın kafası üstüne oturttuğu bakır sahanda kurşun eritti. Baran o gece rahat bir uyku çekti. Bir gün önce yaşadıkları garip bir rüya gibi geliyordu aklına. Fakat ağlayan çocuk çığlığının rüya olması olanaksızdı. Sakinleşmiş olduğunu gören köylülerin bir gün önceye dair sordukları soruya şaşırtıcı cevaplar veriyordu Baran:

"Ağlayan çocuk peşimi bırakmıyor!"

Köylüler onun numara yaptığına inanıyorlardı. Gülüştüler, çağırdıkları imama, akşam okuduğu Kuran'ın etkisiz kaldığını gösterdiler. İmam da çaresizdi. Gerçek şu idi ki, Baran gittikçe daha çok tuhaflaşıyor ve davranışları normal bir çocuğun davranışlarını aşıyordu:

"Ovanın yalnızlığını kaldıramadı gariban," dedi imam. "Beşyüz başlık kuzu sürüsüne çobanlık yapmak kolay değil. Issız ovada, yapayalnız ve anne babadan çok uzaklarda..."

Şafaktan beri çeşme başındaki yıkık duvar dibine kirli tespih tanesi gibi büzülmüş oturan Baran'ın yanına gitti imam: Ona Kürtçe bir şeyler sordu. İstemesi halinde köyüne geri gönderebileceğini söyledi. Yıllık çobanlık süresinin çoğunu geçirmiş olan Baran, köye eli boş gönderilecek olmanın korkusuyla dikeldi:

"Hakkımı almadan gitmem!"

"Kuzuları telef edeceksin," dedi imam. "Boş şeyler peşinde koşarken sürüyü alıp götürecekler."

"Yıkık köyün altından sesler geliyor," dedi Baran. "Bak Kuran üstüne yemin ediyorum:Ağlayan çocuk sesini sahiden duydum."

Kaç senedir köyün ölülerini yıkayan imamı dehşetli bir ürperti sardı. O köyün hikayesini babasından dinlemişti: Köy cıvıl cıvlmış bir zamanlar. Sarı saçlı Ermeni kızların, gölün lacivert sularıyla öpüşen çeşme başındaki şen kahkahalarıyla çınlarmış ova. Demir ve bakırın en iyisini onlar işlermiş. Onlarla şenlenirmiş kıyılar ve uzak tekneler onların ışıklarına yönelirmiş:

"Sonra ovanın canı kurudu," demişti babası. "Biz hepimiz o köylüleri kırdık. Onların malı için daha sonra birbirimize Köyden ele geçirilen son canlı, pipo ustası bir yaşlıydı. Çeşme başındaki taşlardan parçalandı başı."

"Mümkün değil," dedi imam. "çok çocuk ölüsü yıkadım. Çoğunu ben indirdim mezara. Fakat ne o an, ne sonraları ağlayan çocuk mezarı görmedim."

Sıkıntıdan karın ağrısı çekiyordu Baran. Yamalı şalvarının cebinden göl suyu ile yıkanmış pipoyu çıkarıp gösterdi imama:

"Tütün kokuyor bak!"

"Lanet çocuk!" diye bağırdı imam. "Toprak olmuş geçmişle işin ne senin!"

Bir kaç gün sabırla bekleyen köylüler, kuzu sürüsünü yeniden aklını başına topladığına inandıkları Baran'ın önüne kattılar. Sürüyü ovaya ulaştırır ulaştırmaz soluğu Ermeni köyün yıkıntılarında alan Baran; akşam köylüyü evinden kaçırtacak dehşet bir şeyle döndü. Elinde taşımakta olduğu çürük ayakkabı köselesinden çocuk çığlığını andıran derin bir inilti yükselmekteydi: Herkes bir yerlere kaçıştı bu yüzden. Baran'ın, köylü telaşı karşısında yere fırlattığı çocuk ayakkabısından yükselen çığlıklar şiddetini daha da artırmış, cesaretine pek güvenilen imam dahi karşı yamaca tırmanmıştı.

Herşey lanetli bir zamana denk düşen kötü bir rüya idi sanki! Bir çocuktan korkmuş olmanın utancıyla kaçıştıkları kuytuluklardan meydana toplanan köylüler, inlemeyi sürdüren ayakkabıyı kurşun yağmuruna tuttular. Yedek şarjörler bile çürük köselenin sesini kesmeye yetmedi. Ayakkabı çevresinde fırdönen Baran'a bu arada kurşun isabet etmemiş olması tamamiyle tesadüftü. Uzun sopalarla mezarlık yukarısındaki vadiye taşınan ayakkabının kuyu derinliğinde bir çukura gömülmesi de sorunu çözmemişti. Nereye gömülürse gömülsün; Baran, inleyen köselenin yerini kısa zamanda buluyor ve ayakkabıyı yeniden köy meydanına taşıyordu.

Bunun üzerine köylüler, nemli köselenin üstünü meşe odunuyla besleyip ayakkabıyı yaktılar. Tam bir hafta kapkara tüten ayakkabının isi sonunda köy üstünde çığlık atan biçimsiz bir çocuk hayaleti olarak asılı kaldı. Baran çıldırdı; dağa taşa vurdu kafasını. Her kaya altından ve her saban izinden insanlar önüne çıktı. Köylüler ne yaptılarsa onu ovadan söküp atamadılar. Her gece biri taşlandı. Her yatsı bir ev yandı; ovanın kurumuş ekin tarlalarından çocuk çığlıklı alevler yükseldi.

Fakat bir gün, sıcak bir ağustos günü, köy imamı, Ermeni köyün yıkıntıları arasından başı taşla ezilmiş bir çocuk cesedi buldu. Tanınmaz haldeki cesedin yüzünü çeviren imam, pırıltılı gökyüzüne kazınmış Baran'ın acılı suretini gördü: Bozkır tozuyla yıkanmış suretin çatlak dudaklarından kanlı bir ağıt akıyordu ovaya. İmam sendeledi. Bu tuhaflıklar zincirini yorumlayacak din bilgisinden yoksun hissetti kendisini ve koşarak indiği göl kıyısından, gölün boğumlu dalgalarına karışıp kayboldu.

21.1.1999

Georg Lukacs

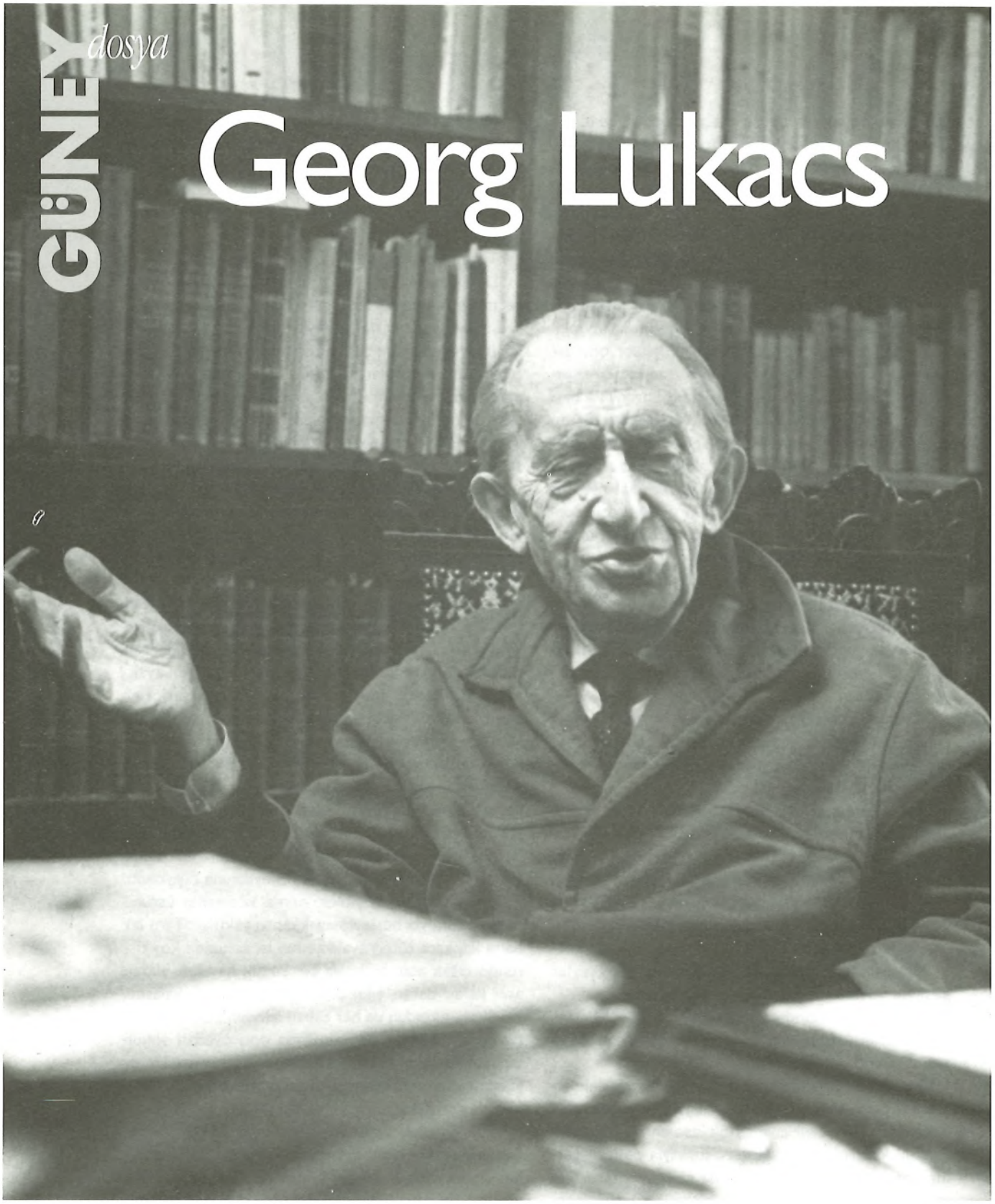

Siyasetçi, kültür ve edebiyat bilimci ve teorisyen Georg Lukacs, 13 Nisan 1885'de Budapeşte'de dünyaya geldi. Varlıklı ve sonradan soyluluk ünvanını alan bir ailenin çocuğu olarak iyi bir eğitimden geçti. Babası Josef Lukacs Macaristan'ın en büyük bankası "Budapester Kreditanstalt"ın müdürüydü. Annesi Adele Wertheimer Yahudi kökenliydi; aslen Viyanalı olduğundan anadili Almancaydı ve çocuklarıyla Almanca konuşuyordu. Böylelikle Lukacs iki dili de konuşan bir aile içinde büyüdü.

"Abim benden bir yaş büyüktü. Okumayı öğreniyordu.

Ve ben bununla çok ilgileniyordum. Masada abimin karşısına oturdum ve okumayı öğrendim, ama tersten tabii ki. Abimden daha erken öğrendim, fakat kitabın tersinden! Bu yüzden bana yasak ettiler ve bir yıl sonra okumayı normal şekilde öğrenmeme izin verdiler." (Erzsebet Vezer ve İstvan Eörsi'nin 27 Mart 1971'de yaptıkları söyleşiden.)

Lukacs, 1896

Lukacs, ilk defa 9 yaşında Macarcaya uyarlanmış "İlyada"yı ve hemen ardından da "Son Mohikan"ı okuyarak edebiyatla tanıştığını ve bu eserlerden o dönem çok etkilendiğini anlatıyor:

"Bu şu yönden büyük öneme sahipti: Çok dürüst ve intizamlı bir insan ve banka müdürü olan babam, tabii ki doğru davranışın ölçütü olarak bir tek kriter tanıyordu: başarı. Ben ise bu kitaplardan başarının anakriter olmadığını öğrendim. İnsan, sözkonusu dava başarıyla sonuçlanmasa da doğru davranmış olabilir..." (agy)

Lukacs'ın okumak için seçtiği eserlerde babasıyla ilişkisi de belirleyici oluyordu. 15 yaşındaydı ve babasının okuduğu liberal Viyana gazetesi "Neue Freie Presse"de İbsen, Tolstoi, Baudelaire, Swinburne vb. nin dekadan olmakla suçlandığını okumuştu ve babasının özelde İbsen ve Tolstoi hakkında kötü konuşmasına tanık olmuştu. Lukacs derhal onların eserlerini eline geçirerek okumaya girişti.

"Tüm gençler gibi ben de Ibsen veya Hauptmann gibi dramlar yazma hayalleri peşindeydim." (agy)

Georg Lukacs, onyedi yaşında, lise döneminde çeşitli gazeteler için yazdığı tiyatro eleştirileriyle yazarlığa başlamıştı. Üniversiteliyken Berlin'deki "Freie Bühne"yi örnek alarak arkadaşlarıyla birlikte ilk "hür" Macar tiyatrosu "Thalia"yı kurdu ve İbsen, Hauptmann, Gorki gibi ilerici yazarların eserlerini sahneledi. Bu tiyatro bir ilk olarak işçilere perdesini açıyordu. Lukacs uzun yıllar bu tiyatroda rejisör olarak çalıştı.

Budapeşte Üniversitesi'nde önce ulusal ekonomi ve hukuk okuyan Lukacs, daha sonra filoloji fakültesine geçerek edebiyat, sanat tarihi ve felsefe bölümünü bitirdi. Felsefe dalında doktora yaptığı dönemde ilk büyük edebiyat eseri olan ve Macar Akademisi Bilim Ödülü'nü kazanan "Modern Dramın Gelişme Tarihi"ni yazdı.

Lukacs'ın bu kitabı dramanın, özelde de trajedinin gelişiminin sınıfsal gelişimle bağlantısının kurulmasına ilişkin ilk denemesidir. Lukacs Yunan trajedisi, Shakespeare ve "klasik Fransız trajedisi"nin incelenmesi temelinde sınıfsal yıkımın başladığı ve bir sınıfın ideolojisinin gerçeklikle çatıştığı dönemlerin dramatik dönemler olduğu tezini geliştiriyor ve bu tezini 19. yüzyıldaki burjuvazinin dramına uyarlıyor. Geriye dönük olarak Lukacs, bu dönemde Marksizmle tanışmış olmasına karşın (özelde Shakespeare'in dramının değerlendirmesinde Marx'a dayanmaktadır) esasta Hegel'in etkisi altında olduğunu kendisi tespit etmiştir.

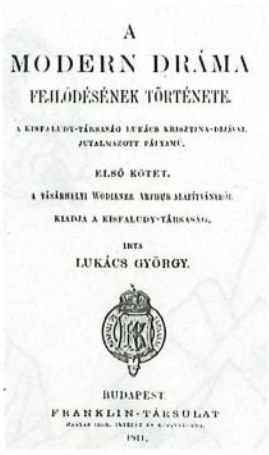
A
MODERN DRÁMA
FEJLŐDÉSÉNEK TÖRTÉNETE.
ELSŐ KÖTET.
IRTA
LUKÁCS GYÖRGY.
BUDAPEST
FRANKLIN-TÁRSULAT

Lukacs'ın "Modern Dramın Gelişme Tarihi" 1911 yılında kitap olarak yayınlandı.

Lukacs, Budapeşte Üniversitesi'nde doktora çalışmasını tamamladıktan hemen sonra, 1909 güzünde Berlin'e giderek orada öğrenime başladı. Bu tarihten sonra eserlerini genellikle Almanca yazdı. 1912'de Heidelberg'e yerleşti. Bu yıllarda Lukacs esas olarak klasik Alman felsefesiyle (Kant, Fichte, Schelling, Hegel) ilgilendiğini söyler. "Ruh ve biçimleri" başlığını taşıyan yazıları çeşitli edebiyat dallarının (drama, lirik, öykü vb.) ortaya çıkışının tarihsel yasalarını (idealist bir temelde) incelemeye çalışmasının ürünüdür. Lukacs'ın estetiğin sistematiğini ortaya çıkarma tutkusu ta bu dönemlere dayanır.

Lukacs, "Marks'a Yolum" adlı özyaşam öyküsünde Georg Simmel'in üzerindeki etkisi hakkında şunları söyler:

"Georg Simmel şüphesiz modern felsefenin en önemli ve ilginç geçiş dönemi figürüdür. Bu nedenle o, felsefeye eğilimli tüm genç düşünürler nesili üzerinde öyle çekici olmuştur ki, kısa ya da uzun vadede onun sihrine kapılmamamış olan tek düşünür nerdeyse kalmamıştır." (s. 30)

"Özel öğrencisi olduğum Simmel'in benim üzerimdeki etkisi, Marks'ın bana o dönemde kazandırdıklarıyla bir dünya görüşü "kurmamı" sağladı. "Edebiyat Sosyolojisi" için Simmel'in "Paranın Felsefesi" ve Max Weber'in Protestanlık Yazılarını örnek aldım. Bu anlayışta gerçi bazı Marksçı unsurlar da bulunuyordu ama iyice törpülenmiş olduklarından pek göze çapmıyorlardı. "Sosyoloji"yi Simmel örneğine göre çok soyut olarak ele alınan ekonomik temelden olabildiğince ayırırken, "sosyolojik" çözümlemede, daha sonra yapacağım gerçek bilimsel estetik araştırmanın yalnızca bir ön aşamasını görüyordum. 1907-1911 yılları arasında yayınlanmış denemelerim, bu yöntem ile gizemci öznelcilik arasında gidip gelir. (Fritz Raddatz, s.16)

Lukacs bu dönemde biçimin öncelliğini savunur.

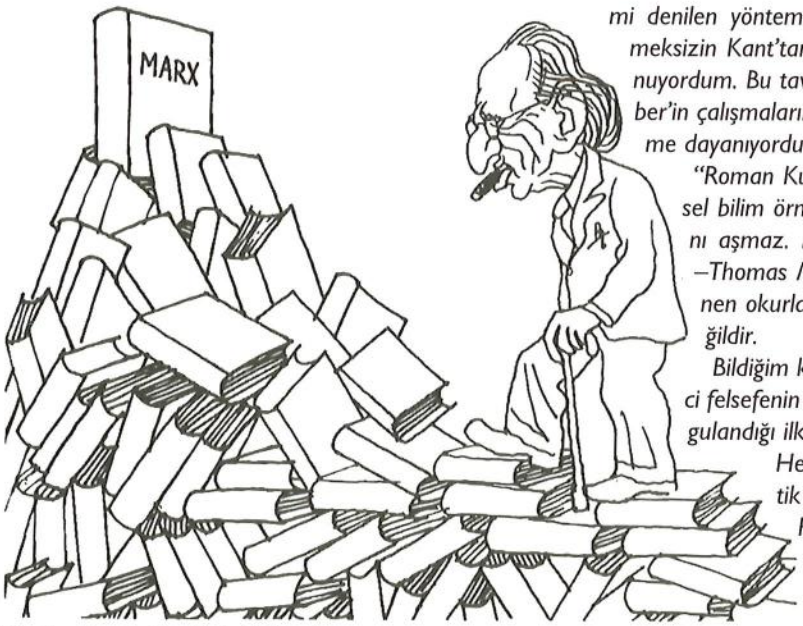

"Marks'a giden yolum" — Karikatür: Tibor Kajan

Edebiyat Tarihinin Teorisi (1910) adlı yazısında edebiyat tarihini "sosyoloji ile estetiğin birliği" olarak tanımlar ve bu birlik içinde birincil olanın ne olduğu sorusuna yanıt arar. *"Edebiyat tarihi biçim ve estetik değerlendirme olmaksızın düşünülebilir mi?" (Georg Lukacs, Edebiyat Tarihi Teorisi Üzerine, "Text + Kritik" edebiyat dergisinin 39/40 sayısından, Almanca)* Lukacs'ın yanıtı "hayır"dır. O edebiyatı salt bir "ideoloji" ve ekonomik koşulların bir sonucu olarak gören "tutarlı" marksistlerle ("tutarlı" marksistler kavramını kullanan Lukacs'tır ve "Vulger Marksizm" ya da Kaba Marksizm'le eşanlamlı kullanılmaktadır.) polemik içinde sanat ve edebiyatı ayrı bir bilim kılanın estetik değerlendirme olduğunu vurgular. Biçim ile içerik, dünya görüşü ile biçim arasındaki ilişki konusunda Lukacs her biçimin gerisinde her zaman bir dünya görüşünün durduğu tezini savunur: *"Bütün biçimler yaşam hakkında değerlendirme ve yargıdırlar ve bu gücü derinde yatan dünya görüşünden alırlar."* Yine Lukacs'a göre belirli biçimlerle belirli dünya görüşleri uyuşmazlar, bazıları ise kısmen uyuşurlar.

Bu görüş bir yanda içerik ile biçimin bir birlik oluşturduğu düşüncesini içinde taşımakta aynı zamanda ama biçimi birincil görmekte, edebiyat ve sanatı biçimden yola çıkarak incelemeyi temel almaktadır. *"Biçimlerin bir 'tarihi' vardır ve sürekli değişmektedirler ve bu bilimin konusu olabilecek durumdadır." (agy)*

1916'da Lukacs'ın "Romanın Teorisi" adlı kitabı yayınlanır. Bu kitap, Lukacs'ın marksist olmadan önce yazdığı son eserdir. 1962 yılındaki bir yeni baskısının önsözünde Lukacs şunları yazar:

"O sırada, tinsel bilimler (Geisteswissenschaft) yöntemi denilen yöntem karşısındaki tavrımı hiç değiştirmeksizin Kant'tan Hegel'e geçiş süreci içinde bulunuyordum. Bu tavrım, Dilthey, Simmel ve Max Weber'in çalışmalarından edindiğim gençlik izlenimlerime dayanıyordu.

"Roman Kuramı işte bu nedenle tipik bir tinsel bilim örneğidir. Onun yöntembilim sınırlarını aşmaz. Buna rağmen, bu yapıtın başarısı –Thomas Mann ve Max Weber kitabı beğenen okurlardandır– bütbütün rastlantısal değildir.

Bildiğim kadarıyla "Roman Kuramı", Hegelci felsefenin estetik sorunlara somut olarak uygulandığı ilk tinsel bilim yapıtıdır.

Hegel'in ... miraslarından biri de estetik kategorilerin tarihselleştirilmesidir. Hegel'in estetik alanında getirdiği yeniliklerin en önemli sonuçları buradadır." (Raddatz s.20)

Birinci Dünya Savaşı başladığında Lukacs çevresindeki sanat ve edebiyatçıların birçoğu gibi savaşı reddeden, pasifist bir tutum aldı. 1915 yılında Budapeşte'ye döndü. Budapeşte'de sosyolog Karl Mannheim, Arnold Hauser, Ervin Szabo ve Bela Fogarasi tarafından kurulan "Tinsel Bilimler Özgür Okulu"nda ders veriyordu.

Lukacs'in gençlik eserleri...

Politik önder ve marksist Lukacs

Ekim Devrimi Lukacs'ın yaşamında bir dönüm noktası oluşturur ve sonraki gelişmesini belirler. Lukacs savaşkarşıtı siyasi çevreler içine girer ve 21 Kasım 1918'de kurulan Macaristan Komünist Partisi'ne kuruluşundan yaklaşık bir ay sonra üye olur. Başlangıçta Macaristan Komünist Partisinin bilimsel organı "Enternasyonal"in yazıkurulunda yeralan Lukacs, Şubat 1919'da içinde Bela Kun'un da yeraldığı birinci merkez komitesinin tutuklanmasından sonra merkez komitesi üyesi ve parti merkezi organı "Vörös Ujsag"ın (Kızıl Gazete) Yazı Kurulu üyesi olur. Macaristan devriminden sonra kurulan sovyet iktidarı döneminde (1919 Martında) eğitim işleriyle ilgili halk komiserliği yardımcılığına ve sonra da tek yetkili halk komiserliğine getirilir. Çek işgalcilere karşı 5. Kızıl Tümen Turmayı Siyasi Komiserliği yapar.

Macar Sovyet iktidarının 1920 yılında yenilgiye uğramasının ertesinde, daha sonra idam edilen Otto Korvin ile birlikte Budapeşte'de illegal çalışmanın örgütlenmesinin başına geçer fakat Korvin'in tutuklanmasından sonra Viyana'ya kaçmak zorunda kalır. Devrimin yenilgisinin ardından büyük bir komünist ve devrimci katliamı gerçekleştirilir. beşbin devrimci öldürülür, 75 bin devrimci tutuklanır, 100 binin üzerinde insan sürgüne gitmek zorunda kalır.

1919-1929 yılları arasında Viyana'da yaşayan Lukacs, bu dönem Macaristan Komünist Partisi'nin önderi olarak siyasi çalışma yürütür. Lukacs, 1919-21 ve 1928-30 yılları arasında merkez komitesi üyesidir. Viyana'da Macaristan Komünist Partisi'nin tüm legal ve illegal organlarının redaktörü ve elemanı olarak çok yönlü bir gazetecilik-yazarlık faaliyeti geliştirir. Aynı dönemde Komintern'in en önemli organı "Komünizm"in yayıncısıdır. Ayrıca Almanya Komünist Partisi ve Avusturya Komünist Partisi yayın organlarında da çeşitli yazıları yayınlanır. Lukacs, 1921'de burjuva parlamentolarına ve gerici sendikalara girmeyi ilkesel olarak reddeden, "sol komünist" hareket içinde yeralmaktadır (bkz. Lenin; Alman solları hakkındaki yazıları "Sol komünizm, bir çocukluk hastalığı") Macaristan Komünist Partisi içinde de saflaşma sözkonusudur ve bir yanda Bela Kun ve diğer yanda Landler fraksiyonları ideolojik-siyasi mücadele yürütmektedir. Bu dönem Lukacs Landler fraksiyonu yanında saf tutar. Lukacs'ın sol radikalizmi, antiparlamentarist çizgisinde kendisini göstermektedir. Lukacs'ın tezlerini Lenin sert bir şekilde eleştirir. Lenin'in politik tavır ve görüşlerine büyük değer veren Lukacs daha sonra bu görüşünden vazgeçer:

"Lenin'in eleştirisi sekterliğimi aşmak için ilk adımı atma imkanını sağladı. Lenin tayin edici bir farkı, hatta karşıtlığı, bir kurumun tarihsel olarak aşılmış olmasının –örneğin parlamento yerine sovyetler– bu kuruma katılmayı taktiksel olarak reddetme anlamına gelmeyeceğini açıklığa kavuşturdu. Bu eleştirinin doğru olduğunu derhal kavradım ve kendimi tarihsel perspektiflerimde daha ayrımcı yaklaşmaya ve günlük taktiklerle bağ içinde ele almaya zorladım, ve böylelikle bu, benim yaklaşımımda bir dönüşümün başlangıcı olmuştur..." (Lukacs, Tarih ve Sınıf Bilinci)

Yine parti ile sınıf arasındaki ilişki bağlamında Lukacs'ın görüşleri Lenin'den çok Rosa Luxemburg'un görüşlerine yakındır. "Taktik ve Etik" (1919) adlı yazısında parti ile sınıf arasındaki ilişkiyi diyalektik karşıtlık olarak tanımlar. Bu karşıtlık ancak topluma egemen sınıf durumuna gelmiş birleşik proletaryanın üst düzeydeki birliğinde ortadan kalkacaktır.

Lukacs 1923'de "Tarih ve Sınıf Bilinci" kitabını yazar. Kitapta vulger marksizmle polemik içinde dönemin çeşitli ideolojik sorunlarına, örneğin burjuva felsefesinin çelişkileri, menşevik ideoloji, meta-fetişizminin ideolojik sonuçları vb. sorunlara yanıt aramaya çalışır. Ancak burada da Lukacs Hegelci idealizmden, öncelikle de "yansıma teorisi" bağlamında tam kopuşu gerçekleştirememiştir. (bkz. Lenin'in "Materyalizm ve Ampiriokritisizm" eseri) İleriki dönemde bu görüşlerinden vazgeçen Lukacs ilgili kitabının hatalarından arındırılarak yeniden yayınlanmasına ve tercüme edilmesine izin vermemiştir. (*)

Lukacs 1928 yılında illegal Macaristan Komünist Partisi'nin İkinci Kongresi için hazırladığı "Demokratik Diktatörlük Programı" tezlerini kaleme alır. Parti içinde kullandığı Blum adından dolayı "Blum Tezleri" olarak tanımlanan bu yazı burjuva demokratik devrim ile proleterya diktatörlüğü ve demokratik devrimin proletarya diktatörlüğüne dönüşmesi bağlamında Komintern içinde de tartışmalara yolaçar. Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi "Blum Tezleri"ne karşı tavrını "Macaristan Komünist Partisi Üyelerine Açık Mektup"undaki tepkisiyle dile getirir. Blum Tezleri burjuva demokratik devriminin proletarya diktatörlüğüne dönüşmesini uzun bir geçiş döneminden sonraya erteleyen görüşün tezlendirilmesidir. Lukacs demokratik diktatörlüğü "burjuva demokrasisinin bütünüyle gerçekleşmesi anlamı-

(*) Tarih ve Sınıf Bilinci Mart 1998'de Belge yayınları tarafından Türkçe olarak yayınlanmıştır. Yayıncının notu olarak şu satırlar yeralmaktadır: "Tarih ve Sınıf Bilinci, Lukacs'ın en önemli yapıtlarından ve marksizme yapılmış en önemli katkılardan biri sayılmakta. İlk yayınlandığı 1922 yılından bu yana sayısız tartışmalara ve incelemelere konu olan bu temel yapıtı yayınlamış ve kitaplığımızın önemli bir eksiğini tamamlamış olmaktan dolayı kıvanç duyuyoruz." Yayıncının bu değerlendirmeye hangi bilgi ve kaynak temelinde varmış olduğu meçhuldür. Bildiğimiz bir şey varsa, bu değerlendirme en azından Lukacs'ın bizzat kendi değerlendirmesinden ayrılmaktadır.)

na gelen demokratik diktatörlük" şeklinde tanımlar. Komintern Yürütme komitesi bu tezleri tasfiyecilik ve "eski sosyal demokrat görüşler" olarak değerlendirir ve "Bu tezlerin Bolşeviklikle hiç ilgisi yoktur" tespitinde bulunur. Macaristan Komünist Partisi İkinci Kongresi Blum Tezleri'ni reddeder ve Lukacs merkez komitesine yeniden seçilmez. Lukacs Blum Tezleri konusundaki tavrını yeniden gözden geçirmesi direktifine bağlı olarak özeleştiri yapar. (Sonraki dönemde ama Lukacs bu özeleştirisini "hayatının yalanı" olarak değerlendirmiştir.) Bundan sonraki dönemde Lukacs'ın Macaristan Komünist Partisi'ndeki aktif siyasetten geri çekilmesi sözkonusudur.

Lukacs 1928'de Macaristan hükümetinin iade isteği üzerine tutuklanır. Bunun üzerine Lukacs'ın serbest bırakılması için bir kampanya açılır. "Lukacs'ı kurtaralım!" çağrısına destek verenler arasında Lukacs'ın düşünce ve yaklaşımı açısından kendisine yakın bulduğu ve çağdaş edebiyatçı olarak büyük değer verdiği Thomas Mann da vardır.

Bu kampanya sonucu Lukacs Macar hükümetine teslim edilmez ama Avusturya'dan sınırdışı edilir.

Moskova'ya göç eden Lukacs, 1930-31 yıllarında Marks-Engels Enstitüsü'nde bilimsel araştırmacı olarak çalışır. Burada, Marks'ın ekonomi ve felsefeye ilişkin yazılarını inceleme fırsatı olur. Yine bu dönemde "Moskauer Rundschau" adlı Almanca dergiye çağdaş sovyet edebiyatı hakkında tanıtım yazıları hazırlar.

Lukacs 1931 yılında Komintern tarafından özel görevle Berlin'e gönderilir. 1931-1933 yılları arasında esas olarak Proleter Devrimci Yazarlar Birliği'nin Başkanı olarak çalışmalarını sürdürür. Onun özel görevi, Johannes R. Becher ve Aladar Komjat ile birlikte "Proleter devrimci yazarlar birliğinin program taslağı"nın hazırlanmasıdır. Bu dönem merkezde duran sorun antifaşist yazarların birliğinin sağlanması ve onların bir cephede toplanmasıdır.

Lukacs bu dönemde Proleter Devrimci Yazarlar Birliği "Linkskurve"nin yazı kurulunda da yeralıyordu. Dergide Almanya'daki proleter-devrimci edebiyat hareketinin temel sorunlarıyla ilgili bir dizi temel oluşturucu yazıları yayınlandı. Yazılarında bir yandan burjuva edebiyatı karşısında ezilme eğilimlerine karşı tavır alırken, diğer yandan da o dönem edebiyat ve sanat çevrelerinde hala etkili olan, proletaryanın geçmişin mirasından alınacak hiçbirşey olmadığı, geçmişte ne var ne yoksa elinin tersiyle itilmesi ve yeni, "devrimci" bir sanat ve edebiyatın doğması için "zeminin temizlenmesi" gerektiği görüşlerini savunan "proletkult" sapmasına karşı mücadele ediyordu. Lukacs sanat ve edebiyat alanında "geçmişi", "mirası" tümüyle ve hiç ayrımsız reddeden anlayışlara karşı çıkıyor, özellikle 19. yüzyıl yükselen burjuvazinin sanat ve edebiyatı olan gerçekçilikten öğrenilecek ve örnek alınacak çok şey olduğu görüşünü savunuyordu.

Lukacs bu arada Marksist İşçi Okulu'nda ve Proleter Devrimci Yazarlar Birliği'nde güncel edebi ve felsefi konularda kurslar ve konferanslar veriyordu. 1933 yılında Hitler iktidara geldikten sonra Lukacs sınırdışı edildi ve Çekoslavakya'ya kaçmak zorunda kaldı. Oradan da yeniden Sovyetler Birliği'ne sığındı.

1944'de Macaristan'ın Hitler faşizminin işgalinden kurtuluşuna kadar süren bu ikinci Moskova yıllarında Lukacs öncelikle edebiyat teorisi, estetik ve felsefe konularıyla ilgilendi ve bu alanlara ilişkin çeşitli görevlerde bulundu. Örneğin, Moskova Komünist Akademisi Dil ve Edebiyat Enstitüsü'nde ve Felsefe Enstitüsü'nde çalıştı. 1933-1945 yılları arasında "Enternasyonal Edebiyat" dergisinde çalıştı. 1933-39 yılları arasında "Literaturnyj Kritik" dergisinin önder edebiyat eleştirmenlerindendi vs. vs. Gerçi o kendisini hâlâ parti fonksiyoneri olarak görüyordu fakat doğrudan siyasi çalışma içinde değildi. Lukacs kendi iç hesaplaşmasını bir yerde şöyle anlatıyor:

"Benim –iç, özel– özeleştirim şu karara varmıştı: Eğer ben bu kadar açık bir biçimde haklı olmama rağmen böylesi büyük bir yenilgi aldıysam, benim pratik-siyasi yeteneklerimde ciddi bir sorun olmalıydı. Bu nedenle artık rahat vicdanla siyasi hayattan geri çekilebilir ve kendimi yeniden teorik çalışmalarıma yoğunlaştırabilirdim. Bu kararıma hiçbir zaman pişman olmadım." (Georg Lukacs ile diyalog ve tartışma, s. 68)

Gerçekçilik ve Lukacs

Moskova'daki yıllar Lukacs'ın çok verimli çalışma yılları oldu. Bu yıllar aynı zamanda onun "büyük gerçekçilik" diye de tanımladığı sosyalist gerçekçilik teorisini geliştirdiği yıllardı.

"Bununla paralel olarak edebiyat, sanat ve marksist bir estetiğin geliştirilmesi için teorik alandaki bilgilerimi değerlendirme arzusu doğdu. Böylelikle M. A. Lifschitz ile ilk ortak çalışmamız oluştu. Yürüttüğümüz bir dizi konuşmada ikimiz de en iyi, en yetenekli marksislerden Plehanov ve Mehring'in dahi marksizmin dünya görüşü olarak evrensel karakterini yeterli derecede kavramadıkları ve Marks'ın bizim önümüze diyalektik-materyalist bir temelde estetiğin sistematiğini kurma görevini koyduğu noktasında açıklığa kavuştuk." (söyleşiden)

1934 yılından itibaren düzenli bir biçimde Lukacs'ın Alman edebiyatı, estetiği ve felsefesine ilişkin yazıları yayınlandı. Moskova'da sürgündeki Alman yazarlar grubu üzerinde oldukça etkiliydi.

"Biz Alman yazarlar Macar arkadaşlarımızdan Julius Hay, Andor Gabor, Georg Lukacs ve diğerleriyle birlikte gönüllü bir çalışma grubu oluşturmuştuk ve Sovyet Ya-

zarlar Birliğinin binasında toplanıyorduk. Toplantılarımız oldukça ateşli geçiyordu. Biz sanatsal üretimin sorunlarını mümkün olduğunca ciddiye almaya alışmıştık. Tahmin edilebileceği gibi sanatsal ve teorik seviyemiz olduğu kadar insan olarak yapılarımız da çok değişikti. Sıkça görüşler birbiriyle çatışıyor ve görüşlerimiz bir karmaşaya, ayrılmaz bir yumağa dönüşüyordu. Fakat hatırladığım bir kere dahi yoktur ki, Georg Lukacs akıllı ve dikkatlice, hayran olunacak bir sabırla, bazen de acı bir ironiyle veya zeki bir mizahla bu karmaşayı çözmüş ve açıklık getirmiş olmasın – bazen bu açıklık salt aşılmaz karşıt görüşlerin olduğu ve sorunun henüz çözülmediği şeklinde olsa dahi." (Fritz Erpenbeck, Georg Lukacs'ın 70. doğumgünü için, 1955)

— E. Bloch — Ekspresyonizm tartışmasında Lukacs'a karşıt görüşler savundu

1934 yılında "Uluslararası Edebiyat" dergisinde Lukacs'ın "Ekspresyonizmin büyüklüğü ve çöküşü" adlı yazısı yayınlandı. Yazıda ekspresyonizm burjuva-dekadan bir akım olarak eleştiriliyordu. Lukacs'a göre bu akım kapitalist toplumun çöküşünün bir görünümüydü. Hatta Lukacs, makalesinde faşizmin ideolojisi ile ekspresyonizm arasında doğrudan bir bağlantı olduğu tezini ileri sürüyordu.

Lukacs'ın bu yazısı gerçekçilik-sosyalist gerçekçilik, biçimcilik ve modernizm kavramları çerçevesinde yürütülen yeni bir tartışmanın başlangıcı oldu.

Yaklaşık bir yıldan fazla süren ve iki kutuplu yürüyen bu tartışmada bir ucu Ernst Bloch ve diğer ucu Lukacs oluşturuyordu. Lukacs'a göre, "natüralizm, empresyonizm, ekspresyonizm ve sürrealizm", bunların hepsi çöküşe giden kapitalizm döneminin sanat akımlarıydı, burjuva-dekadandı, biçimciydi ve antirealistti. Bunlardan proleter sanat için alıp kullanılabilecek hiçbirşey yoktu. Proleteryanın sanat ve edebiyatının biçimi realizm olmalıydı. Gorki, Thomas ve Heinrich Mann, Romain Rolland vb. gibi "günümüzün büyük realistleri" örnek alınmalıydı. Lukacs'ın görüşlerine karşı en şiddetli polemiği yürüten onun yakın dostu E. Bloch'tu. Lukacs'la arasındaki karşıtlığı Bloch şöyle anlatıyor:

"Ekspresyonizm benim açımdan büyük öneme sahipti, Lukacs ise hep neoklasizmi (yeni-klasizm) çekici bulagelmişti. Neoklasizm düzen ve dinginlik, strüktür ve biçim sanatıdır. Lukacs'ın ekspresyonizmden hiçbirşey anlamamış olması salt düşünsel olarak ayrılmamıza değil, dostluğumuzun soğumasına da yolaçtı..." (E. Bloch ile söyleşi, Les Nouvelles Littéraires, 29.4.1976)

"Das Wort" (Söz) Moskova'da Almanca dilinde yayınlanan Aylık Edebiyat Dergisi, 1937-38 yıllarında sayfalarında ekspresyonizm tartışmaları yürütüldü.

Lukacs'ın bu tartışmada savunduğu 'sosyalist realizm içerikte sosyalizm ve biçimde de realizmdir' şeklinde özetlenebilecek olan görüşlerinin klasizmin sürekli tekrarlanması anlamına geleceği noktasında E. Bloch'un söylediği haklıdır: *"Sürekli yeniklasizm veya Homer ve Goethe'den sonra yapılan hiçbirşeyin kabul edilemez olduğu inancı, bir önceki öncünün sanatını değerlendirirken işe yarar durak değildir." (Ernst Bloch, Ekspresyonizm üzerine)*

Wort'ta yayınlanan çeşitli makaleler bu tartışmanın "ekspresyonizm nedir? kimler ekspresyonisttir? ekspresyonizm bütünlüklü müdür, yoksa kendi içinde farklı akımlara mı ayrılmıştır? ekspresyonizm bir dönem hangi rolü oynamıştır? biçimcilik nedir? sosyalist gerçekçilik ve biçimde gelişme nasıl olacaktır?" noktalarında önemli ve ilginç bir tartışma yürüdüğünü göstermektedir. Ne var ki, bu tartışma çözüme ulaşmadan ve henüz pozisyonlar yeni yeni netleşmeye başlamışken yarıda kesilmiştir.

Lukacs Macaristan'a dönüyor

'45 yılında Lukacs Macaristan'ın kurtuluşundan sonra ülkesine geri döndü. Komünist Partisi'nin hür, demokratik Macaristan Programını aktif bir biçimde destekledi. Yeni kurulan Macaristan Halk Cumhuriyeti'nde çeşitli siyasi ve bilimsel görevler üstlendi. Macaristan parlamentosunun üyesiydi; Yurtsever Halk Cephesi Ülke Temsilcisiydi; Bilimsel Akademi yönetiminde yer almaktaydı vb. Budapeşte Üniversitesi ona estetik ve kültür felsefesi profesörlüğünü vermişti.

Savaştan sonraki dönemde Lukacs esas olarak üç büyük alana eğilir. Macaristan'ın yeniden insaşı ve ülkenin demokratik olarak yeniden yapılandırılması faaliyetine yoğun bir şekilde katılır. Bu onu Macar edebiyat ve kültürüyle daha fazla ilgilenmeye zorlar. Lukacs bu dönemde demokratik edebiyat ve kültürün çehresini ortaya çıkarma tezi üzerine yoğunlaşır ve andaki durumda Macaristan'ın gerçek bir sosyalist kültüre giden yolunun henüz uzak olduğunu düşünür.

İkinci olarak Rus ve Sovyet edebiyatına daha fazla eğilir. Bunu kendi politik pratiği açısından gereklilik gö-

rür. Çünkü Sovyetlerdeki gelişme Macaristan'ın önünde örnektir. 1947-48 yıllarında Puşkin ve devrimci edebiyatçılar üzerinde çalışır. 1949'da Şolohov, Wirta ve Beck, 1950-51 yıllarında da Makarenko, Fadejev, Kasakeviç ve yeniden Şolohov hakkında yazar.

Üçüncü olarak eksistensiyalizm (varoluşçuluk akımı) ile uğraşır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında faşizmin uğrattığı her alandaki yıkımdan kurtulmaya, faşizmin düşünce sisteminin etkilerinden kurtulmaya çalışan burjuva aydınları için alternatif "Marksizm mi, eksistansiyalizm mi?" şeklindeydi. Lukac existansiyalizmin Marksizme yönelttiği eleştirileri geri çevirdi. O varoluşçuluğun hümanist burjuva aydınlarının "üçüncü yol" arayışı olduğunu gayet net bir biçimde ortaya koydu: *"Krizin gelişmesiyle, toplumsal çizgide de "üçüncü yol" ideolojisi giderek artan ölçüde ön plana çıkıyor. Bu insanlığın doğru gelişme yolunun ne kapitalizm ne de sosyalizm olduğunu açıklayan dünya görüşüdür. ... Fakat bilim teorisi alanında 'üçüncü yol' artık savunulamayan felsefi idealizmi yeniden dolaylı yollardan tahta çıkarma görevine sahipken, tarihsel felsefi "üçüncü yol" bunalıma düşmüş entelijansı sosyalizmin sonuçlarından korumak işlevini üstleniyor. Böylelikle "üçüncü yol" yine kapitalizmin savunma kürsüsü oluyor, sadece doğrudan değil, dolaylı yoldan." (Eksistensiyalizm mi yoksa Marksizm mi?, Berlin 1951, s. 20)*

1950'lerden itibaren Lukacs yeniden felsefe ve estetik konularına geri döndü. Somut edebi sorunlara ilgisi ikinci plana düştü. 1953'te "Mantığın Yokedilmesi" adlı eseri yayınlandı. Bundan sonraki dönemde ise tamamen ana eseri olarak 1963'te yayınlanan "Estetik" üzerine yoğunlaştı.

Stalin'in ölümü ve 20. Parti Kongresi'nde modern revizyonizmin hakimiyetinden sonra Lukacs, önce "Stalinist" olarak damgalanır ve edebiyat çevreleri üzerindeki etkisi sarsılır. Lukacs bu dönem bir yandan geçmişine sahip çıkmaya ve bir dönem Stalin'in yanında yeralmasını basit bir "başka alternatif yoktu" şeklinde açıklamaya çalışan, diğer taraftan modern revizyonistlerle aynı ağızdan "Stalinizmin aşırılıkları"ndan kendini ayırmaya özen gösteren bir tavır alır.

"20. Parti Kongresi'nden sonraki duruma bakarsak, durum soyut olarak Marksizmin-Leninizmin dünya çapında gelişmesi için şimdiye kadar olmamış bir şansa sahip gibi görünüyor. .. Marksizmin itibarını yeniden kazandırmak, Marksizme karşı biriken kini bertaraf etmek ve ve Marksizme yeniden güven sağlamak için mücadele etmeliyiz." (15.6.1956'daki felsefe tartışmasındaki konuşmasından)

Yaşamının son yıllarını estetiğin sistematiğini kurma çalışmasına adayan George Lukacs 4 Haziran 1971'de gözlerini yaşama kapar.

• • •

Edebiyat ve estetik alanında öğrenime ömrünü veren Lukacs tüm yetmezliklerine ve hatalarına rağmen Marksizmin bu alandaki gelişmesine büyük katkılarda bulunmuştur. O hayatının önemli bir bölümünü komünist politikacı, teorisyen, edebiyat eleştirmeni, düşünür olarak geçirmiştir. Döneminde proleter devrimci ve antifaşist sanat çevreleri içindeki tartışmalara aktif müdahalede bulunmuş ve bu ideolojik mücadelede Marksizmin savunuculuğunu yapmaya çalışmıştır. 30'lu 40'lı yıllarda yeni bir toplumun, sosyalist toplumun sanat ve edebiyat alanındaki kültür politikasının içeriğinin ne olması gerektiği noktasındaki tartışmalara o zengin çalışmalarıyla katkıda bulunmuştur. Lukacs, özellikle Sovyetler Birliği'nde gelişen "proletkult" çevresinin geçmişin mirasına burun büken sapmaya karşı mücadelede temel sağlayacak zengin çalışmalarda bulunmuştur. Lukacs 18. ve 19. yüzyıl edebiyatçılarını ve onların eserlerini yakından incelemiş, bunların eserlerini Marksizmin süzgecinden geçirerek değerlendirme çalışmasında bulunmuştur. Bu çalışmaların her biri artıları ve eksileriyle sosyalist kültür ve edebiyat tarihinin (eleştirilmesi, kullanılması, değerlendirilmesi) gereken eserleri içindedir.

Lukacs'ın teorik yaklaşımında kendisini tekrarlayan şey onun klasik gerçekçiliğe (özelde Balzac'a) olan hayranlığıdır. Ona göre sosyalist gerçekçiliğin önündeki canlı örnek budur! Sosyalist yazarlar 19. yüzyılda klasik gerçekçiliğin

Lukacs, Yazarlar Kongresi'nde Anna Seghers ve Peter Veres ile ...

erişmiş olduğu zirvedeki örneğin roman tekniğini aynen alıp yeni içerikle, sosyalist içerikle birleştirmelidirler. Bu bağlamda Alman edebiyatçılarından Ernst Bloch, Anna Seghers ve diğerleriyle yürüttüğü tartışmada sonuç itibariyle yeni klasizmden başka bir biçim tanımayan bir pozisyonda durmuştur. Sonuç itibariyle sosyalist gerçekçiliğin içeriğinin bu şekilde daraltılarak yeni biçimlerin denenmesini engelleyen yanlış bir yaklaşımın yerleşmesine hizmet etmiştir.

Revizyonist Lukacs...

Lukacs bütün dönemler partiye bağlı kalmasını ve partili olmaya çok büyük önem vermesini şu cümleyle ifade ediyordu: *"Right or wrong, my party,"* ("Doğru ya da yanlış, benim partim")

Sözkonusu Komünist Partisi ya da komünist partiler, bazı hatalarına, hatta ilkesel hatalarına rağmen özde aynı parti olarak kalsaydı, ironiyle söylenmiş bu cümleyi şüphesiz anlayışla karşılamak mümkündü. Ancak, 20. Parti Kongresi ertesinde SBKP'nin (ve onunla birlikte saf tutan diğer partilerin) salt ismi aynı kalmıştı. Bir zamanların komünist partisi revizyonistleşmiş ve sosyal faşist diktatoryanın bir aygıtı olmuştu. Bu bilindiğinde Lukacs'ın "sadakati" kabul edilemez bir ilkesizliğin dışavurumu olarak değerlendirilmek zorundadır.

Lukacs, modern revizyonizmin hakimiyeti yıllarında çeşitli vesilerle ve sık sık geçmişine ilişkin sorularla karşılaşmış, burjuva ve revizyonistler tarafından Stalin dönemindeki hizmetleri/yandaşlığı nedeniyle sorgulanmıştır. Lukacs'ın bunlara cevabında da benzer oportünist tavır göze batmaktadır. Örneğin, "New Left Review" dergisinde şu satırlar yeralıyor:

"Ben her zaman sosyalizmin en kötü biçiminde dahi kapitalizmin en iyi biçiminde olduğundan daha iyi bir yaşam sürdürülebileceği düşüncesinde oldum." Seçeneğinin her zaman sosyalizmden yana olduğunu belirten ve bu noktada puan toplamaya çalışan Lukacs esasen bu tavrıyla birincisi Stalin dönemine saldıran modern revizyonizmi aklamaktadır. Ve ikincisi; 20. Parti Kongresi öncesi döneme ilişkin kendi sorumluluğunu da tartışma dışı bırakmaktadır. "Kötü sosyalizm"e ve partinin o günkü siyaseti ve uygulamalarına karşı eleştirileri ve mücadelesi nerededir peki? Bu sorular elbette yanıtsız kalıyor.

Ve Lukacs'ta özeleştiri...

Lukacs, kendisiyle yapılan bir söyleşide çocukluğuna ilişkin şu anıyı anlatır: *"Anneme karşı bir nevi partizan savaşı yürütüyordum, çünkü annem bize karşı çok katıydı. Ceza olarak bizi af dileyinceye kadar evdeki karanlık bir kilere kapatıyordu. Ben bu sorunda tam ayrımcı davranıyordum. Eğer sabah saat 10'da olduysa bu olay, o zaman saat onu beş geçe af diliyordum ve herşey yoluna giriyordu. Babam her zaman saat ikide eve gelirdi. Babam eve geldiğinde annem evde gergin bir hava olmasını istemezdi. Yani beni saat birden sonra hapsettiğinde, dünyanın hiçbir gücü bana af dilettiremezdi, çünkü biliyordum ki ben af dilemesem de o beni bir buçuğu beş geçe dışarı bırakacaktı." (söyleşiden)*

Lukacs'ın çocukluğundan anlattığı bu anı onun ileriki dönemdeki "özeleştiri-mekanizması"nı çok iyi aydınlatıyor. Çocuk 'gerilla' da, yetişkin 'partizan' da 'kurtarıcı baba'nın eve gelmesine daha çok olduğunda özeleştiriyi basıyor ve kendini kurtarıyor! Burada özeleştirinin kof bir biçimsel edime, her dönem hareket içinde kalabilmenin bir biletine dönüştürülmesi sözkonusudur. Özeleştiri amacından saptırılmış ve Lukacs'ın deyimiyle bir "hayat yalanı"na dönüşmüştür.

Lukacs bu karakter özelliğini kendisi de kısmen itiraf ediyor. Çocukluğuyla ilgili küçük başkaldırılarını şöyle yorumluyor: *"Olayın öncesinde direniş - sonra da bilinçli boyuneğiş: beni ilgilendirmez tavrı; büyüklerin beni rahat bırakmalarını istediğimde: şu duyguyla boyuneğiş: anlamsız bir mesele, direnmeye değmez."*

Lukacs'ın burada savunmaya çalıştığı tutum onu sosyalist-komünist hareket içinde "her dönemin adamı" yapmıştır. Ancak bu tutum, bir komünist siyasetçi, yazar, edebiyatçı açısından kabul edilemez bir tavırdır. Eleştiri-özeleştiri, (başkalarının olduğu kadar kendi yanlışlarına karşı da mücadele) bir komünistin ve bir komünist partisinin gelişmesi açısından vazgeçilmez eğitim aracıdır. Oportunizm ve eleştiri-özeleştirinin içinin böyle boşaltılması bu aracı kullanılamaz hale getirmekten öte birşeye hizmet etmez.

• • •

Herşeye rağmen Lukacs'ın yaşamdan ve bıraktığı mirastan olumlu, olumsuz öğrenilecek çok şey vardır. Georg Lukacs dünya komünist hareketi tarihinin en çalkantılı, parlak ve sarsıcı döneminin tanığıdır. Fakat o bu dönemi salt bir tanık olarak değil, tarihi şekillendiren eylemcilerden biri olarak yaşamıştır.

KAYNAKLAR:

— Georg Lukacs, "Kendi Sözleri, Resim ve Belgeleriyle Yaşamı", J. B. Metzler, 1981 Stuttgart
— Text + Kritik, Heins Ludwig Arnold tarafından yayımlanan edebiyat dergisi, sayı 30/40, Ekim 1973
— Georg Lukacs ile Diyalog ve Tartışma, 1975 Leipzig
— Georg Lukacs, "das Wort" ve "Linkskurve'de yayınlanan realizm yazıları
— Georg Lukacs, "İdeoloji ve Politika Yazıları", Seçme Yazılar II, 1967 Darmstadt
— Georg Lukacs, "Edebiyat Sosyolojisi Yazıları", 1985 Frankfurt a. M.
— Georg Lukacs, Moskova Yazıları (1934-1940), 1981 Frankfurt a. M.
— Lukacs, Fritz J. Raddatz, Alan Yayıncılık, 1984
— Tarih ve Sınıf Bilinci, Belge Yayınları, Mart 1998

Da Durukun

A. KADİR KONUK

Da Durukun Hasan'ı tanımıyorsunuz değil mi? Zaten sorun burada, tanınmamak. Da Durukun da, tüm başarılı eylemlerine karşın insanların onu tanımamasından, bir türlü ünlü olamamaktan yakınıyor ve "Bu insanlar asıl değer nerede yatıyor, asıl cevher kimde, bir türlü anlayamıyorlar" diyor.

Da Durukun Hasan esmer, biryetmiş boyunda, ince yapılı, güleç yüzlü, eşek şakasına bile dayanıklı, imam bıyıklı... Asıl özelliği Alucralı olması. Ona göre "Alucra'dan başka kent yok"tur. Ama Alucra tarihi boyunca bir türlü kent olma şansını yakalayamamış, o başka...

1960 askeri darbesi sırasında Alucra kazasının Karabörk köylüleri kaymakamlığı basıp "Biz darbe istemiyük" dediklerinden olacak, Da Durukun Hasan Karabörk köyünden evlenmiş. Eşi dünya tatlısı, candan bir arkadaş. Oğullarının küçüğü sanatçı ruhlu, minik filozof, büyüğü ağırbaşlı, futbolcu olmaya aday, şeker çocuklar.

Da Durukun Hasan'ı açıktan kızdırmasa da, içten sinirlendiren en önemli konu, kazalıktan kurtulup bir türlü il olamayan Alucralıların vatandaştan sayılmaması.

Giresun'u Şebinkarahisar'dan geçerek Alucra'ya bağlayan dik, içirimlere arkadaş Kümbet yolunun inişinde bir minibüs sürücüsü minibüsü devirince yolculardan birkaçı ölmüştü. Olay yerine gelen savcı olayın şokunu atlatamamış olan sürücüye, "Evledğm, biraz daha dikkatli sürseydin de bu vatandaşlar ölmeseydi olmaz mıydı?" deyince sürücü yerde yatan ölülere bakıp: "Onlar vatandaş değildi savcı bey, Alucralıydılar!" diye yanıt verdiğini günden beri Alucralılar vatandaşlık statülerini yitirmişlerdi. Da Durukun Hasan o sürücüyü eline geçirebilseydi, kavgacı biri olmasa da elinden bir kaza çıkabilirdi. Kendisine o fıkrayı anımsatanlara hemen Alucra'nın, özellikle de kıraç bir alanda, taşların, kayaların içinde kurulu kendi köylerinin güzelliklerini, orada nasıl kuzu, oğlak yaydıklarını ve bir taşla bir oğlağı nasıl öldürdüğünü anlatması da bu yüzdendi.

Da Durukun Hasan'ın –bir imamın oğlu olarak dünyaya geldiği için– öğrenimini din ağırlıklı olarak yapması hiç de anormal değildi. Ama babası ilk dini bilgileri yeterli bulmadığından, ukumuş imam olması için onu imam hatip ortaokuluna gönderdi ve Kur'an'ı ezberletinceye kadar beyninde boza pişirmeye devam etti. Da Durukun da bu öğrenim işinde pek gönülsüz sayılmazdı. Kolay mı, camilerde bir yığın insan onun arkasına geçecek, o ne derse onlar onu yapacak, o yatınca onlar yatacak, o kalkınca onlar kalkacaktı. Zaten Da Durukun kendisinde liderlik özellikleri olduğunu çok açık söylemese de, arada bir sözcüklere anlamlar yükleyerek sezdiriyordu.

Kendisinden önce imam olan gençlere bakıp "O tipsizler imam oluyorlar da benim gibi yakışıklı biri neden olmasın?!" diyerek günlerini cami, okul ve ev arasında geçirirken babası Almanya'ya işçi olarak gitti ve bir süre sonra da çocuklarını Almanya'ya götürerek, "gavur" dediği Almanların arasında onların dinlerinde, imanlarında insanlar olarak yetişmesi için elinden geleni ardına koymadı. Böylece Da Durukun'un imam hatip okulunu bitirme, okullu imam ol-

Sülün

A. KARABAĞ

Zemheri
azması azgın
Barmen
keçi kuruntulu
Takvim
ayran budalası

Aralığın yirmisi
şişenin yanisi
safran muhabbeti
Fıçı bira
çörkü musluk
Satan
sarhoş
Alan
sarhoş

Sofu sülün
ne yapsın

ma hayalleri de suya düştü. Çünkü Almanlar ülkelerinde imam hatip okulu açabilecek bir cuntacıyı bir türlü bulamamışlardı.

Da Durukun babasının emeklerini boşa çıkarmadı doğrusu. Ve günün birinde, babası hasta olduğu için, camideki cemaatin önüne geçme olanağını yakalayınca önce kaçacak bir yerler aradı, sonra tüm cesaretini toplayarak imam yerine geçti ve... bildiği tüm duaları unuttu! Eğer küçük kardeşi yanında olmasaydı, kulağına duanın ucunu anımsatmasaydı Da Durukun belki de yaşamının en trajik olayını yaşayacaktı. Namazdan sonra kendisine, "Duayı unuttun değil mi?" diyen küçük kardeşine ters ters bakıp, "Ne unutması lan, ben konsantre oluyordum!" diyerek kendisini kurtarmaya çalışması ise ayrı bir olaydı. Ne yani, o tipsiz, çelimsiz, suratsız adamlar bir çırpıda mı buluyorlardı duaları?! Onlar da önce konsantre olmuyorlar mıydı? Arkasına dizilip, "Durdum divana, uydum imama!" diyen o kadar insanın günahını vebalini boynuna almak kolay mıydı? İnsan öncelikle tanrı ile arasında bir bağ kurmalı, namaza öyle başlamalıydı. Bu bağ kurma süresinin ne kadar uzun sürebileceğini kim bilebilirdi? Tanrının interneti olsaydı, haydi neyse...

Almanya'daki camilerde yeterince imam bulunduğundan, Da Durukun'un fabrika işçiliğini seçmesi anormal bir davranış biçimi sayılamazdı. Namazını kılarak fabrikada çalışmak da aynı yolda ilerlemenin bir biçimi sayılırdı pekala. Ayrıca fabrikada imamlıktan daha fazla para kazanılıyordu.

Da Durukun fabrikaya girdikten bir süre sonra kendisine ilginç gelen bazı insanlarla tanıştı. Bu insanlar namaz kılmıyor, tanrıya inanmıyorlardı, ama yine de iyi insanlara benziyorlardı. Anlattıklarına bakılırsa değişik bir dünya kurmak için dünyaya gelmişlerdi. Çoğu, herhangi bir işyerinde çalışmıyor, kendilerine meslekleri sorulduğunda da bunun gizli olduğunu çağrıştıran sözcüklerle konuyu değiştiriyorlardı. Da Durukun bu insanların kendisine getirdiği açık basılıp gizli dağıtılan bildirileri ve kitapları okuyarak daha yakın ilişkiler geliştirirken, bu insanların da öyle kendisinden pek yetenekli olmadıklarının ayırdına varmakta gecikmedi. Ne yani, o eciş, bücüş adamlar lider olabiliyorlardı da, doğuştan liderlik özelliklerini taşıyan kendisi neden olamasındı?! Hem bu adamlar öne geçmek için camiye gereksinim duymuyorlardı. Üç kişiyi bir araya getiren lider oluyordu ve bu ömür boyu rahatlıkla sürebiliyordu.

Da Durukun bu gerçekliğin ayırdına vardıktan sonra, okuyup okuyup bir türlü anlayamadığı kitaplardan ezberlediği sözcüklerle liderliği yakalamaya çalışırken, babasından ve camilerden bir hayli uzaklaştığının ayırdına varamamıştı. Ve bir gün kendisini tanrıdan da uzaklaşmış bulunca korkudan geceler boyunca uyuyamadı. Namaz kılmıyordu, babasını kandırmak için göstermelik oruç tutuyordu, evde çocuklarını dini konulara yönelik eğitmiyordu, üstüne üstlük bir de dinin insanı uyuşturduğunu söylemeye başlamıştı. Elbette bunları babasının kulağına gitmeyecek şekilde yapıyordu ve bayramlarda mutlaka babasının elini öpmeye gidiyordu.

Bir gün izine gittiğinde, yazları Marmaris'te çalışan, kışlarını Almanya'da geçiren tip bir arkadaşı uzakta duran birini gösterip, "Bak Hasan, bu adam şair, gel seni tanıştırayım" deyince Da Durukun'un kanı beynine sıçradı. Arkadaşının şair diye gösterdiği adam bir kere gençti, çocuk denilebilecek bir görünüşü vardı. İkincisi tipsizdi, yani Da Durukun'un ölçülerine göre yakışıklı değildi. Üçüncüsü adam cüce denilebilecek kadar kısa boyluydu. Arkadaşı, "Tanışmak ister misin?" deyince içinden "Bu hıyarla tanışsam ne tanışmasam ne, onu şiir diye yazarım!" demesine karşın, "Tanışalım bakalım!" dedi. Şair onları gülerek, hatta kahkaha atarak karşıladı, önce Da Durukun'un arkadaşına sarıldı, sonra sanki kırk yıllık dostmuş gibi Da Durukun'u yanaklarından öptü.

Adam hiç durmadan konuşuyordu. Oldukça da sulu biriydi. Kendince iğrenç şakalar yapıp, gene

Karşılaştık çok sonra

H. TUĞRUL ATASOY

sordu;
-nasıl tanıyamadın beni
bunca değişmene rağmen
ben tanıdım ya seni
dedim;
-tanınamayacak halde olan kişi
tanıyamaz artık tanınsa da
kendini tanıyabileni
dedi,
-ama sesin
hiç değişmemiş inan
aynı hüzün
ve aynı isyan
dedim,
değişmez sesi insanın
değişse de zaman
değişse de insan
sürer çünkü hüzün
ve hiç dinmez isyan
eğer insan kalır ise insan

kendisi gülüyordu. Da Durukun, "Bunun gibi piçler şair olduğu için ülkede şiir gelişemiyor" diye düşündü ve izin biter bitmez şiir işiyle uğraşmaya karar verdiğini akşam üzeri arkadaşına açıkladı.

Da Durukun'un bu kararını duyan arkadaşı önce onu uzun uzun süzdü, sonra "Bir şeyin yok ya?" diye sordu.

"Neyim olacak?!" dedi Da Durukun.

"Bilmiyorum. Sanki hasta gibi görünüyorsun. Belki de güneş çarptı."

"Hiç bir şeyim yok. Şiir yazacağım. Hatta roman bile yazabilirim. O kadar."

"Git işine be Da Durukun. Herkes kendi işini yapsa olmaz mı?"

"Ulan o düdük şairse ben neden olamayacak mışım?! Bir yazmaya başlasam, sen gör ne romanlar çıkarırım. Benim hayatım roman be, hayatım!"

"Kaç yaşındasın sen?"

"Otuzüç ne olacak?"

"Senin hayatından çıksa çıksa otuzüç sayfa yazı çıkar be!"

"Sana bin sayfalık roman sunarım, o zaman aklın bir yerlerine vurur."

"Bırak bin sayfayı, sen altı ayda bana yüz sayfalık bir roman yaz, sana bir kuzu alacağım.

"Tamam lan, altı ay değil, üç ayda bile yazarım. Yüz sayfa nedir be, kaleme bir sarılınca..."

"Altı ay. Altı ay sonra romanı bitiremezsen kuzuyu yeriz, tamam mı?"

"Tamam, rakılar da kaybedenden."

O gece Da Durukun yazmaya başladı. Konusu hazırdı zaten. Tanıdığı ünlü bir deli vardı. Bu delinin yaptıklarını yazsa, değil yüz sayfa, bir beşyüz sayfa roman çıkarırdı be... Ramın yazanlar kendisinden daha mı yetenekliydiler yani?! Kaç tane yazar gördüyse hepsi de kel, tipsiz, manyaklaşmış adamlardı. Çocuk gibi herşeye bozuluyor, küsüyor, konuşurken de dalga geçiyorlardı. O öyle bir yazar olacaktı ki, alçakgönüllü, ama kendini ezdirmeyen, çevresinde saygı uyandıran, yeri geldiğinde de sözü gediğine oturtan...

"Bize bir yerlerden para çıksa Ayfel Kalesi'ne gideriz değil mi arkadaşlar?" dediği için kendisine gülen arkadaş bozuntularını da bir güzel mat edecekti. Ne vardı yani, Eyfel Kulesi diyeceğine Ayfel Kalesi demişse? Bu insanlar redaksiyon diye bir şey bilmiyorlar mıydı? O bir sohbette söylediği gibi, yanlışlıkla "Yakomaz" yazsa, düzeltmen mutlaka onun ne dediğini anlayacak ve "yakamoz" yapacaktı, değil mi? Yoksa düzeltmenlere ne diye para ödensindi ki?

Hem o yakamozun ne olduğunu bilmiyor muydu yani? Hayatı denizde geçmişti onun be, denizde. Evet, denizden 150 kilometre uzakta, Alucra'da doğmuştu, ama o herşeyiyle Karadenizliydi. Yakamozu o bilmeyecekti de kim bilecekti? Hem onun gibi balık yakalayan da yoktu. Oltayı bir atışta beşini çekmese de dördünü çekiyordu balıkların. Onun oltası öyle iki üç iğneli çocuk oltalarına benzemezdi. Altı igneden aşağısını kullanmazdı o. Balıklarda aşağıda sıraya girer, onun oltasına takılmak için can atarlardı. Çünkü o oltayı bir başka sallardı. O oltayı sallayınca balıkların beyni semah dönmüş Mevlana dervişi gibi bulanır, kendilerini Da Durukun'a armağan ederlerdi. Sadece bir kere o kel adam kendisinden önce balık yakaladı diye ne olmuştu yani? Hem o gün o küçük kardeşi onun oltasını dörtlü hazırlamış, ona tuzak kurmuştu. Yoksa o kel de kimdi be!

İnatlarına yazacaktı o romanı. Hem onun yazacağı roman belki de bestseller olacak ve birçok dile çevrilecekti. O zaman gelsinler de sözcükleri doğru kullanmıyor diye onunla dalga geçsinlerdi bakalım.

Hırsla ve hızla başladığı romanın onuncu sayfasına geldiği zaman konunun bitmek

üzere olduğunu görünce telaşlandı. O romanı yazabilmek için, daktiloda yazı yazmasını bilmediği halde eve bilgisayar bile almıştı. Her ne kadar bilgisayarı çocuklarının gelişmesi için aldığını söylüyorduysa da en çok kendisi oturuyordu karşısında.

Oturuyordu evet, ama o lanet olası sözcükler nedense birbiri ardısıra dizilmiyor, roman bir türlü ilerlemiyordu.

Zaman doldu. O kalleş, alçak, şerefsiz zaman başka günlerde bu kadar hızlı geçmezken, onun roman yazacağını biliyormuş gibi göz açıp kapayıncaya kadar dolmuştu ve o hala otuzuncu sayfanın üst köşelerinde dolaşıyordu.

"Kuzu çok lezzetliydi Durukun" dedi arkadaşları, "Kesene bereket."

Da Durukun üçüncü bardak rakısını içmişti ve heyheylenme zamanına az kaldığını bildiği halde, "Yazacağım o romanı" dedi, "Var mısınız bir kuzusuna daha."

"Kuzu yemenin ne kötülüğü var kardeşim, sen getirdikten sonra yiyen bulunur" diyerek güldü ötekiler ve böylece yeni bir kuzu anlaşması daha yapıldı. Bu kez de yüz sayfa yazacaktı ve önceden yazdığı otuz sayfadan sonra sadece yetmiş sayfa yazması gerekiyordu. Zaman üç aydı.

"İster türkü yaz, ister mektup, önemli değil, senden istediğimiz şey yüz sayfayı bize göstermen" dedi ötekiler.

Da Durukun dördüncü bardak rakıdan sonra uzayan alt dudağını emerek "Ben beşyüz sayfa bile yazabilirim aslanım" dedi ve o gece eve gider gitmez tüm yorgunluğuna karşın on sayfa yazıyı döktürdü.

Da Durukun Hasan değil yorulmak, uykusuz kalmak, arkadaşlarına kuzu yedirmek, arkadaşları için canını bile verebilirdi. Çok sevdiği, değer verdiği, bekarlıktan bıkmış, bir türlü evlenmenin yollarına bulamamış, arada bir çay içerek gönül eğlendiren bir arkadaşının, tramvayın arkasından koşarken ayağını burkması sonucunda çift bastonla gezdiğini görünce elbette onun da bir şeyler yapması gerekiyordu. Arkadaşı rapor alıp işyerine gitmemişti. Da Durukun bu durumda arkadaşına ihanet etmemek için sağ ayağının altında beliren nasırı doktora göstererek "Ölüyorum" deyip üst üste dört hafta rapor aldı. Arkadaşı işe başlayalı çok olmuştu, ama o küçücük nasırı doktora göstermeye devam ediyordu. Doktor "Yeter, işi büyüttünüz" deyince bozulmuş olmasına karşın, arkadaşı için yaptığı bu özveriden mutlu bir şekilde işyerine döndü ve sonraki günlerde "İyiki arkadaşının ayağı kırılmamıştı, yoksa sen ayağını kestirirdin" diyenlere, "Biz dostlarımız için canımızı bile veririz" diyerek ne kadar özverili olduğunu da kanıtlamış oldu.

Evet, onun arkadaşları için yapamayacağı hiç bir şey yoktu, ama zaman giderek azalıyordu ve onun mutlaka bir şeyler yazması gerekiyordu. Hızla ve yeni bir metodla yazılarına devam etti. Nereden duyduğunu kendisi bile anımsayamıyordu, ama yazarların yazı yazarken içki içtiğini, içkinin ilham perilerini dansettirdiğini duyduğundan ve bu duyumdan yola çıkarak her iki sayfaya bir büyük rakı olmak üzere içkiyi yazısına ortak ettiğinden, ayrıca "Benim gibi kimse rakı içemez" diyenlerden olduğundan yazdığı ikinci sayfa dolmadan uykusu geliyor ve "Uykuda ilham daha iyi gelir" diyerek pelteleşmiş bir halde yumuşacık yatağa uzanıyordu.

Derken o zalim, insafsız, dur durak bilmeyen üç ay doldu.

Yeşil

SEDAT ARI

yurdumun
çatallanan tenine
trafik lambaları kondurdulardı
ışıkları; kırmızı sarı
mavi!
altına da gökkuşağı vurduydu;
kırmızı sarı
yeşil!...

Bahar mısın nesin

FARUK EMRE ÖZÜNLÜ

bahar mısın nesin
bir baktım gözlerine
dağ havası doldu ciğerlerime

bahar mısın nesin
sen yanıma yaklaşınca
akasya kokusu hayatta

baharsın sen bahar
kış soğukluğunu hissettim birden
sen kaybolunca gözden...

Ortada sadece, bilgisayarda ondört punto ile yazılmış, altmış sayfa yazı vardı. Kuzu gene gitmişti. Eşi "Eğer arkadaşlarına kuzu yedirmek istiyorsan yedir, bu sorun değil, ama lütfen yeni bir iddiaya girme. Çünkü evde yarattığın sinir ortamına dayanmak olanaklı değil." dediği için üçüncü kez "Yazarım" dediğinde arkadaşları "Biz kuzu yemeye bayılırız" diyerek güldüler.

"He ya" dedi Da Durukun, "Kasaba gittim, kuzu var mı dedim, adam 'Kaç tane abi' deyince moralim korkunç bozuldu. Alnımda mı yazıyor benim hep kaybettiğim?"

Da Durukun sonraki aylarda da oynadığı oyunlarda, girdiği iddialarda kaybederek bir çok kuzunun daha kızartılmasında suçortaklığı yapmaktan geri durmadı. En iyi okeyi, en iyi batağı, en iyi pokeri, en iyi yanığı o oynuyordu çünkü. Ve gerçekten de en iyi o kaybediyordu. O kel adam bile onsekez yıl okey oynamadıktan sonra, oynadıkları ilk oyunda onu yenmişti. Şans işte. Yoksa Hasan'a rakip mi dayanırdı.

Doğruyu söylemek gerekirse Da Durukun mücadeleci biriydi. Öyle kolayca yılması olanaklı değildi. Yaşamda bir çok deneyimden geçmiş, pişmişti. Ve bir gün, çalıştığı fabrikada, kendisine ününü kazandıran "Da Durukun" adını da üstün bilgi birikimi sayesinde elde etmekten kaçınmadı.

Fabrikada çalıştığı bölüme yeni bir bilgisayar getirilmişti. Ustabaşı ona bilgisayarı nasıl kullanacağını gösteriyordu.

"Passen Sie auf Herr" diyerek göstermeye başladı ustabaşı. "Da drücken, da drücken, enter! Das ist einfach. Haben Sie verstanden?" (Dikkat edin. Buraya basacaksınız, buraya basacaksınız sonra okey. Çok basit. Anladınız mı?)

Ustabaşının parmakları tuşların üzerinde kuş gibi uçuşmuştu. Hasan ustabaşına biraz utanarak baktı ve "Bir kez daha gösterer misiniz? dedi.

Ustabaşı yeniden "Das ist einfach. Da drücken, da drücken, enter" diyerek hızla tuşlara bastı ve "Anladınız mı" diye sordu.

Hasan ustabaşının hızla çalışan parmaklarını izleyemediğinden, "Anlayamadım, bir daha yapar mısınız" dedi, kızararak.

"Mein God" dedi ustabaşı, "Warum verstehen Sie nicht. Da drücken, da drücken, enter! Verstanden?" (Allahım! Neden anlayamıyorsunuz? Buraya basın, buraya basın okey. Anladınız mı?)

Hasan ustabaşının yüzüne kısa bir süre baktıktan sonra "Amentü billahi ve melaiketihi ve kütübihi ve resülihi vel yevm'ül ahiri..." diyerek amentüyü bir çırpıda okudu ve "Haben Sie verstanden" diyerek ustabaşına sordu.

Ustabaşı ona ters ters baktı ve "Wie kann ich das verstehen" dedi. (Nasıl anlayayım?)

Hasan kazandığı zaferin neşesiyle güldü ve "Ya" dedi. "Da durukun da durukun enter, wie kann ich das verstehen?" (Ya, buraya bas buraya bas, okey, nasıl anlayayım ben?)

Sonradan bilgisayarı çalıştırmasını öğrendi elbet Hasan. Neden öğrenmesindi ki? O geri zekalı değil di ya.

Şimdi bilgisayar kursuna gidiyor. Üç aylık kursta bilgisayarda kağıt oynamasını öğrendi. Ustaya ders verecekmiş yakın bir zamanda.

Hala tanıyamadınız mı Da Durukun'u? Adama gıcığınız mı var kardeşim? ✐

Kırıl(g)an insanlar ülkesi

BEKİR TORBALIOĞLU

-Yüreğinde fay hattı geçenlere

yaşamın bıçak sırtında olduğunu
sabahı ölümle karşılayanlar
söyleyemez elbet

söylemek için kınından
çekilmek gerekse de
kırılgan insanlar ülkesinde
ya çok katlı binalardan düşülür
ya da enkazdan bulunur bütün ölüler

hiçbir izin umuda dair olmadığı
belirsizlikler toplamıdır
kırılgan insanlar ülkesi
dün unutulmuş, gün endişe,
gelecekse kaygı

ey zaman
ey kırılgan insan tacirleri
karabasanlar satan kılavuz medyalar
dayatma ruh satıcıları
ölümün dili ortak.

aynı ölüyor her ölen. ✐

2. Uluslararası Nazım Hikmet Şiir Ödülü Aimè Césaire'e verildi...

H. CANDAN

2. Uluslararası Nazım Hikmet Şiir Ödülü, 17 Ocak 2000 Pazartesi akşamı Atatürk Kültür Merkezi Büyük Salonu'nda düzenlenen törenle Aimè Césaire'e verildi.

John Berger (İngiltere), Henrik Nordbrandt (Danimarka), Titos Patrikios (Yunanistan), Andrei Voznesenski (Rusya), Memet Fuat, Selahattin Hilav va Cevat Çapan'dan oluşan Uluslararası Seçiciler Kurulu, Martinik'li şair Aime Césaire'i ödüle değer bulduğunu açıklamış, Césaire'in yalnızca iki dünya savaşında yaşanan insanlık dramını değil, 20. yüzyılda bütün ezilenlerin özgürlük ve eşitlik özlemini çarpıcı bir dille açıkladığı için ödüle değer bulunduğunu belirtmişti.

Aimè Césaire 1913'te Martinik'te doğdu. Paris'te, Ecole Normale'i bitirdi. Gene Paris'te siyah Afrikalılara kültürel kimliklerini yeniden kazandırmayı amaçlayan edebiyat akımını başlattı. 1939'da Martinik'e dönerek bir süre öğretmenlik yaptı. 1941'de Césaire'le tanışan Andre Breton onun yapıtlarının daha iyi tanınmasına yardımcı oldu. 1946'da Komünist Parti adayı olarak yerel seçimlere giren Césaire, Fort-de-France'ın Belediye Başkanlığı'na seçildi. 1956'da Macaristan'daki ayaklanmanın Sovyetler Birliği tarafından bastırılması üzerine Komünist Parti'den ayrılarak Martinik Bağımsız Devrim Partisi'ni kurdu.

Şiirlerinde geleneksel biçimlerden uzaklaşarak gerçeküstücü akımın anlatımın özgürlüğünden yararlandı ve Afrika'ya özgü çarpıcı imgeler kullandı. Cahiers d'un retour au pays natal (Anavatana Bir Dönüş Defteri, 1939), Les armes miraculeuses, (Mucizevi Silahlar, 1946); Soleil cou coupe (Boynu Vurulmuş Güneş, 1948); Ferrements (Prangaya Vurmalar, 1960) gibi şiir kitaplarının yanısıra La Tragedie du Roi Christophe (Kral Christophe'un Trajedisi, 1936) ve Une saison au Congo (Kongo'da Bir Mevsim, 1966) gibi oyunları da vardır. Bu son oyunu Paris'te çalışan ünlü tiyatro yönetmeni Mehmet Ulusoy tarafından sahneye konmuş, büyük başarı kazanmıştır.

ZENCİLİK'ten bölümler

Onlar ki ne barutu ne pusulayı buldular
Onlar ki hiç bir zaman buhara da elektriği de egemen olmayı beceremediler
Onlar ki ne denizleri ne gökyüzünü keşfettiler
ama kendi köşelerinde acının yurdunu bilirler.
Onlar ki gurbetçilikten başka yolculuk bilmezler.
onlar ki diz üstü gelip dinginleşmişlerdir
uzaklaştırıldılar ve hristiyanlaştırıldılar onlar
yozlaştırma aşılandı onlara
boş ellerin tamtamları
ses veren acıların tamtamları
(.....)
Benim zenciliğim bir taş değildir, günün uğultusuna tekme indirmiş onun sağırlığı.
Benim zenciliğim toprağın ölü gözü üzerinde ölü suyun bir ak lekesi değildir.
Benim zenciliğim ne bir kuledir ne bir katedral
Dalar toprağın kızıl etimin içine.
Dalar gökyüzünün kızgın etinin içine.
Kaskatı sabrının koyu bitkinliğini deler.
(.....)

(Anavatana Bir Dönüş Defteri'nden çeviren: Eray Canberk)

Césaire şiirine genel bir bakış

LİLYAN KESTELOOT
(ÇEVİRİ: METİN CENGİZ)

Aimè Césaire (1913, Martinik) — 25 Haziran 1913'de Martinik'te do an Césaire, Ecole Normale Superieuro'da lisans yaptı. Fort-de-France'de birkaç yıllık öğretmenlik yaptıktan sonra, 1944'de Komünist Parti milletvekili seçildi. Uzun süre Fort-de-France'de Belediye Başkanlığı görevinde bulundu.

Césaire'in Zenci Hareketi'nde rolü büyüktür. Ve de yapıtı ele alındığı zaman insan şaşırmaktadır. Çünkü Césaire'in şiiri alabildiğine zordur, Damas'ın şiiri gibi halka hiç dayalı değildir, lirik konu, Senghor'un şiiri gibi pittoreskle ne süslenmiş ne de bezenmiştir ama biçemde olduğu kadar tonda ve temalarda da gerçekten dobradır. Söz dizimi çarpıtılmış, o denli geniş sözcük dağarı bulunan bir biçemdir ki, söz yardımı olmaksızın bir şiiri pek seyrek kavranabilir. Üstelik, biçemi, zaman zaman açıklanması büyük ustalık ve incelik isteyen , çok kişisel simgeleri aşırı kullanır; böylelikle Césaire'in her dizesi açık ve belirgin bir anlamı olan bir imge ya da bir dizi imge içerir. Bu imgelerin anlamı keşfedilmezse şiir anlaşılmaz kalır. Césaire'in dramının ve mesajının anlaşılması bunun için bu hermetik sandıkların açılmasına bağlıdır.

Çünkü Césaire'in özünü, kişisel sorunlarının, halkının ve ırkının dramı, militan eyleme "angajman"ı, insancıl, öyleyse bunların belirlediği evrensel tanıklığın tam kaynaşması, bütünleşmesi oluşturur. "Yenilmiş bir halkta kükürt ve lav ağacını iklime uydurmak" yani, toplumsal ve ırksal olduğu kadar kültürel sarsıntıları, başka yerde daha önce görüldüğü gibi Antillilerde yeniden oluşturmak, (Meşru Savunma, Claude Mac Kay, Guillen, Damas), onları insanlık onuru duygusuna yeniden kavuşturmak, onları yaşama korkusundan, zenci olma korkusundan, kısacası köle zihniyetinden kurtarmak için –çünkü, Frobenius'u yansılarsak, Antillilerin "iliklerine dek sömürgeleştirildikleri" söylenebilir– yaklaşık yirmi yıldır boş yere çabalayan Martinik milletvekilinin kişisel sorunları...

Alabildiğine yalnız, desteklenmeyen, yanlış anlaşılmış, kıskançlıklarla, dalaverelerle hatta komplolarla karşı karşıya kalan önderin sorunları... (Bkz. Kral Christophe, Ve Köpekler Susuyordu). Césaire, kendi yakınlarının alçaklığına karşı olduğu kadar yabancıların açgözlülüğüne karşı da savaşım vermek zorunda kalmış isyancıdır.

Aimè Césaire, Seçme Şiirler, Nâzım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları

Sürgün, adalı, Antiller'deki kardeşleriyle paylaştığı sorun; Afrika'ya duyulan sıla özlemi ve 70 km. genişliğinde, üçyüzbin sakiniyle çok kalabalık bir adada boğulma duygusu: "Her yanı umutsuzca tıkanmış bu ada" — "bu kuş pisliği, bu ağlayan mercanların hırçılıkları, kafes ve bataklık."

Irk dramına gelince, kimse Césaire'in dile getirdiğinden daha iyisini yapamaz, hatta belki de güzelini duyamaz. Césaire'in sesi zenci diyasporasının sınırlarına dek erişti; onun "Anayurda Geri Dönüş Defteri" yeryüzündeki tüm zencilerin ulusal marşı olarak değerlendirilmektedir. Çünkü Césaire bu yapıtında Antiller'deki, ABD'deki, Afrika'daki, Avrupa'daki, geçmişteki ve şimdiki zencileri, köleleri ve kahramanları aynı aşk ve başkaldırıyla taşıyabilmiştir.

MİTOLOJİ

yırtıcı kollarının siyal'den (*) büyük kılıç darbeleriyle
bateke (**) arzuna göre aşkı yoğuracağın özgür kollarının
büyük kılıç darbeleriyle
kuşların katettiği sonsuz alanlarla öngörüyle ilgilenen
yeteneğin ve görünmez kollarınla
Özgürlüğün nazik ürününün asılı olduğu cinsiyetinden
doğma
memelerin çocuklara ilişkin dalgasının ağaçsı oyuklarında
bağıra bağıra söylüyorum büyük mapou'nun
filizini

(Çeviren: Metin Cengiz)

(*) Siyal: Turunçgillerden bir Amerikan bitkisi, lifli yaprakları tekstilde kullanılır.
(**) Bateke: Kongo Cumhuruyeti siyahi topluluğu

Césaire zenci bilincinin, acılarının ve isteklerinin gerçekten sesi olmuştur.

Dramıyla eylemi arasında tam bir kaynaşma olduğunu söyledim. Gerçekten Césaire için ikisi arasında kopukluk yoktur. Sözcüklerle eylemler arasında ayrım bulunmaz, yazın bir yanda, kılgısal yaşam öte yanda değildir. Şu dizeleri yazarken "şu biricik ırka" kendini bütünüyle adamıştır:

(...)
üye yapın beni onun kanından
emanetçi yapın beni onun hıncından
benden beni bir bitiş adamı yapın
bir başlama yapın benden beni
bu cellatlardan yapın beni
işte böğrünü sarmak zamanı yiğit bir adam gibi
(...)

Burada bir inanç, tüm ve geri dönülmesi olanaksız yaşam için belli başlı bir angajman söz konusudur.

Evrensel tanıklık, Césaire bunu da şöyle dile getirmektedir:

Kendimi beğenmiş olmak isteseydim eğer bu biricik ırkın hiç de diğer ırkların kiniyle olmazdı bu.

Özünde "zenciliğinin, kardeşliğin saldırgan yakarışından başka bir durumu olmadığını" söylememiş miydi bir gün? (1963) Vadedilmiş toprak gibi umut beslemeyi, ilan etmeyi, kehanette bulunmayı kesmediği kardeşlik...

Unutmayacaktı beceriksizliğine rağmen geleceğini kardeşlik...

Césaire'in Zenci-Afrika'lı dünyasına ilişkin şaşırtıcı yankısını haklı kılan ve açıklayan, insan/sözcükler/davranışlar arasında çok seyrek görülen bu tutarlılıktır kuşkusuz.

Çünkü, dilinin engelleriyle düşüncelerinin karmaşıklığı arasından geçen, dağları yerinden oynatan inancın yarı büyülü kuvveti, tümüyle doğal bir insanın inanış gücüdür bu.

YURTSAMA

ey saf şaraptan bedenlerimizin kargısı
öte kıyıdan kendi kendine geçmiş olan şu kadına doğru
öte kıyıdan
güçsüz düşmüş muşmula korularına
kaynak akkanların kıskacı
kongövde kasırgaların ölü saatleriyle tatlı bademleri besleyerek
flama açmış büyük kaysat'larla
yurtsamış ırkların büyük sarmalı

(Çeviren: Metin Cengiz)

İp

ZAFER DORUK

1. Küçük bir oğlan çocuğu uçurtması için ip istiyor annesinden. Anne nereden bulacakmış ki ipi? Azarlıyor çocuğu. Çocuk, gözyaşını silip annenin işe dalacağı bir an kolluyor. İşte şimdi... Tamam! Anne çamaşıra oturunca, çocuk, yan odaya girip dikiş makinesinin çekmecesindeki renkli dikiş makaralarından birini aşırarak uçurtmasıyla birlikte rüzgarın teknisine atlayıp dağlara doğru uçuyor.

2. Adam, gecekondusunun damında çocuklarıyla birlikte bir parça serinlik arıyor. Ücretsiz yıllık izine ayrılmış. Para yok. Bir kadınla beş çocuk var başında. çocukların ikisinin kasıklarına su yürümüş, üçü küçük daha. Tatil istiyorlar. Adam gülüyor. Nar çiçeği gibi gülüyor.

"Deniz" diyor büyük oğlan.

"Denizim kuru bu yaz" diyor adam.

"Yayla diyor" ortanca oğlan.

"Yaylam çorak bu yıl" diyor adam.

"Köyümüze gidelim" diyorlar, kadın ve iki küçük kız. "Ata, dede bağları var orda. Köyümüzün serin havası bedava. Suyu var, karpuz çatlatan."

Gülüyor adam. Olgun bir mısır tanesi gibi gülüyor. "Köyümüz yanmış" diyor, gülüşü acıya çalarak. "Köyümüzü yakmışlar." Asmadan sarkan sarı üzüm tanesi gibi gülüyor. Köpeklerin dillerini sarkıtan, kuşları bayıltan bir sıcak.

"Bir ip bulup getirin bana" diyor adam. İp getiriliyor. Asmanın dallarını çardağın üzerine atıp, çardağın tahtalarına iple bağlıyor birer birer. "İşte" diyor, asmayı göstererek. "İşte size gölge, işte size bağ. Sinekten korunmak için iki de cibinik alırım yarın."

Yayılıyorlar asmalı çardağın altındaki kilimin üzerine. Demli çayları getiriyor kadın. Adam gülüyor. Mor bir asma filizi gibi gülüyor.

3. Cehennem gibi bir sıcak... Issız, bataklık bir yere geliyorlar. Sıcak bir duman tütüyor çimli topraktan. Sinekten göz gözü görmüyor. Birer sigara yakıp sineklerin üstüne üstüne üflüyorlar dumanını Gözleri, elleri bağlı adamın böyle bir şansı yok. O, ağzına burnuna dolaşan sinekleri yutmamak için aksırarak tıksırarak salya sümük tükürüyor. Kulaklarında iki ses durmadan çoğalıp büyüyor: Kuş cıvıltısı ve sinek vızıltısı. Bu iki sese dayanamıyor. Çelişen bu seslerin buradaki zorunlu birlikteliğini ve uyumunu düşündükçe delirecek gibi oluyor. "Gözüm bağlı, yetmez mi? Kaçamayacağımı biliyorsunuz... Dosttuk biz. Hiç mi hatırımız kalmadı be yahu?..." diyor. "Hiç değilse ellerimi çözseniz..."

Bu sözler, insanı çığlığından kopup terbiyelenmiş sinik sesler gibi çıkıyor gırtlağından.

Elleri, gözleri bağlı adamın kollarına girmiş iki adam, önde yürüyen aynalı gözlüklü adama: 'Yalan da değil hani. Bu durumda aramızdan kaçacak hali yok ya. Bileklerindeki ipi çözelim hiç değilse.' dercesine bakıyorlar.

Aynalı gözlüklü, bu ilentiyi anında alıyor. "Biliyorum" diyor. "Memlekete az hizmetin olmadı. İçte ve dışta bir sürü vatan hainini temizleyip adalete yardımcı oldun ama..."

Bataklığı geçip söğütlerin olduğu yere geliyorlar. Söğüt dallarını aralayıp bakıyor gözlüklü. Gölün kıyısına gelmişler. Gölü görünce görevlerini kavrıyorlar adamlar. Yolun sonuna geldiklerini anlıyorlar. Ayağına kendir ipiyle iri bir taş bağlanıp bir kayanın üstüne çıkarılıyor, elleri gözleri bağlı adam.

Gölün dibine doğru süzülmekte olan adama bakıp derin bir iç çekiyor gözlüklü. Gözlüğünün aynasında, karnını dizlerine doğru çekmeye çalışan, gölün rahmine çekildikçe bir bebek gibi küçülen adamın yansısı parıldıyor.

"Ama çok şey bilmek ve konuşmak da ömre zarar bu meslekte... Yazık. Severdim keratayı." diyerek, yukarıdaki cümleyi tamamlıyor gözlüklü.

4. "Bu gömlek ipe asılalı tam 385 gün oldu be anam, indir artık ordan, çürüdü" dediler komşu kadınlar. "Oğlan gelse de bir işine yaramaz artık gömlek. 385 gündür bakıp bakıp ağlıyorsun buna, tükenmedi mi gözyaşın?"

"Oğlumun en sevdiği gömlekti bu." dedi kadın. "Yeni almış, bir kez giymişti daha. Onu yıkayıp ipe astığım gün götürmüşlerdi oğlumu. Akşam bu gömleği giyip sözlüsüyle buluşacaktı. Ne ölüsünü, ne de dirisini görebildim o günden gayrı. O çıkıp gelmeden indirmem bu gömleği ipten."

5. Kasıklarında müthiş bir ağrı... 'Böbreklerim...' diye düşünüyor. 'Onlar da işi bırakmak üzereler. 'Duvarın dibindeki yarığa güçlükle, kıpkırmızı işeyip biraz rahatlıyor, rahatlayınca üşüyor, üşüyünce, havaların soğuduğunu anlıyor. Ama güvenemiyor bu tahminine. Belleği su almış, batıyor. Organları bozuk bir beden, iletileri de sağlıklı alamaz. Yazın üşüyüp, kışın ateşlenebilir diye düşünüyor. Hücreye konmadan önceki tutukluluk gün sayısını anımsamaya calışıyor. Hücredeki günlerini sonra.

Şuraya bir çizgi atıyordu her gün. Sayıyor. Yine de tam emin değil. Güz ortası... Kışın başı da olabilir. Sık demir parmaklıklı, kapalı, küçük, dar pencereye bakıp bir şeyler seziyor. İçgüdüsü yukarıya doğru çekiyor onu. Seviniyor. Demek iyice köreltememişler duyularını. Duvardaki küçük oyuklara basıp, ışığın sızması kalın sacla kaplanarak engellenmiş pencereye ulaşmaya çalışıyor. "Gün ışığı..." diye mırıldanıyor. "Biliyorum, gün ışığı vuruyor pencereye." Pencereye doğru tırmanıyor, çırpınıyor; ışığı duymaya, koklamaya çalışıyor. Yorulunca çöküyor yine hücrenin bir köşesine, büzülüyor, ve tam 385'inci kez ipi düşünüyor.

İp üstünde koskoca bir dünya kuruyor...

6. Piknikte. Baba, mangaldaki ateşi yelliyor. Anne, şişlere kuşbaşı et takıyor. Genç kız, gazetenin verdiği magazin dergisini karıştırıyor. Büyükbaba, oturduğu büyük ağacın dibinde hafif bir öğle uykusuna yatmış. Küçük kız çocuğu, ip atlıyor iki arkadaşıyla birlikte. Çocuklardan biri oyunu bırakınca ipin bir ucu boşta kalıyor, oyun duruyor. Küçük kız afacan. Koşuyor uyuyan büyükbabanın yanına. Büyükbaba sıçrayıp kalkıyor tatlı uykusundan. "Büyükbaba, büyükbaba, n'olusun büyükbaba, gel ip atlayalım seninle." diyor. Büyükbaba uyku vurgunu. Ufluyor, pufluyor, olmaz diyor, direniyor ama, boşuna. Çocuğu destekleyen sesler de gelince çevreden, direnci azalıyor.

"Aaa, ne var be baba, kırma çocuğu!" diyor, kadın.

"N'olacak sanki baba, bir-iki atlayıver. Hem, kan dolaşımına iyi gelir, kalbin atışını düzenler." diyor, damat.

"Nazan atlasın, Nazan atlasın!" diyor büyükbaba, genç kızı gösterip, son şansını da kullanarak.

"Aaa, aşkolsun büyükbaba." diyor genç kız. "Kırk yılın başında bir dergi okuyalım dedik..."

Yaşı daha fazla direnmeye elvermiyor büyükbabanın. Umarsız, kalkıyor. "Bakın öyleyse" diyor. "Ben ipi sallarım, ona göre."

Ama, küçük kızın hainliği tutmuş bir kez. Diretiyor, ille de atlaması için. "Bana ne, bana ne" diyorsa da, bu isteğe de boyun eğip atlıyor büyükbaba. Bir... İki... Üç... Dört... Derken, yüreği dayanamayıp yığılıveriyor yere... Ve ölüyor.

Diğer piknikçiler koşturuyorlar. Ölünün başındaki kalabalık gittikçe büyüyor. Kadın, babasının başucunda dövünürken, adam, küçük kızını bir kenara çekip yanağına büyük bir öpücük,eline en az beş külahlık dondurma parası sıkıştırıyor. Çakır gözleri yuvalarında birer bilye gibi dönerek, "Aferin be kız!" diyor. "Nerden aklına esti bu! Tam beş ağır ameliyat geçirdi, yine ölümü yendi bu pinti herif. Bundan böyle belediye otobüsüyle gelmek yok pikniğe, kendi arabamızla geleceğiz. Moruğun tüm serveti bizim artık, kız!" Kıkır kıkır gülüyor...

Kimsenin umurunda mı?

CEMAL ODABAŞI

Ömrümüz isporta tezgahlarında,
inşaatlarda
Ölümüz kayıp
Özlemlerimiz tutsaklık getirdi
Bu mevsim ve kışta böyle bitti, gitti
Dünyanın bütün özlemleri
karşılığını bulsa
Bizede değer mi...

Bilmediğim rüzgarlara/
yelken açar ve uzaklara kaçardım
Şimdi yorgun kaldığım
Bu duvarlarda
İçemiyor
Sendende geçemiyorum
Kimsenin umurundamı bilmiyorum
Öylece yıllar oldu
Kendimi çokluğa mayalıyor
Yokluğuna mayınlıyorum (da)
Peki sen varmısın

Hasret kavurdu
Hüzün salardım
Öylece duvarlarla örülü
küçük bir köyde kaldım
Ve savaşa kardeşlerimi ektim
Bugün ölen bir kardeşimin
Kadınıyla
Düğünüm var
Yangınım, dumanım bir o kadar.
Sessiz çal
Yavaş oyna
Toprakta kan
Toprakta ter var
Tutarsa bize soluk ve yaşam
Barış onlara... korku salar.

Berlin Film Festivali sonuçları ve "Mayıs Sıkıntısı" üzerine

ANUŞ PAZARCIYAN

50. Berlin Film Festivali (Berlinale) 9-20 Şubat tarihleri arasında, yeni mekânında yapıldı. Berlinale bu kez, bundan 10 yıl önce Batı Berlin ile; Doğu Berlini ayıran duvar nedeniyle boş alan durumunda olan; "Almanya'nın 'birleşmesinden" (Siz Eski Doğu Almanya'nın, Batı Almanya tarafından 'barışçı' ilhakı biçiminde de okuyabilirsiniz) sonra Mercedes (Şimdi Daimler/Chrysler!) ve Sonny tekellerine satılan Potsdamer Meydanı'nda, 10 yıl içinde yaratılan "yeni merkezde" yapıldı. Bu yeni merkezin mimarisi, hem Sonny kenti; hem de Mercedes kenti açısıdan, yeni tapınakların tekel yönetim merkezleri, tüketim ve eğlence merkezleri olduğu düşüncesinin cama, çeliğe, betona döküldüğü bir mimari. Yapılar, Sonny kenti açısıdan daha tam tamamlanmış değil, fakat filmlerin bir bölümünün gösterildiği "Sinema Sarayı" bu yıl festivalin gösteri merkezlerinden biriydi.

Bu yıl resmi yarışmada toplam 27 uzun metrajlı film yarışmaya katıldı. Resmi yarışma programı içinde yarışmaya katılan filmler arasında Nuri Bilge Ceylan'ın, Antalya Film Festivali'nde de ödüller kazanmış olan "Mayıs Sıkıntısı" filmi de vardı. Ayrıca yarışmada 11 kısa metrajlı film gösterildi. Bunlardan biri de Türkiye kökenli Nuray Şahin'in "Son Kurşun" isimli filmiydi.

Her yıl olduğu gibi festivale paralel olarak bir "Çocuk Filmleri Festivali", yarışma dışı filmlerin gösterildiği "Panorama"; özellikle genç sinemacılara şans tanıyan ve festivale paralel yürüyen "Forum"da da yüzlerce film gösterildi. Ayrıca homoseksüel sinemacılar da, resmi programın yanında paralel bir festival olarak kendi filmlerini gösterip, kendi ödüllerini dağıttılar.

Festivalin yarışma bölümünün sonunda dağıtılan ödüllerin dökümü şöyle:

Altın Ayı: Paul Thomas Anderson'un rejisörlüğünü yaptığı, Manolya isimli ABD filmi.

Gümüş Ayı – Jüri Büyük Ödülü: Dsang Yimou'nun rejisörlüğünü yaptığı "The Road Home" (Çin) adlı film.

Gümüş Ayı – En İyi Rejisör: "Aydaki Adam" (ABD) filmi için Milos Forman'a

Gümüş Ayı – En İyi Kadın Oyuncu: Volker Schlöndorf'un "Kurşundan Sonraki Sessizlik" adlı filmindeki (Almanya) oyunları için Bibiana Beglau ve Nadja Uhl'a

Gümüş Ayı – En İyi Erkek Oyuncu: Norman Jewison'un "The Hurrican" filmindeki (ABD) oyunu için Denzel Washington'a

Gümüş Ayı – Jüri Ödülü: Wim Wenders'in "The Million Dollar Hotel" isimli (Almanya) filmine... (Bu film Almanya adına yarışmaya katılan, ABD'de çekilmiş, ABD'de bir oteldeki olayları konu alan bir film. Aslında bu film de ABD filmleri içinde sayılmalı / BN)

Gümüş Ayı – Olağanüstü Başarı Ödülü: Rudolf Thome'nin "Paradiso" filminin tüm oyuncu kadrosuna;

Altın Ayı – Kısa Film: Jean Rousselot'un yönettiği "Alfred Lepetit İçin Homaj" filmi (Fransa)

Gümüş Ayı; Kısa Film: Pavel Koutsky'nin yönettiği "Media" isimli film. (Çekistan)

Mavi Melek; En İyi Avrupa Filmi: "Kurşundan Sonraki Sessizlik", Volker Schlöndorf (Almanya)

Alfred Bauer Ödülü – En İyi İlk Film: Akira Ogata'nın "Erkek Çocuk Korosu" (Japonya)

UNICEF -Çocuk Filmi Ödülü: "Çelik Adam"; Reji: Vincent Bal (Hollanda) ve "Cacık, Anne ve Polis" Reji: Ella Lemhagen (İsveç)

Homesksüel Film Film Ödülü "Teddy: Gouttes d'eau sur pierres brulantes" Reji: Francois Ozon (Fransa) ve "Paragraf 175" Reji: Rob Epstein ve Jeffrey Friedman (ABD)

Manfred Salzgeber Ödülü: "El Mar " Reji Agusti Vilaronga (İspanya)

Film Eleştirmenleri Ödülleri: Yarışmada Claude Miller'in yönettiği "La chambre magiciennes" (Fransa); Panorama'da "Paragraf 175" Reji: Rob Epstein ve Jeffrey Friedman (ABD); Forum'da "Pazartesi" Reji: Sabu (Japonya)

Okumenik Jüri (Ortak Kiliseler Jürisi) Ödülü: Yarışmada Dsang Yimou'nun "The Road Home" filmine; Panorama'da David Blaustein'ın "Savaş Ganimeti" filmine; Forum'da Johan van der Keuken'in "Büyük Tatil" filmine;

Alman Sinema Sahipleri Birliği Ödülü: Norman Jewison'un "The hurricane" filmine

Wolfgang Staudte Ödülü: Vinko Bresan'ın (Hırvatistan) "Mareşal - Tito'nun Ruhu" filmine

Caligari Ödülü: Dimos Avdeliodis'in (Yunanistan) "Korkulukların İlkbahar Toplantısı" isimli filmine

Barış Filmi Ödülü: "Long Nights Journey Into Day"; Reji: Frances Reid ve Deborah Hoffmann

New York Film Akademisi Kısa Film Ödülü: Nathalie Percilier'in "Kuru Ekmek"; Srdjan Vuletic'in "Hop, Skip and Jump"; ve Gianluca Vallero'nun "Finimondo" isimli filmlerine.

Panorama Seyirci Ödülü: Jean Pierre Sinapi'nin "Nationale 7" isimli filmine

Gerek festivalde, gerek ödüllerde –jürinin tüm denge çabalarına rağmen– ABD sinemasının ezici etkisi kendini gösteriyor. Bu etki yalnızca ABD filmlerinin sayısı ile, aldığı ödüllerin çokluğuyla vb. değil, onun koyduğu ölçülerin filmcilerin büyük çoğunluğu açısından uyulması gereken normlar olarak kabul edilmesiyle görülüyor. Örneğin, Almanya adına yarışan ve çıkış noktasında Almanya'da "yazar filmleri" adıyla anılan, Hollywood normlarından uzak bir "Avru-

Berlin Büyük Ayı Ödülü'nü alan Manolya'nın rejisörü Paul Thomas Anderson. (yanda)

Wim Wenders, Denzel Washington, Milos Forman, Paul Thomas Anderson ve Zhang Yimou ödülleriyle toplu halde... (altta)

pa sineması" yaratma iddiasında akımın kurucularından Wim Wenders'in "Milyon Dolar Oteli", varılan yerin tipik örneği. Tabii Wenders'e haksızlık etmemek için, onun "Amerikanlaşmasının", örneğin bir Roland Emmerich veya bir Wolfgang Petersen, veya Paul Veerhoven kadar ilerlemiş olmadığını da söylemek gerek.

Festival'in yarışma bölümüne "Türkiye" adına katılan Nuri Bilge Ceylan'ın filmi, hiç bir ödül almamasına rağmen, bence üzerinde konuşulması gereken bir film. Çünkü, bu film Hollywood'un koyduğu normları norm olarak kabul etmeyen, Hollywood'un dikte ettiği sınırların dışına çıkan bir film. Hollywood'un sıradışı insanların, sıradışı öykülerini duyguların maksimum sömürülmesiyle, seyirciye film boyunca bir dakika bile dinlenme fırsatı vermeyen bir tempoyla anlatan –ama bu işi hakkını vererek, ustaca yapan– sineması dışında, onun tersine bir film Nuri Bilgi Ceylan'ın filmi.

O Türkiye'nin küçük bir kasabasında, "sıradan" insanların, çok sıradan kısa öykülerini, zamanın neredeyse yer yer birebir yansıtıldığını düşündüğünüz bir tempoyla anlatıyor. MTV estetiğine alışmış, Hollywood temposuna alışmış olanlar için, "Mayıs Sıkıntısı", tam bir sıkıntı filmi! "Ne anlatıyor bu ya?!" "Ne biçim tempo bu ya?!" dedirtecek bir film. Fakat eğer kendinizi bir kaplumbağanın onu videoya çekmeye çalışan rejisörün ve onun yanındaki çocuğun elinden kaçması gibi bir öyküyü de seyretmeye alıştırabilirseniz, onun kaçışı, kaçışının hızı sizi insan olarak ilgilendirirse, filmin akışına bırakabilirseniz kendinizi, "Mayıs Sıkıntısı", sıkıntı olmakta çıkıp keyifle seyredilen, insani bir film olur sizin için.

Yönetmen Nuri Bilge Ceylan

Film, filmin üç dört kişisi etrafında, birbirine bağlı

"Mayıs Sıkıntısı" Berlinale'de ödül almamasına rağmen üzerinde konuşulması gereken bir film. Filmde küçük hikayeler anlatılıyor...

Küçük yeğenin hikayesi de bu hikaye zincirinden birisini oluşturuyor. Mesut hileyi öğrenerek çocukluğun saflığından sıyrılıyor... Büyüyor!

YÖNETMEN:
NURİ BİLGE CEYLAN
SENARYO: NURİ BİLGE CEYLAN
KAMERA: NURİ BİLGE CEYLAN
PRODÜKTÖR: NURİ BİLGE CEYLAN
KAMERA ASİSTANI: İLKER BERGE
MONTAJ: AYAN ERGÜRSEL · N. B. CEYLAN
SES: İSMAİL KARADAŞ
OYUNCULAR: M. EMİN CEYLAN · MUZAFFER ÖZDEMİR · FATMA CEYLAN · M. EMİN TOPRAK · MUHAMMED ZIMBAOĞLU · SADIK İNCESU · EBRU YAPICI

130 DAKİKA · RENKLİ · 1999

küçük öykücükler, bu arada Nuri Bilge Ceylan'ın bundan bir yıl önce yine Berlinale'nin "Forum" bölümünde gösterilen "Kasaba"sını anlatıyor.

Önce film çekmek için kasabasına dönen, oyuncu ve mekan arayan rejisörün, onun zorluklarının, film yapma güçlüklerinin öyküsü film.

Sonra bu rejisörün –gerçekte de Nuri Bilge Ceylan'ın babası olan– babasının, 50 yıldır üzerinde ekip biçtiği ve etrafına ağaçlar dikktiği tarlasının, Tapu Kadastro memurları tarafından ormanlık alan ilan edilip elinden alınma tehlikesine karşı, hukuk savaşının, direncinin, "Burası Türkiye" uyarılarına rağmen, hukukun üstünlüğüne inancını yitirmemesinin öyküsü.

Rejisörün, anne ve babasının oyunculuğa razı etmeye çalışmasının, razı etmesinin öyküsü.

Anne ile baba arasında, kaşıntının irsi olup olmadığı gibi güncel konuları içeren insani ilişkilerin öyküsü.

Ne olursa olsun İstanbul'a kapağı atmak isteyen, ve sonunda bunu becerip becermediği yine açık kalan yeğenin öyküsü.

Cebinde kırk gün çiğ yumurta taşırsa, düşlediği "müzikli saate" kavuşacak olan bir başka küçük yeğenin öyküsü. Bu küçük yeğenin, bir şeylere varabilmek için fazla zararlı olmayan bazı "hilelere" başvurmak zorunda kalmasının, bunu öğrenmesinin öyküsü.

"Lambada"yı çalan müzikli bir çakmağın el değiştirmesinin öyküsü.

Ve herkesin esas derdinin kendi derdi olduğunun ve dert dinlediğinde de esasında aklının kendi derdinde olduğunun öyküsü. vs. vs.

Yani hiç bir olağanüstlüüğü olmayan, küçük insani öyküler Nuri Bilge Ceylan'ın anlattığı.

Nasıl anlattığı görülmeye değer.

Bu arada tabii kasabanın, ormanın, ağaçların, güneşin, doğanın, kaplumbağanın, yağmurun ve rüzgarın öyküsü anlatılan.

Anlatılanların hiçbiri olağanüstü öyküler değil. Oyuncular kendilerini oynuyor. Fakat kaba bir natüralizm de yok filmde. Filmin gerçek olmadığını, film içinde filmle, örneğin videonun kırmızı lambasıyla biliyorsunuz hep. Doğallığın oynandığını görüyorsunuz filmde. Bunun zor, yorucu, yıpratıcı bir iş olduğunu görüyorsunuz. Sonuç: İyi kurgulanmış, iyi oynanmış, eli yüzü düzgün ve kamerası mükemmel bir film.

Film esasında bundan iki yıl önce yine Berlinale'de, "Forum" bölümümünde gösterilen "Kasaba"da olduğu gibi, tam bir Nuri Bilge Ceylan filmi.

Reji Nuri Bilge Ceylan, kamera Nuri Bilge Ceylan, senaryo Nuri Bilge Ceylan; oyuncuların büyük çoğunluğu Nuri Bilge Ceylan'ın yakın akrabaları, arkadaşları; mekânlar Nuri Bilge Ceylan'ın yakından bildiği, tanıdığı mekânlar. Bu film bütün güzelliğine rağmen, Nuri Bilge Ceylan açısından, "Kasaba"'nın tekrarlandığı bir film. "Kasaba"'nın renklisi, ikinci baskısı... "Kasaba II"!

Güzel, ama yetmez.

Nuri Bilge Ceylan, artık kasabanın ve ailenin dışına çıkmalıdır.

Bu iki yıl önce "Kasaba" filmi üzerine Güney'de yayınlanan bir yazıda söylenmişti. (Bkz. Güney, sayı 4, sayfa 56-57) Yinelelemek gerekiyor!

Nuri Bilge Ceylan kendisini, yakın çevresini, yakından bildiğini çok güzel anlatabileceğini göstermiştir. Yetenekli bir rejisör ve çok iyi bir kameraman olduğunu da göstermiştir.

Bundan sonrası "Kasaba III" olmamalıdır. Nuri Bilge Ceylan başka öyküler de anlatmalıdır. Biraz daha cesaret!

23 Şubat 2000

EN YENİ BİLİM KURGU FİLMLERİ NEYİ GÖSTERİYOR?

Burjuvazinin gelecek için olumlu bir düşü yok...

GELECEK KARANLIK, KORKUNÇ; GELECEK YOK!

ANUŞ PAZARCIYAN

Yirminci yüzyılı geride bıraktık. Geçen yıl dünya sinemasının (siz Hollywood da anlayabilirsiniz, çünkü dünya sinemasını o belirliyor) en belirleyici filmleri; ya "Fight Club" gibi dünyanın şizofrenik halini ortaya koyan; ya "Blair Cadısı" gibi okultist, ruhlarla uğraşan filmler; ya dünyanın sonu ile ilgili filmlerdi. Hepsinin bazı ortak özellikleri var bu filmlerin: Hepsi maddenin değil düşüncenin belirleyici olduğunu çıkış noktası alıyor. Hepsi idealist felsefenin moda deyimle "postmodern" biçimlerde yansıtılması. Bir başka temel özellik de, tümünden akan korkunç karamsarlık. Burjuvazinin gelecek için olumlu bir düşü, projesi yok. Gelecekle ilgili anlatacağı olumlu bir şey yok burjuvazinin.

Bu yılın Oscar adayları arasında Shyymalan adlı genç bir Hint rejisörünün "Altıncı His" isimli bir filmi var. Teknik olarak, kurgu olarak, oyunculuk olarak usta işi bir "ilk film". İki saat bağlanıyorsunuz koltuğa. Anlattığı ne mi? Filmin ilk sahnesinde vurulup ölen bir psikologun, ölülerle konuşma yeteneğine sahip bir küçük çocuğu tedavi etmesi!!! Yine geçen yılın sonunda gösterime giren Polanski'nin "9 Kapı" filminde, şeytanla/melek kapışmasını izledik "heyecanla"! Terminator Scwarzenegeer karşımıza şeytanın birleşip çocuk doğurtmak istediği "melek" kadının koruyucusu olarak çıktı "End of Days" filminde 2000'e bir kala dünyanın sonu Hollywood'da şeytan/tanrı; şeytan/melek çatışmaları olarak çıktı karşımıza. Tabii her zamanki gibi en iyi paketler içinde sunuldu idealizmin en kaba biçimleri. İdealizm ne kadar yaygınlaşırsa, insanlar ne kadar "öbür tarafa", ölmezliğe, ölülerin de yaşadığına vb. inanırlarsa, ne kadar iyi ve kötünün önceden belirlendiğine, tanrının varlığına, meleklerin, şeytanın varlığına vb. inanırlarsa, yani amentüye ne kadar bağlı kalırlarsa,onların bugünkü dünyada sömürülmelerini kader görmeleri o kadar kolay olur, bugünkü dünya düzenini sorgulamak o kadar önemsiz hale gelir. Hollywood kitleleri uyutma, kapitalist düzene bağlama işlevini gerçekten mükemmel yerine getiriyor. Hollywood'un amentü filmlerine şapka çıkarmak gerek! Bu amentü filmlerinin tam da 1999'da yoğunlaşması, kuşkusuz pazarlama siyasetinin de zamanlaması ile bağıntılı. İnsanların bâtıl korkularının sömürüsüyle de semiriyor Holywood! Ortaya her yüzyıl döneminde yoğun olarak ortaya çıkan "dünya batacak" peygamberlerinin yarattığı pazarın taleplerine cevap amentü filmlerinin yoğunlaşması oluyor.

Geçen yıl üzerine çokça konuşulan –Star Wars'ın yeni baskısının ve onun bilinen türevlerini dışta tutarsak– iki bilim kurgu filmi vardı. "Matrix" ve "eXistenZ".

Bu iki film de, modern teknikle, idealizmin en uç boyutlarının nasıl birleştirilebileceğine örnek olması açısından ve burjuvazinin gelecek düşünün olmamasını göstermesi açısından ilginç ve öğretici filmler.

Önce "eXistenZ"le başlayalım. David Cronenberg'in bu son filminde, anlatılan öykü, bilgisayar oyunlarının içine insanın bizzat girmesi; yaşayan insanın sanal bir dünyanın içine girmesi, onun bir parçası olması öyküsü. İnsan "bioport" adı verilen ve omurilik üzerinde yerleştirilen bir "kapı" üzerinden bilgisayarın oyun programına doğrudan bağlanıyor. Ve oyunun bir parçası haline geliyor. İnsanı bilgisayar programına bağlayan kablolar, ana rahminde anne ile çocuğun bağlantısını sağlayan göbek bağına benziyor. Bilgisayar faresi da yaşayan bir madde gibi. Oyunun içinde neyin ne olduğunu, kimin canlı, kimin sanal olduğunu bilmiyorsunuz.

Film, çok ünlü bir "oyun programcısının" yeni oyununu tanıtması ile başlıyor. Oyun sanal dünyanın içine insanların doğrudan bağlandığı yeni bir oyun. Denekler üzerinde ilk kez oynanacak. Bu arada oyun tam başlayacakken bir suikastçı bütünüyle organik maddelerden yapılmış bu yüzden de hiç bir dedektöre takılmayan, kurşunu insan dişi olan bir tabancayla, programcıyı öldürmeye çalışıyor. "Kahrolsun eXistenZ, (bu programın adı) kahrolsun şeytan Allegra Geller, (bu da programcının adı)" suikastçının dilindeki şiar! Programcı koruyucusu (Jude Law) ile

birlikte kaçıyor. Bir sürü maceralar yaşıyorlar. Bu arada bioport üzerinden kendilerini başka oyunlara bağlıyorlar. Görünürde sanal dünya ile gerçek dünya arasında gidip geliyorlar. Ve sürekli olarak karşınıza mutasyondan geçmiş Cronenberg yaratıkları çıkıyor. Ve tabii filmin başkahramanı (Allegra / Jenifer Jason Leigh) sürekli öldürülme tehditi altında. Filmin son sahnelerinde, görüründe oyun bitiyor. O zaman Allegra'nın, onunun koruyucusu ile birlikte yeni bir oyunun denekleri arasında olduğunu görüyoruz. Denekler görününde henüz içinden yeni çıktıkları oyunun etkisi altında, duygularını aktarıyorlar. Oyunun görünüdeki programcısı koruyucularıyla oturuyor. Ve Allegra, bu programcıyı bu kez gerçek bir tabancayla vuuyor. Vurulan programcı yardımcılarının kolları arasında, koruyucular suikastçıyı öldürme peşinde, tam bir kaos. Bu arada bir soru duyuluyor: Hâlâ oyunda mıyız?

Bu soruyla bitiyor film.

Film kuşkusuz, video oyunlarının, bilgisayar oyunlarının, 'sanal'lıkla, gerçek dünyanın içiçe geçmesinin bir eleştirisi, mümkün gelişme yönlerinin tehlikelerininin gösterilmesi vb. olarak da okunabilir. Ya da daha "felsefi" takılıp, filmin daha ismindeki "varlık" çağrışımından yola çıkılıp, çok derin!!! felsefi bir film olduğu vb. üzerine de çok konuşulabilir. Batıda "film eleştirmenleri" arasında bu film üzerine gerçekten çok konuşuldu. Bence çok boş laf edildi. Cronenberg, çok kaba bir idealizmi sergileyen, gerçekte her şeyin düşünce olduğu, "sanal gerçeklik" denen şeyle, gerçek arasında gerçek bir sınır olmadığını, comic diliyle anlatan bir film yapmış. O bu filmiyle aslında mutlaka irdelenmesi gereken bir gelişmeyi –sanal gerçek denen şeyin, birçokları tarafından sanki gerçekmiş gibi algılanması bugünün gerçek sorunlarından biri– ucuz bir spekülatif filmin aracı yapmış. "Hâlâ oyunda mıyız?", oyun nerde bitiyor, gerçek nerde başlıyor? Veya tersi... Filmin son sözleri, aslında bize başta gerçek olarak gösterilenen, sonunda oyun olduğunun gösterilmesi ile cevaplanmış oluyor. Peki sonundakinin oyun olmadığı nereden belli?

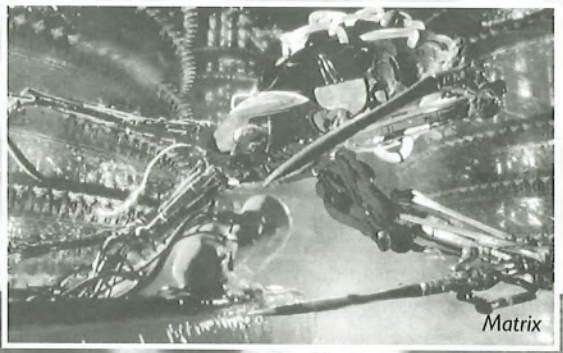

Matrix

eXistenZ

Cronenberg, idealizmin –neyse ki fazla usta olmayan, kimi entel "postmodern takılan" eleştirmenler dışında kitlesel etkisi olmayan bir propoganda filmi yapmış.

Ondan çok daha kitlesel etkisi olan bir başka film, Matrix, idealizmi en uç noktasına götürmede ondan çok daha tutarlı! Matrix'te, gerçek dünya, gerçek insan yok! "Gerçek dünya" sandığımız, nerden gelip de dünyayı ele geçirdikleri belli olmayan insan suretli kimi yaratıkların bilgisayar programlarında "tasarladıkları" bir Matrix! Buradaki kendilerini gerçek insan sanan insanlar, gerçekte yoklar. Yalnızca programcılarının tasarlayıp yansıttıkları gölgeler bunlar! Gerçek insanlar ise –daha cenin aşamasında– yalnızca dünyaya hükmeden insan suretli yaratıkların enerji ihtiyacını karşılamak için kullandıkları bioenerji maddeleri! –Tabii bunlar da gerçek olmayabilir– bunlar da tasarlanmış dünyanın yansımaları olabilir!–

Fakat bu arada sistemin nasıl işlediğini –nasılsa?– çözmüş olan, yeraltında, denizde yaşayan gerçek insanlar vardır. Bunlar, sisteme karşı bir gerilla savaşı yürütmektedirler. Yaptıkları iş, görüntüleri, gerçeğe dönüştürmek için savaştır. Burada filmin kurgusundaki mantıksızlık çıkıyor ortaya."Gerçek" yok aslında. Gerçek sanılan dünyada yaşayanlar, gerçekte bir düşüncenin yansımasından ibaret, madde yok! Fakat yine de, gerçek insanlar, henüz "ruhlaştırılmamış", yansı haline getirilmemiş, kaçmayı becermiş insanlar, yani maddi dünya var! Ve bunlar, olmayanları, olmayanlara dönüştürmeye çalışıyor. Dönüşme işi de telefon yoluyla oluyor. Telefonla temas kurulduğunda, ruh, telefon sinyalleri üzerinden gerçek dünyadaki yerini alıyor veya yine telefon üzerinden, "kötülere karşı savaşmak için" ruhlar, yansımalar dünyasına gidiyor! Bu kadar saçmalamak olmaz demeyin! Eski yunan filozofu Platon'un gerçek dünyayı, kapısından güneşin vurduğu bir mağaranın duvarında yansıyan bir gölgeler olduğunu savunduğunu ve bugün de savunulanın gerçekte bundan başka birşey olmadığını bilin yeter. Fakat Platon'a da haksızlık etmemek gerek, o bu dünyada gölge olarak var olduğu sanılan herşeyin bir örneğinin bir başka dünyada –bir yaratıcının kafasında düşünülüp yaratılmış olarak– var olduğunu varsayıyordu. Sonuçta onda da madde düşünce idi, bir tanrısal düşüncenin yansımasıydı ama bu dünyada olmasa bile bir başka yerde vardı. Şimdilerde Hollywood "Matrix"le bir adım daha ileri gidiyor! Madde, maddi dünya yok. Herşey düşünce, her şey sanal! Kimbilir, belki "Matrix"i görmek için gittiğiniz sinemanın koltukları da sanaldır. Ödediğiniz para da sanaldır. Siz de bir gölgesinizdir! Matrix'in mesajı bu! Burjuvazinin Hollywood üzerinden verdiği mesaj bu. Film, film dili, oyunculuk, görsel zenginlik, efektler vb. bakımdan usta işi! Milyonlarca dolar harcanarak yapılmış, fakat verilen parayı bir kaç misliyle kazanan, kitle etkisi büyük olan bir film. Çoğu insan bu filmi bir bilim kurgu, bir macera filmi olarak seyrediyor. Filmde bırakalım dakikayı, saniyelik bile düşünme imkanınız olmayan bir tempo var. Ve o tempo içinde en ağır dozda idealizm mesajını şırıngalıyorlar size. Bu arada tabii, İncil'e, Tevrat'a göndermelerle, "kurtarıcı", "mesih" arama düşüncelerıyle, "devrimcilik" de halledilıyor! Sonunda filmin baş kahramanı, kendine sıkılan "gerçek" kurşunları eliyle tutarak, düşüncenin maddeye üstünlüğünü, aslında maddenin olmadığını bir kez daha gösteriyor.

Bu filmi de tabii, tekniğin insana egemenliğine karşı bir "mücadele" bir "eleştiri", sanal dünyaya karşı gerçekliğin egemenliği için mücadeleye çağrı filmi vb. olarak görebilirsiniz. Böyle görmek isteyenler de kuşkusuz pazarda önemli bir yer tutuyor ve bunları da memnun etmek gerek. Holywood idealizmin en kabasını en ince yöntemlerle sunarken, pazarın bu bölümünün ihtiyaçlarına da cevap veriyor.

Geçen yılın üzerine en fazla konuşulan ve "çok beğenilen!" bu iki bilim kurgu filmi de, gerçekte burjuvazinin geleceğe ilişkin bir olumlu düşünün olmadığını gösteren filmler. Onlar, doğru okunursa, burjuvazinin halini, andaki durumunu geleceğe taşıyan umutsuzluğun, yenilginin, kötümserliğin filmleri. Bu anlamda ve bu yanıyla "namuslu" filmler de bunlar. Eğer burjuvazinin iktidarı sürerse, varılacak yerler, milyarlarca insanın, küçük ve tekniğe egemen bir azınlığı beslemek için "bioenerji deposu" olarak kullanıldığı, dünyanın yaşanamaz bir çöp yığını haline geldiği bir gelecektir.

Böyle bir geleceğin alternatifi vardır. Sinemacının görevi, kendini Hollywood'a satıp idealizmin en iyi biçimde propagandasını yapmak değil, maddi dünyayı çıkış noktası alan ve onu diyalektik olarak kavrayan bir bakış açısıyla filmler yapmaktır. Dünyaya, büyük insanlığa "hâlâ oyunda mıyız" diye soran ve bize maddi dünya olmadığını anlatan filmler gerekli değil! Fakat biliyoruz ki, önümüzdeki dönemde de bu filmlerin varyasyonlarıyla oyalanacağız! Filmde, sanatın her dalında, kültürde de egemenlik, sonuçta siyasi egemenlik sorunudur. Burjuvazinin egemenliğinde, onun egemenliğini sorgulayacak sanat, kültür eserleri, ancak burjuvazinin egemenliğine karşı güçlü bir mücadelenin varlığı şartlarında kitlesel etkiye sahip olabilir ve ona karşı mücadelenin bir aracı olarak mücadeleyi güçlendirebilir. Proleter sanatın egemenliği ise, ancak proletaryanın egemenliği şartlarında gerçekleşecektir.

Ve o günler mutlaka gelecektir. Umut gelecek günlerdedir. Varlığımızı video oyunu yapıp, matrixleyenler bundan umutlarını kesmiş olsalar bile, bu böyledir.

24 Şubat 2000

BİR SİNEMA USTASI DAHA AYRILDI ARAMIZDAN:

Robert Bresson öldü...

1907 doğumlu Bersson, Şubat 2000'de aramızdan ayrıldı. Bresson koyu katolik bir aile içinde büyüyen ve tüm sanatsal yaşamında da aldığı katolik eğitiminin izlerini yansıtan, sinemaya özellikle "film dili" konusunda önemli katkıları olan bir Fransız sinemacısıydı.

Filmleri, sürekli dinsel ve ahlaki motifleri işleyen, sürekli olarak günah işleyen ve fakat bunun acılarını çekerek "tanrısal affa" ulaşmanın mümkün olup olmadığını sorgulayan, bir anlamda kendi katolik eğitiminin temel sorununu sorgulayan, arayış içinde olan filmlerdi.

İlk filmi "le affair publique'den (1934) bugün sağlam ve tam kalan tek kopya bile yoktur.

Sinema dili, ilk filminden itibaren kendine özgü, detaylara büyük özen gösteren, detay büyük çekimlerine büyük önem veren, çoğunlukla sabit kamera ile çalışan, detaya önem vermesine rağmen, detaylar içinde kaybolmayan, detayın bütünlük bağını kurguda mükemmel olarak sağlayan bir dildir. Bresson için film "resimlerle konuşan" bir sanattır. Bu yüzden de onun filmlerinde sözlü diyalog –daha çok esprili, anlamlı diyaloglar üzerine kurulu Fransız sinemasının tersine -yok denecek kadar– azdır. Bresson resimlerle düşünür, resimlerle konuşur. Sözlü diyalog ve müzik yalnızca resimlerin ekidir onda.

Vadim ilk eşi Brigitte Bardot ile film setinde

ROGER VADIM DE ÖLDÜ...

Şubat 2000 de yitirdiğimiz bir ünlü sinemacı da, Bresson gibi Fransız sinemasının 'ünlü'lerinden Roger Vadim oldu. "Ruhsal durumların resmedilmesi"ni sinemanın esas görevi olarak kavrayan Robert Bresson'un tersine, ondan bir sonraki kuşağın önde gelen temsilcilerinden olan Roger Vadim için film yapmanın bir tek amacı vardı: "Güzel kadınlarla güzel şeyler yapmak"!

1928 doğumlu olan Roger Vadim Paris Match'ta gazetecilikle işe başladı. 1947'de, Marc Allegret'in yardımcısı ve senaryo yazarı olarak sinemaya geçti.

1956'da "Ve Allah Kadını Yarattı" adlı ilk filmiyle –ki bu aynı zamanda bu film dönemin erkek fantezilerini süsleyen 'seks sembolü' Brigitte Bardot'un da ilk filmiydi; ve Brigitte Bardot Roger Vadim'in de ilk eşiydi– ünlendi. Henüz ABD kökenli filmlerde cinsellik söz konusu olduğunda perde kararır, yeni sahneler geçilirken, Roger Vadim'in "Ve Allah Kadını Yarattı"sında, Brigitte Bardot'un cinselliği öne çıkarılıyor; "güzel bir kadınla, güzel şeyler" anlatılıyordu. Kuşkusuz Roger Vadim'in filmleri, 1970'li yıllarda ortalığı kaplayan soft ve hard pornolarla karşılaştırıldığında, pornografik değil, erotik filmlerdi ve onun kadınları güzelliklerinin farkında olan, fakat erkeklerin oyuncağı olmayan güçlü kadınlardı da... Bu bağlamda, son dönem filmlerinden biri olan Jane Fonda'nın başrolünü oynadığı, "Barbarella" iyi bir örnektir.

Daha sonra Roger Vadim, aynı zamanda birlikte yaşadığı ve evlendiği tüm kadınlarla yaptığı filmlerle sürdürdü sinema macerasını. Catherine Denevue, Annette Stroyberg, Jane Fonda, Sirpa Lane sinemada Vadim filmleriyle ünlendiler.

Roger Vadim'in her filmi kilisenin büyük protestoları ile karşılaştı. Büyük skandallar yarattı. Fakat döneminin en çok seyirci çeken filmleri oldular. Her skandal Vadimi daha da ünlendirdi.

Sonuç olarak 1970'li yıllarda ortaya çıkan soft ve hard porno, filmde cinselliğin tabu olduğu bir dönemde, erotizmi gündeme getiren Vadim'i "çağdışı" hale getirdi, filmden uzaklaştırdı.

Filmi "güzel kadınlarla güzel şeyler yapmak" olarak tanımlayan Vadim 78 yaşında öldü.

Gereksiz tek diyalog bulamazsınız Bresson'un sinemasında. Diğer yandan resimlerde de, sizi bu resimlere bakmaya zorlayan, onların gerisini sorgulamaya zorlayan, ilk bakışta sıkıcı gelen, fakat her biri düşünülmüş belli bir işleve sahip bir dinginlik vardır.

Özsel olana önem verdiği için, Bresson'un filmlerinde de mekanlar gayet sınırlıdır. Göstermek istediği daha çok insanın içsel çatışmalarıdır. Bresson "ruhsal durumların resimle ifade edilmesinin" mümkün olduğunu savunup, bunu filmlerinde göstermeyi amaç edinen bir sinemacıdır. Bunun için "dışarılarda", geniş mekanlarda büyük gezintiler yapma ihtiyacı duymaz Bresson. Anlattığı zaman dilimi de –filmlerinde– gayet sınırlı seçilmiştir. Diyelim ki, bir hapishane mekandır, hapishaneden kaçma hazırlığı içinde, kaçmanın aktörlerinin hazırlığı, bu arada onların iç çatışmaları anlatılır. Dar bir mekan, çok sınırlı bir zaman, mümkün olan en az diyalog ve gerekli olmayan hiç bir yerde müzik kullanmama. Bresson'un bu dili kuşkusuz geniş kitlelere ulaşma açısından bir dezavantajdır. Fakat özsel olanı öne çıkarmada, önemli ile önemsizi ayırmada, sinemanın "resime dayalı" bir sanat olduğunu kavramada Bresson önemli bir sinema ustasıdır. Onun "detay çekimleri" bugünkü sinemanın artık genel kullandığı yöntemlerden biridir.

Bresson sanat yaşamı içinde giderek artan ölçüde, oyuncuların filmin gidişine karışmalarını da engelleyen, oyunucuları sadece rejinin söylediklerini yapmaya iten tavizsiz tavrıyla "oyuncu yaratıcılığını reddeden, öldüren" zor bir yönetmen olarak tanınır, oyuncular arâsında pek sevilmezdi.

En önemli filmleri içinde "Günah Melekleri" (1943); "Bolonya Ormanı Kadınları" (1945); "Bir Kır Papazının Günlüğü" (1951); "Jan Darc'ın Yargılanması" (1962); ilk renkli filmi "Un femme douce"(1969); bir "Kral Artur" efsanesi uyarlaması olan "Lancelot du lac"(1974); ve 70'li yılların sonu ile 80'li yıllardaki son çalışmaları olan "Şeytan Herhalde" ve "Para"dır.

FRIEDRICH GULDA ÖLDÜ...

Müzik dünyası önemli bir yorumcusunu yitirdi. Ünlü piyano ustası Friedrich Gulda öldü. O vasiyetinde ölümünün ardından yazı yazılıp anılmasını yasaklamıştı. Gerekçesi şuydu: "Hayatım boyunca atılan çamurların, mezarıma yağdırılmasını istemiyorum!" Bu yüzden bu yazı, bir "Friedrich Gulda" anma yazısı değil, yalnızca bir haberdir.

Onu bunca kızdıran neydi ?

1930 yılında Avusturya'da doğan Friedrich Gulda, Avusturya'da sistem içinde bir yer edinmek isteyen 'orta tabaka'nın bütün 'normal' çocukları gibi, daha küçük yaşlarda piyano çalmayı öğrendi. Kısa süre içinde olağanüstü bir yeteneği olduğu çıktı ortaya. 16 yaşında iken Ceneve Piyano yarışmasını kazandı. 20 yaşında iken "en iyi Mozart yorumcusu" olarak New York Cernegie Hall'da onlarca dakika ayakta alkışlanıyordu.

1953'te doğduğu Viyana'da Ludwig van Beet-

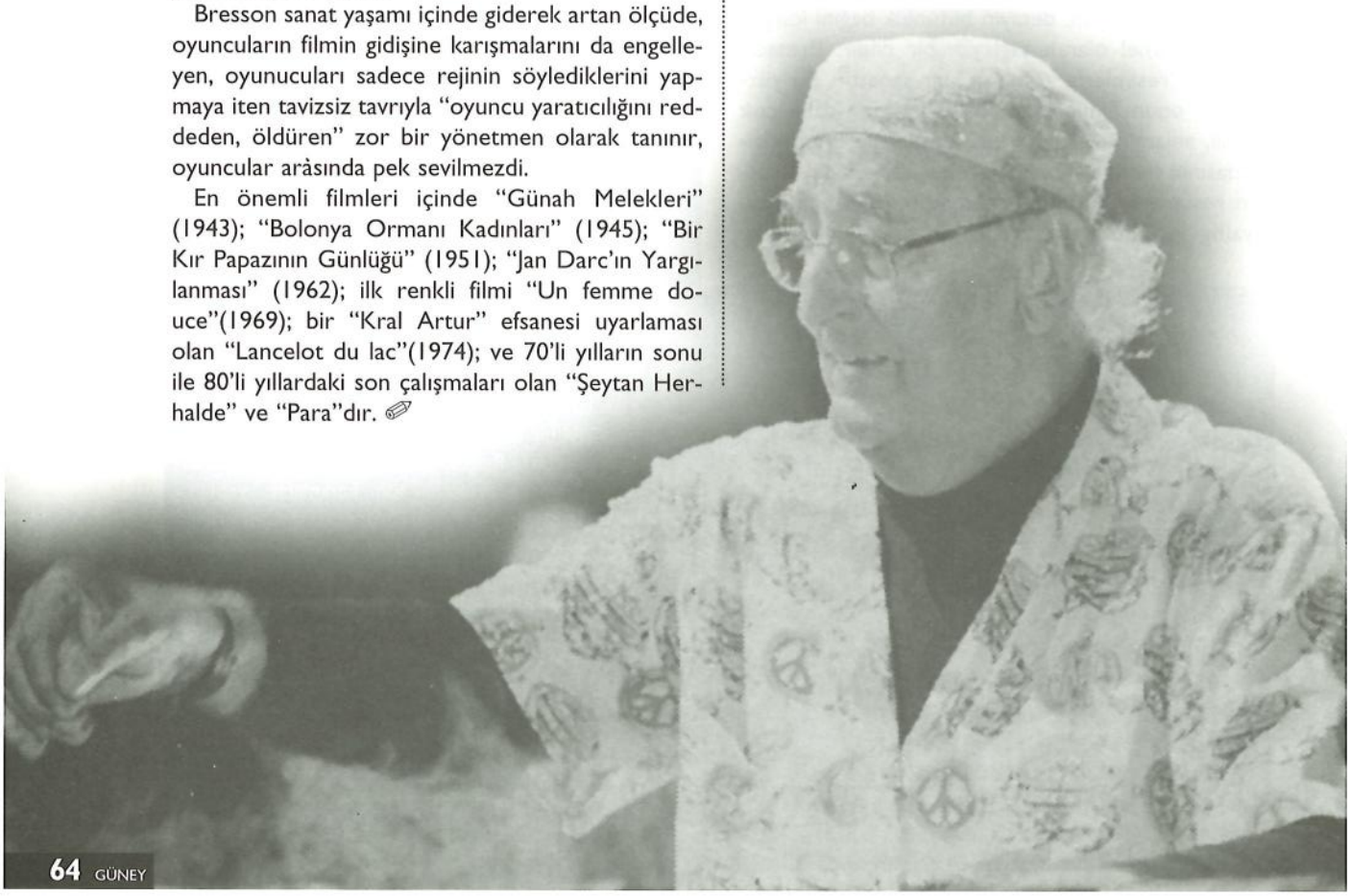

hoven'in 32 piyano sonatını, birbiri ardına ezbere çaldığında, klasik müzik dünyası için Friedrich Gulda 'tanrısal yeteneğe sahip bir dahi' idi.

Fakat Friedrich Gulda, yalnızca şık zengin hanım ve beylerin kendilerini göstermek için gittikleri salonlarda onları eğlendirmek için, gerçekte anlamadıkları, anlar gibi yaptıkları kimi güzellikleri onlara satmakla ömür geçirmek istemedi. Öyle yapsa idi, sözünü ettiği çamurlar değil, güller yağacaktı başına!

Friedrich Gulda önce "klasik" klasik müzik dinleyicilerine kendi komikliklerini göstermek için, beklenmedik işler yaptı. Örneğin bir konsere çırılçıplak çıktı, Steinway piyanonun başına geçip, yine bilinen mükemmellikte çaldı çalacağını. Ertesi gün konuşulan müzik değil, Gulda'nın "şok edici terbiyesiliğiydi!"

Daha sonra Friedrich Gulda, önce klasik müziği, bilinen biçimde değil, alışılan biçimde değil, kendi yorumuyla çalmaya başladı.

Sonra müzik janr'ları arasında oynamaya başladı. Üst sınıflara ait "ciddi" klasik müzikle, "alta ait eğlence müziği"ni birbiriyle barıştırma işine soyundu.

Jazz piyanisti oldu. Jazzla klasiği birleştirdi, barıştırdı.

1960'ta bir "Euro Jazz" orkestrası kurdu.

1968'de "Yoruma karşı doğaçlama" adı altında bir müzik forumunun kurucusu oldu.

Böyle, klasik müziğin kutsal tapınaklarını yıkan birinin tabii ki "şarlatandan" başka bir şey olması mümkün değildi. Altın çocuk, müziğin harika çocuğu Gulda, "kutsal tapınaklara sığmadığı için", "kutsal tapınakların koruyucuları" onu yok saydılar. Friedrich Gulda ise, ünlü Jazz piyanistçileri ile, pop grupları ile birlikte katıldığı yüzlerce turnede, milyonlarca insana klasiği de sevdirme işinde, klasik müzik için yapılabilecek en önemli hizmeti yaptı.

Şimdi Gulda yok! Fakat müziği yaşıyor.

Hoşçakal Charlie Brown Charles M. Schulz

Yukarıdaki tipleri sanırız tanıyorsunuz... Evet yanılmadınız... Bu tipler "Peanuts" ("Fıstıklar") karikatür bandının tipleri... Charlie Brown; Snoopy, Lucy, Linus ve diğerleri... 50 yıldır sadece çocukların değil, büyüklerin de severek okuduğu Charli Brown'un çizeri Charles Schulz kanserden öldü.

1923 yılında ABD'nin Minneapolis kentinde doğan Schulz; 2 Ekim 1950 tarihinde başladığı bant karikatürlerine son "noktayı koydu".

Elli yıldır aralıksız yayınladığı "Peanuts" karikatür bandı 75 ülkede hergün 355 milyondan fazla okuyucuyla buluştu. Çizgileri 75 ülkede, 2600 gazetede yayınlandı; 50 televizyon filmi yaptı. Bant karikatürlerini topladığı 18 bin civarındaki kitabı 300 milyondan fazla sattı...

Kendisi öldü ama çizgileri daha uzun yıllar çocukların –ve büyüklerin!– elinden düşmeyecek...

Mengü Ertel'i yitirdik!

Türkiye grafik sanatının en büyük ustalarından birisini kaybetti: Mengü Ertel, yakalandığı zatürree hastalığından kurtulamayarak öldü.

Kendine özgü grafik anlayışıyla 40 yılı aşkın sanat yaşamında yaptığı amblem, kitap kapağı, afiş, sahne dekoru vb. ürünleri ile ulusal ve uluslararası bir çok ödülün sahibi olan Mengü Ertel, 9'u yurtdışında olmak üzere 25'i aşkın kişisel sergide afiş ve grafik ürünlerini sergiledi.

Sinematek'in genel sekreterliği ve başkanlığını da yürüten Ertel, Grafik Sanatçıları Derneği'nin kurucu üyelerinden birisiydi.

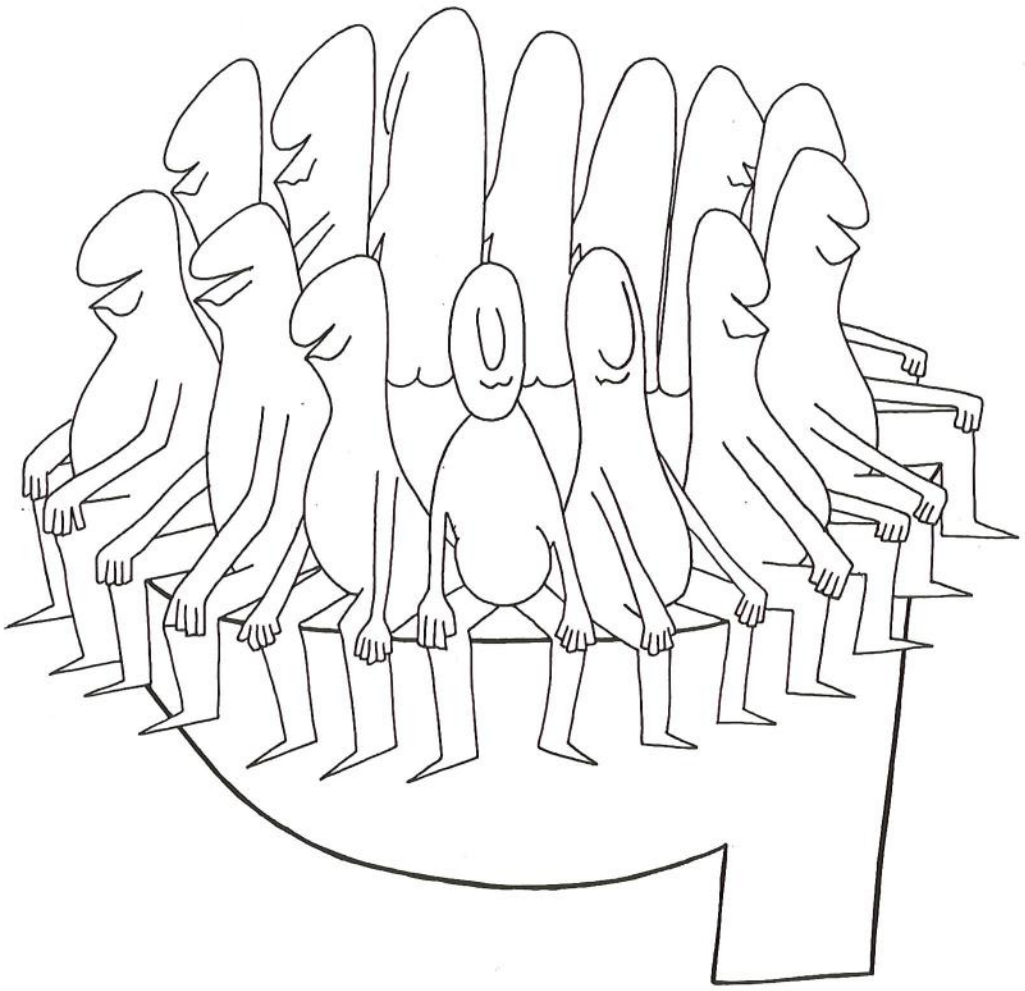

MERAY ÜLGEN

İLANDIR

Yılmaz Güney kitapları...

BASINDA YILMAZ GÜNEY

Kitapçılarda!

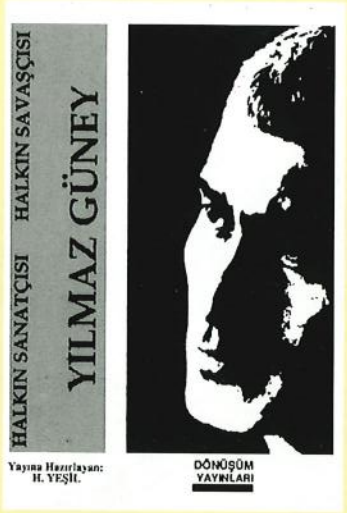

Güney'in siyasi kişiliği üzerinde duran bir değerlendirme
Yayına hazırlayan: H. Yeşil

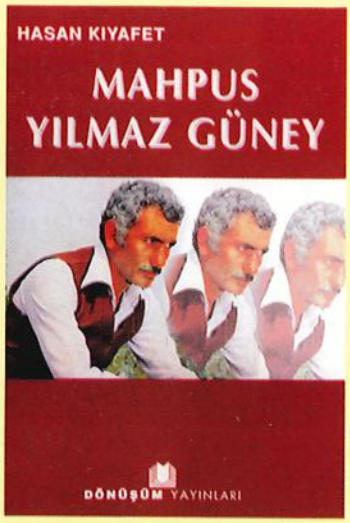

Hasan Kıyafet, Yılmaz Güney'in cezaevi yaşamını bu kitapta anlattı... İlgiyle okuyacaksınız!

Hasan Kıyafet'ten üç kitap...

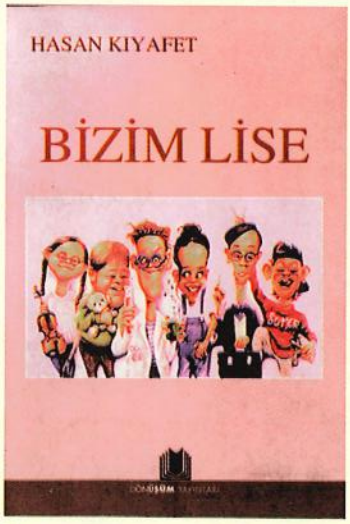

"Çok önceden yazılması gereken bir roman!... Bu kızdır, bu erkektir deyip geçtiğimiz okulların romanı. Pedagojinin, tekniğin okulumuza giriş. — İbrahim Osmanoğlu—

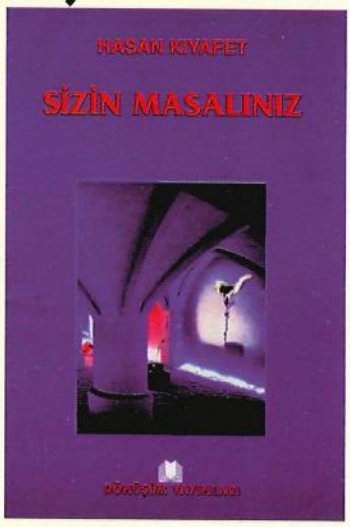

Sizin Masalınız'da, sıradan insanların günlük yaşamdan kesitlerini, duru bir Türkçeyle, Hasan Kıyafet'in kaleminden okuyacaksınız...

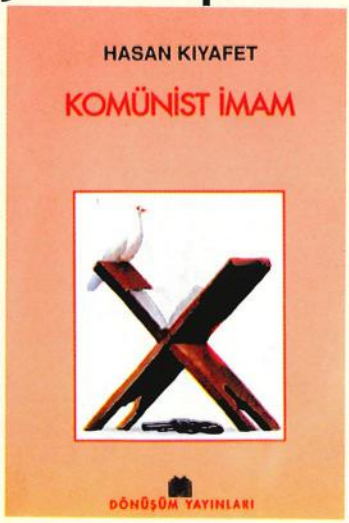

DÖNÜŞÜM YAYINLARI

İstiklal Caddesi • Mis Sokak • Tan Apt. No: 6/10 • Beyoğlu - İstanbul • Tel.: (0212) 244 29 97

Desen: Abidin Dino

GÜNEY
KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ